

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКИЙ ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»**

КАФЕДРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

**СЛОБОДЯНЮК О.В., КОТЛУБАЙ В.О.,
ЛАЗАРЕВА Г.Ю., ПРИМАЧЕНКО І.Ф.**

ФІНАНСИ, ГРОШІ, КРЕДИТ

Практикум

Одеса - 2020

УДК 334.772.8

Рецензенти:

Орлов Василь Миколайович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та цифрового бізнесу Державного університету інтелектуальних технологій і зв'язку (м. Одеса);

Славітська Марина Олександрівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, керівник центру забезпечення якості освіти Одеського національного економічного університету

Слободянюк О. В. Фінанси, гроші, кредит : практикум для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 073 «Менеджмент» / О. В. Слободянюк, В. О. Котлубай, Г. Ю. Лазарева, І. Ф. Примаченко. – Одеса : НУ «Одеська юридична академія», 2021. – 106 с.

Методичні рекомендації та завдання призначені для роботи в аудиторний час, для самостійної та індивідуальної роботи студентів над дисципліною, підготовки до екзамену та заліку, а також для супроводження лекцій і практичних занять в цілому з дисципліни.

Рекомендовано навчально-методичною радою
Національного університету «Одеська юридична академія».
Протокол № 2 від 4 грудня 2020 р.

Мета навчальної дисципліни

формування компетентностей досліджувати та розв'язувати складні проблеми щодо прийняття найбільш ефективних управлінських рішень із фінансових питань; базових знань з теорії фінансів, грошей, кредиту; формування системи знань з основ податкової та бюджетної політики, розвитку ринку фінансових послуг; набуття практичних навичок щодо організації фінансових відносин на макро-, мікро- економічних рівнях.

Результати навчання дисципліни				
<i>Символ РН</i>	<i>Внаслідок вивчення навчальної дисципліни студент буде здатним продемонструвати такі результати навчання:</i>	<i>Посилання на символ ПРН</i>	<i>Методи викладання і навчання</i>	<i>Методи оцінювання досягнення РН</i>
1	Демонструвати знання теорій, методів і функцій менеджменту, сучасних концепцій лідерства.	РН03	Лекції, практичні заняття, самостійна робота	Поточне оцінювання на семінарських заняттях
2	Демонструвати навички виявлення проблеми та обґрунтування управлінських рішень.	РН04	Лекції, практичні заняття, самостійна робота	Поточне оцінювання на семінарських заняттях
3	Виявляти навички пошуку, збирання та аналізу інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень.	РН06	Лекції, практичні заняття, самостійна робота	Поточне оцінювання на семінарських заняттях
4	Застосовувати методи менеджменту для забезпечення ефективності діяльності організації.	РН08	Лекції, практичні заняття, самостійна робота	Поточне оцінювання на семінарських заняттях
5	Оцінювати правові, соціальні та економічні наслідки функціонування організації.	РН12	Лекції, практичні заняття, самостійна робота	Поточне оцінювання на семінарських заняттях

Зв'язок з програмними результатами навчання	
<i>Шифр програмного РН</i>	<i>Результати навчання цієї навчальної дисципліни деталізують такі програмні результати навчання:</i>
РН03	демонструвати знання теорій, методів і функцій менеджменту, сучасних концепцій лідерства
РН04	Демонструвати навички виявлення проблеми та обґрунтування управлінських рішень.
РН05	описувати зміст функціональних сфер діяльності організації
РН06	Виявляти навички пошуку, збирання та аналізу інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень.
РН08	Застосовувати методи менеджменту для забезпечення ефективності діяльності організації.
РН12	Оцінювати правові, соціальні та економічні наслідки функціонування організації.

Формування та розвиток компетентностей	
<i>Посилання на шифр компетентності</i>	<i>Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів компетентностей:</i>
<u>ІК</u>	<u>Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, які характеризуються комплексністю і невизначеністю умов, у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів відповідних наук.</u>
ЗК01.	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
ЗК04.	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК05.	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
ЗК08.	Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
ЗК09.	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
СК01.	Здатність визначати та описувати характеристики організації.
СК02.	Здатність аналізувати результати діяльності організації, зіставляти їх з факторами впливу зовнішнього та внутрішнього середовища.
СК04.	Вміння визначати функціональні області організації та зв'язки між ними.
СК07.	Здатність обирати та використовувати сучасний інструментарій менеджменту.
СК13.	Розуміти принципи і норми права та використовувати їх у професійній діяльності.

ПРОГРАМА ТА ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	
Програма навчальної дисципліни: 1-й семестр: Гроші та кредит; 2-й семестр: Фінанси	<i>I – семестр: Гроші та кредит</i>
	1. Сутність та функції грошей.
	2. Грошовий оборот, грошові потоки та грошова маса.
	3. Грошовий ринок.
	4. Грошові системи.
	5. Інфляція та грошові реформи.
	6. Валютний ринок.
	7. Кількісна теорія грошей та сучасний монетаризм.
	8. Кредитна система.
	9. Центральний банк.
	10. Комерційні банки.
	11. Грошово-кредитна політика.
	12. Міжнародний валютний фонд.
	<i>II – семестр: Фінанси</i>
	13. Сутність та функції фінансів.
	14. Фінансова система України.
	15. Фінанси підприємницьких структур.
	16. Бюджетна система.
	17. Бюджетний дефіцит.
	18. Податкова система.
	19. Місцеві фінанси.
	20. Державний кредит.
	21. Фонди фінансових ресурсів цільового призначення.
	22. Фінанси домогосподарств.
	23. Міжнародні фінанси.
	24. Фінансова безпека держави.

ЛЕКЦІЙНІ ЗАНЯТТЯ		
Символ одиниці змісту	Опис змісту навчання (теми)	Посилан ня на РН дисципліни
<i>I – семестр: Гроші та кредит</i>		
Тема 1.	<i>Сутність та функції грошей.</i> 1. Сутність, походження та виникнення грошей. 2. Форми грошей. 3. Функції грошей.	1 (РН03)
Тема 2.	<i>Грошовий оборот, грошові потоки та грошова маса.</i> 1. Структура, характеристика грошового обороту. 2. Форми грошового обороту. 3. Грошова маса та її показники. 4. Закон грошового обороту.	1 (РН03)
Тема 3.	<i>Грошовий ринок.</i> 1. Структура, характеристика, механізм функціонування грошового ринку. 2. Попит і пропозиція грошей. Грошово-кредитний мультиплікатор. 3. Обліковий ринок: характеристика, особливості. 4. Міжбанківський ринок: операції та характеристика.	1,4 (РН03, РН06)
Тема 4.	<i>Грошові системи.</i> 1. Характеристика сутності грошової системи. 2. Види та типи грошових систем. 3. Склад грошової системи.	1 (РН03)
Тема 5.	<i>Інфляція та грошові реформи.</i> 1. Інфляція: сутність, види, причини. 2. Антиінфляційна політика. 3. Грошові реформи та методи їх проведення.	1,2,4 (РН03, РН04, РН06)
Тема 6.	<i>Валютний ринок.</i> 1. Поняття валюти та її призначення. 2. Валютний ринок: сутність та функціонування. 3. Формування валютної системи України.	1,2 (РН03, РН04)
Тема 7.	<i>Кількісна теорія грошей та сучасний монетаризм.</i> 1. Особливості розвитку теорії грошей. 2. Класичні теорії грошей. 3. Сучасний монетаризм.	1 (РН03)
Тема 8.	<i>Кредитна система.</i> 1. Необхідність та сутність кредиту. 2. Функції кредиту. 3. Форми та види кредиту. 4. Поняття про кредитну систему.	1 (РН03)

Тема 9.	<i>Центральний банк.</i> 1. Загальна характеристика центральних банків. 2. Національний банк України: статус, організаційна структура, функції. 3. Грошово-кредитна політика НБУ.	2,3,5,6 (PH04, PH05 PH08, PH12)
Тема 10.	<i>Комерційні банки.</i> 1. Еволюція та розвиток комерційних банків в Україні. 2. Характеристика комерційних банків. 3. Операції комерційних банків.	2,4,5,6 (PH04, PH05, PH06, PH08, PH12)
Тема 11.	<i>Грошово-кредитна політика.</i> 1. Державне регулювання грошової сфери. 2. Інструменти грошово-кредитної політики. 3. Фінансова репресія держави.	1,3 (PH03, PH05)
Тема 12.	<i>Міжнародний валютний фонд.</i> 1. Міжнародний валютний фонд (МВФ) і його діяльність в Україні. 2. Група світового банку. 3. Регіональні міжнародні кредитно-фінансові інституції.	2,3,5,6 (PH04, PH05 PH08, PH12)
<i>II – семестр: Фінанси</i>		
Тема 13.	<i>Сутність та функції фінансів.</i> 1. Історичні передумови виникнення фінансів. 2. Сутність фінансів та їх специфічні ознаки. 3. Моделі фінансових відносин. 4. Функції фінансів.	1 (PH03)
Тема 14.	<i>Фінансова система України.</i> 1. Структура та загальна характеристика фінансової системи України. 2. Організаційно-правове забезпечення фінансової політики. 3. Фінансовий контроль. 4. Фінансовий механізм.	1 (PH03)
Тема 15.	<i>Фінанси підприємницьких структур.</i> 1. Сутність та функції фінансів підприємства. 2. Організаційні основи функціонування фінансів підприємства. 3. Фінансові ресурси підприємств, їх склад і джерела формування.	1,2,5 (PH03, PH04, PH08)
Тема 16.	<i>Бюджетна система.</i> 1. Сутність бюджету та його роль у фінансовій системі країни.	1,2 (PH03, PH04)

	2. Бюджетна система та бюджетний процес в Україні. 3. Доходи та видатки державного бюджету. 4. Принципи і форми бюджетного фінансування.	
Тема 17.	<i>Бюджетний дефіцит.</i> 1. Бюджетний дефіцит і його вплив на розвиток економіки. 2. Розрахунок бюджетного дефіциту. 3. Регулювання бюджетного дефіциту.	1,2 (PH03, PH04)
Тема 18.	<i>Податкова система.</i> 1. Економічна сутність і функції податків. 2. Класифікація податків. 3. Податкова політика та податкова система в Україні.	1,2 (PH03, PH04)
Тема 19.	<i>Місцеві фінанси.</i> 1. Сутність та призначення місцевих фінансів. 2. Місцеві бюджети. 3. Місцеві податки і збори.	1,2 (PH03, PH04)
Тема 20.	<i>Державний кредит.</i> 1. Економічна сутність та роль державного кредиту. 2. Форми державного кредиту та класифікація державних позик. 3. Економічна сутність державного боргу. 4. Управління державним боргом.	1,2 (PH03, PH04)
Тема 21.	<i>Фонди фінансових ресурсів цільового призначення.</i> 1. Призначення і роль цільових фондів фінансових ресурсів. 2. Характеристика цільових фондів фінансових ресурсів. 3. Недержавні фінансові фонди.	2,3,4,5,6 (PH04, PH05, PH06, PH08, PH12)
Тема 22.	<i>Фінанси домогосподарств.</i> 1. Сутність, функції та фінансові ресурси суб'єктів господарювання. 2. Домогосподарство як суб'єкт фінансових відносин. 3. Сутність і функції фінансів домогосподарств.	2,3,4,5,6 (PH04, PH05, PH06, PH08, PH12)
Тема 23.	<i>Міжнародні фінанси.</i> 1. Сутність та функції міжнародних фінансів. 2. Міжнародна фінансова політика. 3. Міжнародний фінансовий ринок.	2,4 (PH04, PH06)
Тема 24.	<i>Фінансова безпека держави.</i> 1. Сутність фінансової безпеки та її місце в системі економічної безпеки. 2. Загальна характеристика та складові фінансової безпеки держави. 3. Механізм та система забезпечення фінансової безпеки.	2,3,6 (PH04, PH05, PH12)

ТЕМА 1. СУТНІСТЬ ТА ФУНКЦІЇ ГРОШЕЙ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

Мета: засвоїти теоретичні знання щодо сутності та функціонування грошей, їх функцій та форм; та ролі у ринковій економіці.

План

1. Повторення та закріплення лекційного матеріалу щодо базових понять сутності та функцій грошей.

2. Розв'язання тестових завдань.

3. Розв'язання практичних завдань.

1. Походження грошей. Поява грошей як об'єктивний наслідок розвитку товарного виробництва та обміну. Роль держави у створенні грошей. Суть грошей. Гроші як особливий товар, мінова і споживча вартість грошей як товару. Гроші як гроші й гроші як капітал. Форми грошей та їх еволюція. Натурально-речові форми грошей, причини та механізм їх еволюції від звичайних товарів першої необхідності до благородних металів. Причини та механізм демонетизації золота. Ідеальні форми грошей та їх кредитна природа. Еволюція кредитних грошей. Різновиди сучасних кредитних грошей. Роль держави в утвердженні кредитних зобов'язань у якості грошей. Вартість грошей. Функції грошей. Поняття функції грошей та їх еволюція, функція міри вартості, її суть і сфера використання. Світові гроші. Еволюція золота як світових грошей. Роль грошей у ринковій економіці.

2. Тестовий контроль:

1. Які концепції походження грошей існують в економічній теорії:

- а) трансакційну; б) раціоналістичну;
- в) еволюційну; г) монетаристську.

2. Хто є представниками еволюційної концепції походження грошей:

- а) Л. Пігу; б) І. Фішер; в) А. Сміт; г) Аристотель;
- д) К. Маркс; е) П. Самуельсон; є) Дж. Рікардо.

3. Гроші — це:

- а) гроші — це кристалізація мінової вартості;
- б) гроші — загальний товар-еквівалент;
- в) гроші — продукт згоди людей;
- г) гроші — знак обміну;
- д) гроші — все вищеназване?

4. Ліквідність грошей — це:

- а) здатність грошей брати участь у негайній купівлі товарів (робіт, послуг);
- б) можливість грошей бути засобом платежу;
- в) можливість грошей бути засобом накопичення.

5. Кредитні гроші - це:

- а) гроші, випущені державою для покриття своїх потреб, що фінансуються з бюджету;
- б) будь-які неповноцінні гроші;
- в) гроші, що виникають як заміщення майнових боргових зобов'язань приватних осіб і держави;

г) гроші, що емітуються банками для фінансування бюджетного дефіциту?

6. До кредитних грошей належать:

- а) казначейські білети; б) банкноти;
- в) кредитні картки; г) картки для банкоматів;
- д) чеки; е) дебетові картки.

7. Купівельна спроможність грошей

- а) піднімається із зростанням цін; б) може підвищуватись і знижуватися;
- в) зростає з часом; г) залишається постійною.

8. Світові гроші виконують такі функції:

- а) міжнародного засобу нагромадження;
- б) міжнародного платіжного засобу;
- в) загального втілення суспільного багатства;
- г) забезпечують безперервність виробництва в країні;
- д) міжнародного купівельного засобу;
- е) міжнародного засобу обігу.

9. Які гроші перебувають в обороті Україні:

- а) повноцінні; б) неповноцінні; в) паперово-кредитні; г) електронні.

10. Як називають грошовий документ установленної форми, що містить безумовний наказ власника рахунка виплатити зазначену суму:

- а) облігація; б) чек; в) акція; г) вексель; д) кредитна картка.

3. Розв'язання практичних завдань.

Компаундинг — це процес нарахування банківських відсотків).

Для знаходження майбутньої вартості вкладу за простою відсотковою ставкою використовуємо формулу:

$$FV = PV(1+r)^n$$

де FV – майбутня вартість грошей
грошей

PV – теперішня вартість

г – річна відсоткова ставка
відсотків.

n – кількість періодів нарахування

Якщо відсотки нараховуються щороку, то n – це кількість років, якщо ж відсотки нараховуються двічі на рік, то n – це кількість піврічч.

Якщо ж відсотки нараховуються, наприклад, щоквартально, то n – це кількість кварталів.

У той самий час слід пам'ятати, що річну відсоткову ставку у випадку нарахування відсотків двічі на рік слід поділити навпіл, а у випадку нарахування відсотків щоквартально – річну ставку слід поділити на чотири.

Завдання 1.

Клієнт поклав 20000 грн на банківський рахунок 01 січня 2019 року під 5 річних відсотків та за умовою, що відсоток на відсоток не нараховується. Яка

сума буде на цьому рахунку 1 січня 2021 року, якщо банк проводить компаундинг відсотка щорічно?

Завдання 2.

Яку суму грошей необхідно покласти на 6-місячний депозит, щоб отримати наприкінці терміну розміщення 20000 грн при ставці 10% річних та за умовою, що відсоток на відсоток не нараховується?

Завдання 3.

Клієнт поклав 20000 грн на банківський рахунок 01 січня 2019 року під 3 річних відсотків та за умовою, що відсоток на відсоток не нараховується. Яка сума буде на цьому рахунку 1 січня 2021 року, якщо банк проводить компаундинг відсотка щорічно?

Завдання 4.

Яку суму грошей необхідно покласти на 12-місячний депозит, щоб отримати наприкінці терміну розміщення 10000 грн при ставці 10% річних та за умовою, що відсоток на відсоток не нараховується?

Завдання 5.

Клієнт поклав 100000 грн на банківський рахунок 01 січня 2019 року під 7 річних відсотків та за умовою, що відсоток на відсоток не нараховується. Яка сума буде на цьому рахунку 1 січня 2021 року, якщо банк проводить компаундинг відсотка щорічно?

Завдання 6.

Яку суму грошей необхідно покласти на 9-місячний депозит, щоб отримати наприкінці терміну розміщення 5000 грн при ставці 8,5% річних та за умовою, що відсоток на відсоток не нараховується?

Завдання 7.

Розрахуйте майбутню вартість депозиту, який у розмірі 7500 тис. грн. був вкладений на 5 роки на умовах 6,5% річних. Слід розглянути два випадки – якщо відсотки нараховуються один раз на рік і якщо відсотки нараховуються двічі на рік.

Завдання 8.

Використовуючи формулу визначення майбутньої вартості розрахуйте яку суму потрібно покласти на депозит на умовах 11% річних щоб через 2 роки отримати 7000 грн.? Відсотки нараховуються один раз на рік.

Завдання 9.

Розрахуйте майбутню вартість депозиту, який у розмірі 2000 тис. грн. був вкладений на 4 роки на умовах 10% річних. Слід розглянути два випадки – якщо відсотки нараховуються один раз на рік і якщо відсотки нараховуються двічі на рік.

Завдання 10.

Використовуючи формулу визначення майбутньої вартості розрахуйте яку суму потрібно покласти на депозит на умовах 8% річних щоб через 2 роки отримати 2000 грн.? Відсотки нараховуються один раз на рік.

Завдання 11.

Розрахуйте майбутню вартість депозиту, який у розмірі 30000 тис. грн. був вкладений на 2 роки на умовах 3% річних. Слід розглянути два випадки – якщо відсотки нараховуються один раз на рік і якщо відсотки нараховуються двічі на рік.

Завдання 12.

Використовуючи формулу визначення майбутньої вартості розрахуйте яку суму потрібно покласти на депозит на умовах 10% річних щоб через 3 роки отримати 5000 грн.? Відсотки нараховуються один раз на рік.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Складання есе ключових понять по темі 1.

Визначення терміну «гроші»

Форми грошей та їх еволюція

Функції грошей

Кредитні та електронні гроші.....

Вексель.....

Чек.....

Банкнота.....

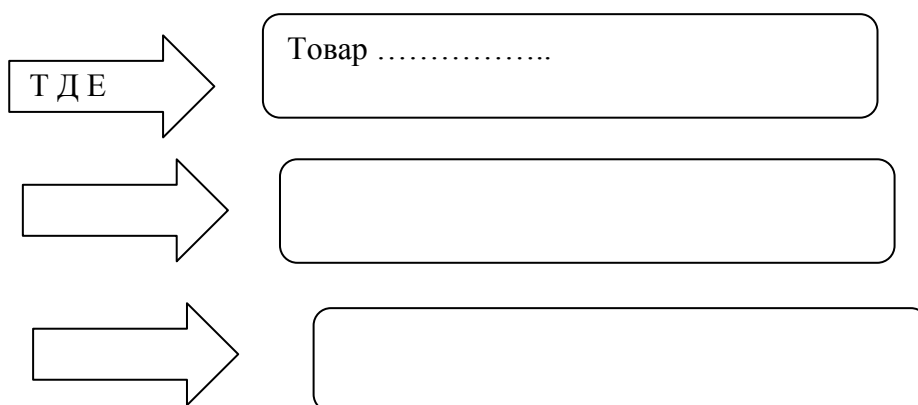
2. Скласти кросворд із ключових термінів теми 1.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Завдання:

1. Написати реферат на тему: «Світові електронні гроші».

2. Скласти блок-схему «Еволюція розвитку форм грошей».

ТЕМА 2. ГРОШОВИЙ ОБОРОТ, ГРОШОВІ ПОТОКИ ТА ГРОШОВА МАСА

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

Мета: закріплення знань щодо сутності грошового обороту, потоків та маси та визначення факторів впливу на швидкість обороту грошей в часі та їх значення для економіки.

План

1. Повторення та закріплення лекційного матеріалу щодо базових понять сутності грошового обороту, грошових потоків та грошової маси.

2. Розв'язання тестових завдань.

3. Розв'язання практичних завдань.

1. Сучасні способи платежу : банкноти, монета, депозитарні гроші, векселі, чеки; їхня суть і характеристика Основні суб'єкти грошового обігу. Роль держави в створенні грошей. Грошові агрегати M0, M1, M2, M3. Ліквідність грошей. Швидкість обороту грошей: поняття, фактори. Порядок розрахунку швидкості обороту грошей. Рівняння І. Фішера. Швидкість обігу грошової одиниці та фактори, що її визначають. Грошовий мультиплікатор M1. Чинники які викликають зміни складових грошового мультиплікатора. Основні форми кривої грошової пропозиції..

2. Тестовий контроль:

1. *Грошовий оборот — це:*

- а) процес безперервного руху засобів платежу в країні;
- б) створення готівкових грошей;
- в) створення безготівкових грошей;
- г) кругообіг сукупного індивідуального капіталу.

2. *Суб'єктами грошового обігу виступають:*

- а) фінансові посередники;
- б) фірми;
- в) сімейні господарства;
- г) ринок продуктів;
- д) уряд;
- е) ринок ресурсів.

3. *Вхідні грошові потоки сектора «сімейних господарств»:*

- а) заощадження;
- б) податки;
- в) доходи.

4. *Вхідні грошові потоки сектора «фірм»:*

- а) податки;
- б) інвестиції;
- в) виручка від реалізації;
- г) позики.
- д) кредити.

5. *Грошовим обігом взаємопов'язуються такі ринки:*

- а) продуктів;
- б) міжбанківський;
- в) інвестиційний;
- г) ресурсів;
- д) фінансовий;
- е) світовий;
- є) кредитний.

6. *Грошовий агрегат - це:*

- а) певний набір елементів залежно від їхньої ліквідності;
- б) грошова база країни;
- в) це готівкові та безготівкові грошові кошти;
- г) всі відповіді вірні.

7. *Грошова база складається з:*

- а) різниці готівки в обігу і готівки в резервах комерційних банків;
- б) обсягу готівки і депозитів;
- в) суми готівки в обігу, готівки в сейфах і резервів комерційних банків, що

є на

рахунку в ЦБ.

8. *Специфічний показник грошової маси, що характеризує певний набір її елементів залежно від їх ліквідності – це:*

- а) грошова маса;
- б) грошова база;
- в) грошовий агрегат;
- г) коефіцієнт мультиплікації.

9. *Відношення грошової маси до номінальної величини ВВП - це:*

- а) коефіцієнт мультиплікації;
- б) коефіцієнт монетизації;
- в) показник грошової бази;
- г) норматив обов'язкового резервування.

10. *Оберіть серед поданих варіантів суб'єкта (або групу суб'єктів), який є серед них найбільшим кредитором:*

- а) підприємства;
- б) фізичні особи;
- в) держава;
- г) рахункова палата.

Величину грошової бази Гб (грошова база) можна визначити за формулою:

$$Гб = Мо + Мк + Мрез,$$

де $Мо$ — сума готівки, що перебуває поза банками;

$Мк$ — сума готівки в касах банків;

$Мрез$ — сума грошових коштів (резервів), які перебувають на кореспондентських рахунках банків у центральному банку.

Величину швидкості обігу грошей можна визначити за формулою, що впливає з закону обміну І. Фішера:

$$V = (P \times Q) / M$$

де P — середній рівень цін на товари та послуги;

Q — фізичний обсяг товарів та послуг, реалізованих в даному періоді;

M — середня маса грошей, що перебуває в обороті за даний період.

Визначений таким способом показник V характеризує насамперед інтенсивність використання запасу грошей в обороті (M) для оплати номінального обсягу виготовленого національного продукту ($P \times Q$).

Закон грошового обігу: в обігу на певний період часу повинно знаходитись грошей не більше ніж це необхідно для оплати реально існуючих товарів і послуг по цінах, що склалися на даний момент.

Сутність цього закону може бути виражена рівнянням:

$$M\Phi = MN,$$

де $M\Phi$ – фактична маса грошей в обігу,

MN – об'єктивно необхідна для обігу їх маса.

Величина MN включає в себе всі форми грошей, які обслуговують потреби обігу, а вимоги закону грошового обігу поширюються на всю його сферу – готівкову і безготівкову.

Кількість грошей, у середньому необхідних для обігу протягом певного часу, можна виразити формулою:

$$M_n = (P \times Q) / V,$$

де $P \times Q$ – сума цін товарів, що реалізуються за певний період,

V – середня кількість оборотів грошової одиниці за цей період.

Якщо врахувати всі ці додаткові фактори, що діють на грошову масу, то величину M_n можна виразити так:

$$M_n = (\sum (P \times Q) - \sum K + \sum П - \sum ВП) / V,$$

де $\sum K$ – сума продажів товарів і послуг у кредит;

$\sum П$ – загальна сума платежів, строк оплати яких настав;

$\sum ВП$ – сума платежів, погашених взаємним зарахуванням боргів.

Максимально можливе обов'язкового резервування (r) значення грошово-кредитного мультиплікатора (рівня грошово-кредитної мультиплікації m) визначається за формулою:

$$m = 1/r$$

Фактичний рівень мультиплікатора, що склався на певний час (mm), доцільно визначати як співвідношення загальної маси грошей в обороті (грошова пропозиція) до суми грошової бази за формулою:

$$mm = (M0 + Д) / (M0 + R)$$

де $M0$ – маса готівки в обороті поза банками;

D – маса грошей в депозитах КБ;

R – сума резервів КБ (гроші на коррахунках та в касах банків).

3. Практичні завдання:

Завдання 1.

Розрахуйте величину агрегатів грошової маси України, якщо:

- готівка поза банками — 140 млрд грн;
- готівка в касах юридичних осіб — 130 млрд грн;
- депозити до запитання — 80 млрд грн;
- строкові вклади — 180 млрд грн;
- валютні заощадження — 128 млрд грн;
- кошти за трастовими операціями — 10 млрд грн;
- вартість облігацій державного займу — 3,9 млрд грн.

Завдання 2. Розрахувати коефіцієнт монетизації ВВП та обсяг платежів, здійснених у формі взаємозаліку протягом року X , якщо обсяг ВВП за цей рік 1222,6 млрд. грн., обсяг грошової маси – 809,6 млрд. грн., кредити були надані у обсязі 132,7 млрд. грн., обсяг повернених кредитів становив 140,8 млрд. грн., швидкість обігу грошей становила 1,29 оборотів.

Завдання 3. Грошова маса готівкових та безготівкових грошей базисного року становить 18 500 млн. грн. Валовий національний продукт звітного року дорівнює 149 100 млн. грн.

Розрахуйте швидкість обороту грошей базисного і звітного року, якщо у звітному році грошова маса готівкових та безготівкових грошей зросла на 15%, а валовий національний продукт - на 34 %.

Визначити швидкість одного обороту в днях для базисного та звітного періоду.

Завдання 4. Грошова маса готівкових та безготівкових грошей базисного року становить 25 500 млн. грн. Валовий національний продукт звітного року дорівнює 239 200 млн. грн.

Розрахуйте швидкість обороту грошей базисного і звітного року, якщо у звітному році грошова маса готівкових та безготівкових грошей зросла на 9%, а валовий національний продукт - на 5 %. Визначити швидкість одного обороту в днях для базисного та звітного періоду.

Завдання 5. Сума цін за реалізованими товарами (послугами) - 85 млрд. грн. Сума цін товарів, реалізованих з відстрочкою платежу, строк сплати яких ще не настав, - 0,79 млрд. грн. Сума платежів за довгостроковими зобов'язаннями, строки яких настали, - 3,25 млрд. грн. Суми платежів на умовах клірингу - 6,55 млрд. грн. середнє число оборотів грошей за рік - 8.

Визначити кількість грошей, необхідних для обігу.

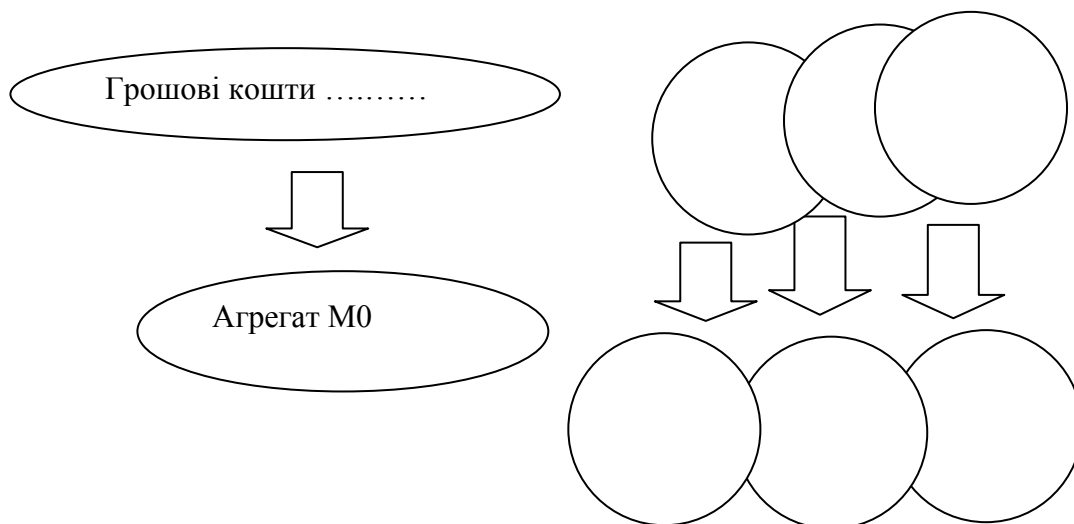
САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Самостійно описати склад грошових агрегатів України.
2. Скласти термінологічний словник основних понять та термінів по темі 2.
3. Написати реферат на тему: «Механізм забезпечення стабільності грошей».

Завдання:

1. Самостійно описати склад грошових агрегатів України. Наприклад:

2. Скласти термінологічний словник основних понять та термінів по темі 2.
3. Написати реферат на тему: «Механізм забезпечення стабільності грошей».

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Завдання:

1. Заповнити таблицю: Грошова маса в Україні (на кінець року), за останні роки млн. грн.

Грошова маса, що обслуговує грошовий оборот в Україні (на кінець року),
млн. грн.

Період	Показник грошової маси			
	М0	М1	М2	М3
2010	182990	289894	596841	597872
2011	184160	294840	650300	685500
2012				
2013				
2014				
2015				
2016				
2017				
2018				
2019				
2020				

Використати інтернет-ресурси. Вказати джерела. Побудувати графік.

2. Теми рефератів.

1. Характеристика видів грошей.
2. Світові гроші.
3. Криптовалюта.
4. Відмінність паперових грошей від кредитних.
5. Банківські пластикові картки.

ТЕМА 3. ГРОШОВИЙ РИНОК.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3.

Мета: засвоєння сутності, структури та механізму функціонування грошового ринку.

План

1. Повторення базових термінів основ механізму функціонування грошового ринку.
2. Розв'язання тестових завдань.
3. Розв'язання практичних завдань.

1. Грошовий ринок. Валютний ринок. Місце і роль грошового (фінансового) ринку в системі ринкових відносин. Ринок капіталів. Ринок позичкових зобов'язань. Ринок цінних паперів. Сектори грошового ринку. Цінні папери. Акції. Попит і пропозиція грошей. Грошово-кредитний мультиплікатор. Попит на гроші як актив. Номінальна відсоткова ставка. Спекулятивний попит на гроші. Пропозиція грошей та механізм її формування. Грошова база. Банківські депозити. Обліковий ринок і його особливості. Векселя. Міжбанківський ринок. Міжбанківські кредити.

2. Тестовий контроль:

1. *Грошовий попит складається з таких елементів:*

- а) попит на гроші як пасиви;
- б) попит на гроші для угод;
- в) попит на гроші як активи.

2. *За видами інструментів грошовий ринок поділяється на ринок:*

- а) цінних паперів;
- б) короткострокових позик;
- в) позикових капіталів;
- г) короткострокових фінансових активів;
- д) середньо- і довгострокових позик.

3. *За інституційними ознаками грошовий ринок поділяється на:*

- а) фондовий ринок;
- б) міжбанківський ринок;
- в) ринок капіталів;
- г) товарний ринок;
- д) ринок грошей;
- е) ринок банківських кредитів.

4. *За економічним призначенням та ліквідністю фінансових активів грошовий ринок поділяється на ринок:*

- а) цінних паперів;
- б) ринок грошей;
- в) ринок капіталів;
- г) короткострокових фінансових активів;
- д) середньо- і довгострокових позик.

5. *Визначальними чинниками впливу на попит на гроші є:*

- а) ставка обов'язкових резервів;
- б) рівень цін;
- в) рівень реальних доходів;
- г) норма відсотка.

6. *Сукупний попит на гроші містить попит на:*

- а) активи;
- б) гроші для трансакцій;
- в) запас грошей.

7. *Попит на гроші залежить від економічних змінних:*

- а) інфляції;
- б) реальних доходів;
- в) норми відсотка;
- г) банківських резервів;
- д) рівня цін;
- е) грошової бази.

8. *Чим нижча ставка позичкового процента, тим:*

- а) вищий інвестиційний попит на гроші;
- б) вища частка заощаджень;
- в) нижчий попит на гроші;
- г) більша перевага віддається ліквідності.

9. *Як зростання динаміки цін впливає на величину реального попиту на гроші:*

- а) збільшує попит;
- б) зменшує попит;
- в) не змінює попиту на реальні залишки грошей?

10. *Економічними методами регулювання грошової маси в обігу є:*

- а) визначення відсоткових ставок за кредити;
- б) визначення норм обов'язкових резервів в НБУ;
- в) купівля та продаж зарубіжної валюти;
- д) маніпуляції з державними цінними паперами.

3. Розв'язання практичних завдань.

Максимально можливе збільшення грошової маси в обороті розраховується через грошово-кредитний мультиплікатор:

$$\Delta M = \Delta R \times m,$$

де ΔR - приріст резервів, що спричинює процес грошово-кредитної мультиплікації;

m — грошово-кредитний мультиплікатор.

Величину грошово-кредитного мультиплікатора знаходимо за формулою:

$$m = (1 / r)$$

Завдання 1.

Розрахуйте розмір нових кредитних ресурсів для перших 5-ти банків, що користуються коштами депозитів, за умови, що в комерційному банку їх розміщено на суму 1,3 млн грн. Обчисліть максимально можливе збільшення грошової маси в обороті, якщо норма обов'язкового резервування становить 10 %.

Завдання 2.

Розрахуйте розмір нових кредитних ресурсів для перших 8-ми банків, що користуються коштами депозитів, за умови, що в комерційному банку їх розміщено на суму 5,9 млн грн. Обчисліть максимально можливе збільшення грошової маси в обороті, якщо норма обов'язкового резервування становить 8 %.

Завдання 3. Якщо норма обов'язкових резервів становить 10 %, то чому дорівнює грошово-кредитний мультиплікатор?

Завдання 4. Якщо норма обов'язкових резервів становить 5 %, то чому дорівнює грошово-кредитний мультиплікатор?

Завдання 5. Визначити суму грошей, необхідних для без інфляційного обігу за наступними даними:

- Сума цін за реалізованими товарами (роботами, послугами) - 3400 млрд. грн.
- Сума цін товарів, реалізованих з відстрочкою платежу - 60 % обсягу реалізації товарів, робіт, послуг.
- Сума платежів за довгостроковими зобов'язаннями, термін оплати яких настав, - 2130 млрд. грн.
- Суми платежів, що взаємно погашаються - 10 % від обсягу реалізованих товарів, робіт, послуг.
- Середня кількість оборотів грошей за рік - 6.

Яким чином зміниться обсяг грошової маси, якщо її оборотність зросте на 2 оберти.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

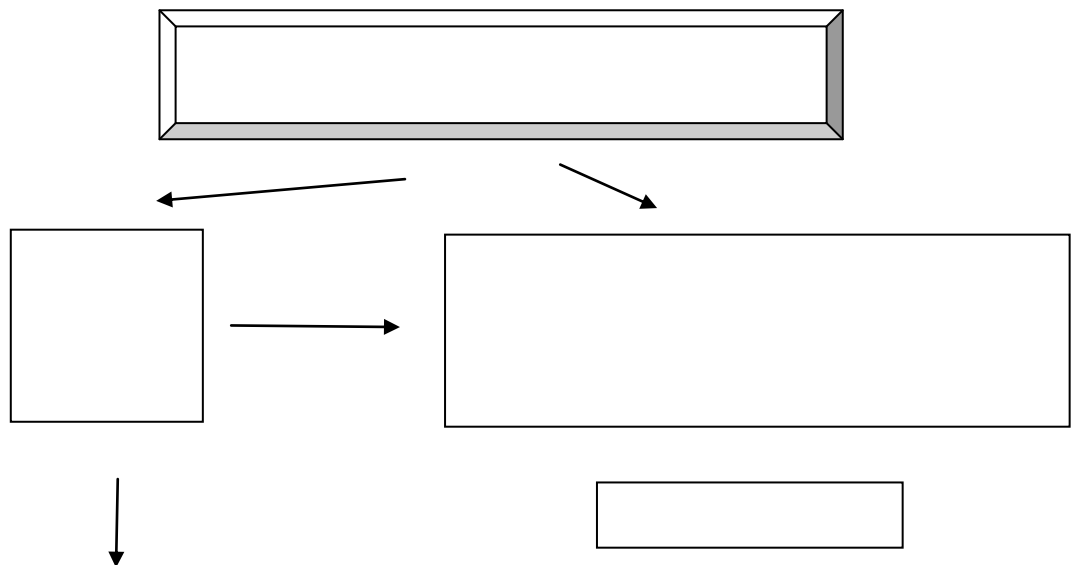
1. Складання есе ключових понять по темі 3.
2. Скласти кросворд із ключових термінів теми 3.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Завдання:

1. Скласти блок-схему за тематикою: «Структура грошового ринку».
2. Написати реферат за темою: «Міжбанківська валютна біржа України та її вплив на грошовий ринок».

Скласти блок-схему за тематикою: «Структура грошового ринку»

ТЕМА 4. ГРОШОВІ СИСТЕМИ ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

Мета: оволодіти навичками створення процесів грошових систем, їх видів та форм.

План

1. Повторення лекційного матеріалу щодо процесів створення грошових систем, їх видів та форм.
2. Розв'язання тестових завдань.
3. Розв'язання практичних завдань.

1. Поняття про грошову систему. Грошова система — форма організації грошового обороту. База формування і функціонування грошової системи. Призначення грошової системи та її місце в економічній системі країни. Грошова одиниця. Типи грошових систем, їхня еволюція. Ринкова та неринкові грошові системи. Форми саморегулювання грошових систем: біметалізм та монометалізм. Золотий монометалізм і його види: золотомонетний стандарт, золотозливковий стандарт, золотодевізний стандарт.

Характеристика регульованих грошових систем. Система паперово-грошового та кредитного обігу. Відкриті й закриті грошові системи. Форми

організації безготівкових розрахунків за допомогою платіжних доручень, платіжних вимог доручень, чеків, акредитивів, векселів.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. *Грошова система, в якій роль загального еквівалента законодавчо закріплюється за двома металами — золотом і сріблом – це:*

- а) монометалізм;
- б) біметалізм;
- в) золотодевізний стандарт;
- г) паперово-кредитна система.

2. *Грошова система, за якої роль загального еквівалента виконує один метал, при цьому в обігу функціонують монети та знаки вартості, розмінні на грошовий метал:*

- а) монометалізм;
- б) біметалізм;
- в) система «кульгаючої» валюти;
- г) паперово-кредитна система.

3. *Специфічні грошові форми, в яких грошова суть істотно послаблена, відхиляється від загальноприйнятих, стандартних форм – це:*

- а) повноцінні гроші;
- б) валюти, конвертовані у золото;
- в) золоті монети;
- г) квазігроші.

4. *НБУ запровадив гривню у обіг у:*

- а) 1991 році;
- б) 1992 році;
- в) 1996 році;
- г) 2002 році.

5. *Відмова президента Ніксона конвертувати долари у золото призвела до краху:*

- а) Паризької валютної системи;
- б) Генуезької валютної системи;
- в) Бреттон-Вудської валютної системи;
- г) Ямайської валютної системи.

6. *Яка з вказаних систем здобула неофіційну назву «золотодоларової» системи?*

- а) Паризька валютна система;
- б) Генуезька валютна система;
- в) Бреттон-Вудська валютна система;
- г) Ямайська валютна система.

7. *Який з вказаних інструментів центрального банку є найбільш дієвим у рамках боротьби з інфляцією?*

- а) облікова ставка;
- б) операції на відкритому ринку;

- в) норма резервування;
- г) валютна інтервенція.

8. *Форми безготівкових розрахунків — це:*

- а) акредитив;
- б) платіжне доручення;
- в) спот;
- г) платіжна вимога доручення;
- д) ф'ючерси.

9. *При введенні в обіг гривні українські карбованці обмінювалися на гривні у співвідношенні:*

- а) 1:1;
- б) 1:100;
- в) 1:1000;
- г) 1:100000.

10. *Золотомонетний стандарт використовувався у:*

- а) Паризькій валютній системі;
- б) Генуезькій валютній системі;
- в) Бреттон-Вудській валютній системі;
- г) Ямайській валютній системі.

3. Практичні завдання.

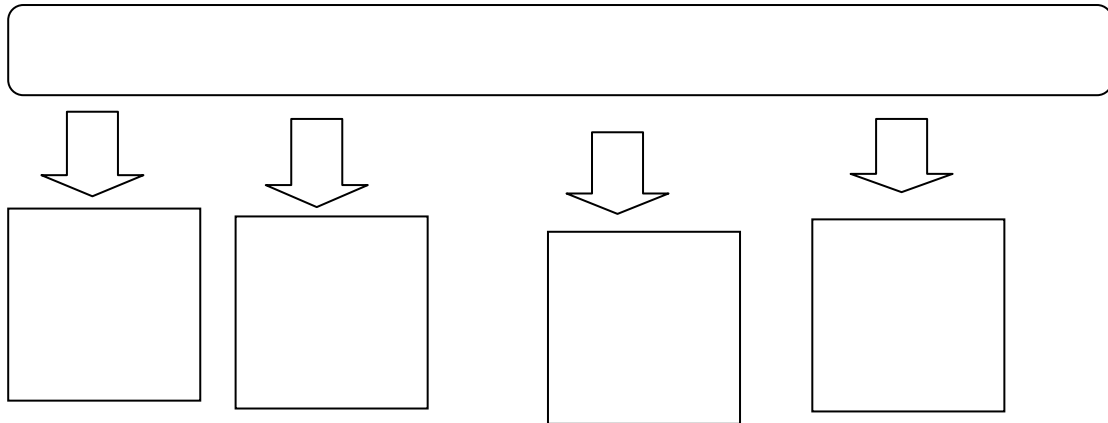
Завдання 1.

У громадянина України Івашкевича К.В. станом на 1 вересня 1996 року були заощадження, зокрема 180'200'000 українських карбованців, 500 американських доларів та 300 німецьких марок, у громадянина Петрусенко О.П. – 145'000'000 українських карбованців, 450 американських доларів та 5'200'000 російських рублів, а у громадянина Остапенко Н.З. – 280'000'000 українських карбованців, 850 німецьких марок та 1'900'200 російських рублів. У рамках грошової реформи проводився обмін українських карбованців на гривні у співвідношенні 100'000 карбованців до 1 гривні. Використовуючи дані таблиці розрахуйте яку суму у гривневому еквіваленті матимуть громадяни після проведення грошової реформи (припускаючи, що розмір їх заощаджень протягом періоду реалізації грошової реформи залишався незмінним), а також хто з них володів найбільшими заощадженнями згідно проведених розрахунків.

Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, встановлений Національним банком України у вересні 1996 році (на кінець періоду)

Сума іноземної валюти	Сума гривневого еквіваленту
100 доларів США	176,00
100 німецьких марок	115,56
10'000 російських рублів	3,26

Завдання 1. Скласти блок-схему таких понять:

1. Валютний курс.
2. Золотий стандарт.
3. Бреттон-Вудська система.
4. Вільно плаваючий валютний курс.

Завдання 2. Розгляньте такі системи валютних курсів: Золотий стандарт, вільно плаваючі валютні курси, Бреттон-Вудська система. Запишіть у табличному вигляді їхні подібності і відмінності:

№		Золотий стандарт	Вільно плаваючі валютні курси	Бреттон-Вудська система
1.	Роль уряду й ринку у визначенні валютного курсу			
2.	Метод просування відносних цін між країнами			
3.	Потреба в міжнародному співробітництві та консультаціях при визначенні валютних курсів			
4.	Можливість для встановлення і різних невідповідностей у курсах валют			

Завдання 3.

1. Визначити суму грошей, необхідних для без інфляційного обігу за наступними даними:

- Сума цін за реалізованими товарами (роботами, послугами) - 5100 млрд. грн.
- Сума цін товарів, реалізованих з відстрочкою платежу - 50 % обсягу реалізації товарів, робіт, послуг.
- Сума платежів за довгостроковими зобов'язаннями, термін оплати яких настав, - 130 млрд. грн.

- Суми платежів, що взаємно погашаються - 20% від обсягу реалізованих товарів, робіт, послуг.

- Середня кількість оборотів грошей за рік - 7.

2. Яким чином зміниться обсяг грошової маси, якщо її оборотність зросте на 3 оберти.

3. Яким чином зміниться обсяг грошової маси, якщо не буде проводитись взаємне кредитування.

Завдання 4.

Сума банкнот і монет в обігу, становить 3,2 млрд. грн. Загальна сума вкладів - 10 млрд. грн. Сума обов'язкових резервів, що утворені комерційними банками, дорівнює 1,8 млрд. грн.

Розрахувати величину грошового мультиплікатора.

Завдання 5.

Структура грошової маси включає (млн. грн.):

готівка поза банками - 8080;

депозити банків в НБУ - 2120;

грошова база - 11 200;

залишки коштів на вкладах до запитання - 4146;

залишки вкладів на строкових рахунках - 6170;

Визначити величину агрегатів M_0 , M_1 , M_2 та суму касової готівки комерційних банків.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Скласти кросворд із ключових термінів теми 4.

2. Написати реферат на тему: «Грошові система _____»
(оберіть самостійно країну: Японія, США тощо).

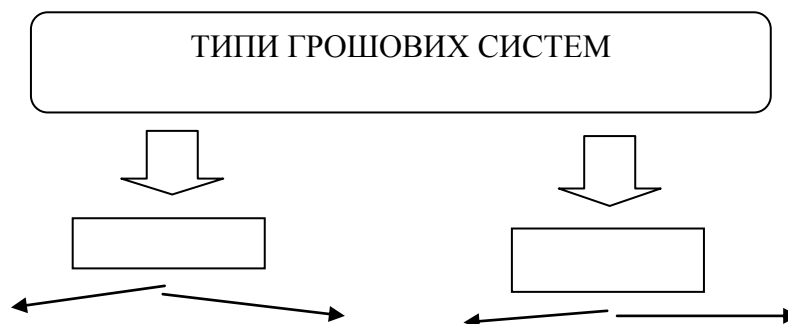
ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Завдання:

1. Скласти блок-схему за тематикою: «Типи грошових систем».

2. Практичне завдання.

1. Скласти блок-схему за тематикою: «Типи грошових систем»

1. Визначте кількість років розміщення грошей на депозитному рахунку, якщо Ви сплануєте сьогодні відкрити депозитний рахунок, (Оберіть банк в м.

Одесі самостійно) за такими даними: сума, що належить до розміщення 10000 тис. грн., сума, що очікується наприкінці періоду розміщення 5000 тис. грн.; річна ставка складного відсотка, який пропонує банк - ?????? (на сайті обраного банку).

ТЕМА 5. ІНФЛЯЦІЯ ТА ГРОШОВІ РЕФОРМИ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №5

Мета – розкриття сутності інфляційних процесів і антиінфляційних заходів, а засвоєння лекційного матеріалу, оволодіння навиками вимірювання показників інфляції.

План

1. Повторення базових термінів лекційного матеріалу та закріплення розрахункових формул.

2. Розв'язання тестових завдань.

3. Розв'язання практичних завдань.

1. Інфляція: сутність, форми прояву, причини і наслідки. Особливості інфляційного процесу в Україні. Види і типи інфляції. Знецінення грошей та інфляційні процеси. Теоретичні концепції причин інфляції. Економічна природа та форми інфляції. Рівень та показники інфляції. Особливості інфляційного процесу в Україні. Методи та концепції регулювання інфляційних процесів. Економічні та соціальні наслідки інфляції. Вплив інфляції на виробництво, зайнятість та життєвий рівень населення. Інфляція в системі державного регулювання грошової сфери. Таргетування інфляції. Інструменти таргетування. Світовий досвід таргетування. Грошові реформи : поняття, мети і види грошових реформ. Стабілізація грошей. Особливості проведення грошової реформи в Україні.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Темпи інфляції: виділяють такі її різновиди:

- а) повзуча; б) галопуюча;
- в) гіперінфляція; г) супергіперінфляція;
- д) усі відповіді правильні.

2. Стагфляція:

- а) спричинена підвищенням цін під впливом сукупного попиту;
- б) визначається пропорційною зміною цін на різні товари;
- в) супроводжується одночасним підвищенням рівня цін і рівня безробіття;
- г) спричинена підвищенням цін під впливом сукупної пропозиції;
- д) характеризується повільним зростанням цін (до 10 % за рік).

3. Падіння темпів інфляції призводить до зниження цін:

- а) так; б) ні; в) ці процеси не пов'язані між собою.

4. Головна функція грошової реформи:

- а) впровадження нового зразка купюри; б) заміна масштабу цін;
- в) конфіскація грошей у населення; г) стабілізація грошового обігу;
- д) обмін зношених грошових купюр.

5. Девальвація — це:

- а) зниження курсу національних грошей щодо іноземних валют;
- б) збільшення курсу національних грошей щодо іноземних валют;
- в) укрупнення національної грошової одиниці без зміни її назви.

6. Інфляція, що зумовлена зростанням пропозиції грошей - це:

- а) інфляція попиту; б) інфляція витрат; в) ревальвація; г) дефляція.

7. Тривале і швидке знецінення грошей внаслідок надмірного зростання їх маси в обороті – це:

- а) дефляція; б) ревальвація; в) інфляція; г) рестрикція.

8. Інфляція, що зумовлена зростанням собівартості продукції - це:

- а) інфляція попиту; б) інфляція витрат; в) ревальвація; г) дефляція.

9. Для яких верств населення високі темпи інфляції є найменш шкідливими?

- а) студенти; б) пенсіонери;
- в) робітники промислових підприємств;
- г) торговці.

10. Яких заходів слід вжити центральному банку для придушення інфляції?

- а) збільшити облікову ставку;
- б) знизити нормативи резервування;
- в) провести тендери по рефінансуванню;
- г) розпочати скуповувати депозитні сертифікати.

Практичні завдання.

Рівняння І. Фішера» $M \cdot V = Q \cdot P$. Середній рівень цін (P) за цією формулою матиме вигляд:

$$P = (M \times V) \div Q$$

Зростання цін може бути спровокованим зростанням маси грошей (M), прискоренням обігу грошей (V) і скороченням фізичного обсягу виробництва (Q). З огляду на те, що швидкість грошей визнається відносно стабільною, основними причинами зростання цін можуть бути збільшення M, зменшення Q чи обидва чинники одночасно. Амплітуда коливання Q визначається більш об'єктивними чинниками і тому є значно меншою, ніж амплітуда коливання M. Звідси ключовим, найбільш результативним чинником впливу на динаміку рівня цін є зміна маси грошей в обороті. Оскільки зміна M залежить від динаміки пропозиції грошей, то вважається, що вирішальним чинником інфляції є нарощування пропозиції грошей.

Завдання №1.

Індекс цін у 2019 р. становив 103,9 %, а в 2020 р. 104,5 % (рівень цін базового 2019 р. прийнято за 100 %). Визначте темп інфляції.

Базовий індекс інфляції, або, що теж саме, **базовий індекс споживчих цін** (скор. БІСЦ) — показник, що характеризує рівень інфляції, який виникає під впливом саме монетарних умов. Він є однією зі складових індексу споживчих цін, але виключає короткострокові нерівномірні зміни цін під

впливом чинників, що мають адміністративні, випадкові або сезонні властивості. <http://www.ukrstat.gov.ua>

Завдання №2.

За відсутності інфляційних процесів реальна відсоткова ставка становила 5,3%. Який розмір номінальної відсоткової ставки гарантує ту саму реальну відсоткову ставку в разі зростання інфляції до 10%?

Завдання №3.

Визначте темп інфляції, якщо обсяг грошової маси порівняно з минулим роком зріс на 68 %, швидкість обігу грошей зросла на 13,3 %, а приріст товарної маси становив 19,6 %.

Завдання №4.

Розрахувати величину агрегатів грошової маси та визначити структуру грошової маси, якщо:

- готівка поза банками у фізичних осіб - 100 млрд. грн.;
- готівка у касах юридичних осіб - 70 млрд. грн.;
- депозити до запитання у нац. валюті - 220 млрд. грн.
- депозити до запитання у ін. валюті - 20, млрд. грн.
- строкові депозити у нац. валюті - 310 млрд. грн.;
- строкові депозити у ін. валюті - 80 млрд. грн.;
- цінні папери, крім акцій - 90 млрд. грн.;

Завдання №5.

Розрахувати величину агрегатів грошової маси та її структуру та зробити висновки про структуру та динаміку грошової маси, використовуючи дані таблиці:

Показники	Січень	Лютий
	Залишки на кінець періоду, млрд. грн.	Залишки на кінець періоду, млрд. грн.
Готівкові кошти в обігу поза депозитними корпораціями (M0)	176,24	177,56
Переказні депозити в національній валюті	110,41	109,15
Переказні депозити в іноземній валюті	44,06	45,57
Інші депозити	268,67	270,82
Цінні папери, крім акцій	1,78	2,09

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

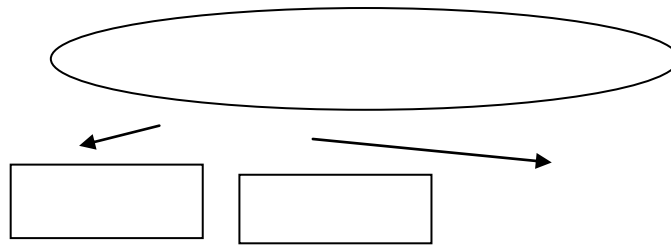
1. Складання есе ключових понять по темі 5.
2. Скласти кросворд із ключових термінів теми 5.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Завдання:

1. Скласти блок-схему за тематикою: «Класифікація факторів інфляції».
2. Написати реферат за темою: «Соціально-економічні наслідки інфляції»
3. Побудувати графік рівня інфляції за останні роки та прокоментувати його.

Скласти блок-схему за тематикою: «Класифікація факторів інфляції»

ТЕМА 6. ВАЛЮТНИЙ РИНОК

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

Мета: закріплення теоретичних знань з поняття та призначення валюти, механізмів валютних операцій, сутності валютних курсів та механізму конвертованості, валютного регулювання

План

1. Повторення лекційного матеріалу та обговорення ключових питань щодо сутності валюти та її конвертованості, визначення валютного курсу, функціонування валютного ринку.

2. Розв'язання тестових завдань.

3. Розв'язання практичних завдань.

1. Поняття про валюту. Призначення та сфера використання валюти. Види валют: національна, іноземна. Суть та види валютних відносин. Валютний ринок: суть та основи функціонування. Об'єкти та суб'єкти валютного ринку. Біржова та позабіржова торгівля валютою. Основні види валютних операцій. Роль банків на валютному ринку. Фактори, що впливають на кон'юнктуру валютного ринку. Валютне регулювання: суть та необхідність. Механізм регулювання валютного курсу: девальвація, ревальвація, валютна інтервенція. Регламентація статусу валюти та порядку здійснення операцій з нею (правила купівлі-продажу, ввезення-вивезення, використання валютної виручки, здійснення валютних платежів, нагромадження золотовалютних запасів тощо).

Тестовий контроль:

1. Валютні відносини містять:

- а) експорт товару;
- б) надання економічної та технічної допомоги за кордон;
- в) імпорт товару;
- г) функціонування валюти у зовнішньоекономічній торгівлі;
- д) укладання угод щодо купівлі-продажу валют;
- е) отримання і надання з-за кордону позик.

2. Співвідношення між грошовими одиницями двох країн, що використовується для обміну валют під час валютних та інших операцій:

- а) офіційний валютний курс;

- б) ринковий валютний курс;
- в) змішаний валютний курс;
- г) валютний курс;
- д) коливаючий валютний курс;
- е) спот-курс;
- є) форвард-курс;
- ж) своп-курс;
- з) плаваючий валютний курс;
- и) крос-курс.

3. *За механізмом здійснення операцій виділяють такі валютні операції:*

- а) спот; б) форвардні; в) ф'ючерсні; г) опціонні;

4. *Здатність валюти вільно використовуватись для будь-яких операцій та обміну на інші валюти:*

- а) конвертованість;
- б) часткова конвертованість;
- г) внутрішня конвертованість;
- д) зовнішня конвертованість.
- е) конвертованість за поточними операціями.

5. *Співвідношення всієї сукупності надходження з-за кордону та платежів за кордон за певний проміжок часу:*

- а) платіжний баланс;
- б) баланс поточних операцій;
- в) торговий баланс;
- г) баланс послуг і некомерційних платежів;
- д) баланс руху коштів і кредитів.

6. *Державно-правова форма організації міжнародних валютних відносин:*

- а) валютна система;
- б) світова валютна система;
- в) національна валютна система;
- г) регіональна валютна система;
- д) локальна валютна система.

7. *Договірною-правова форма організації валютних відносин між групами країн:*

- а) валютна система;
- б) світова валютна система;
- в) національна валютна система;
- г) регіональна валютна система;
- д) локальна валютна система.

8. *Валюта — це:*

- а) золото;
- б) грошова одиниця, що використовується у функціях світових грошей;
- в) національна грошова одиниця.

9. *Валютні активи держави — це:*

- а) національна валюта;

- б) депозити в національній та іноземній валютах;
- в) іноземна валюта, золото.

10. Суб'єктами валютного ринку є:

- а) хеджери, які здійснюють операції на валютному ринку для захисту від несприятливої зміни валютного курсу;
- б) підприємці, які купують і продають валюту для забезпечення своєї комерційної діяльності;
- в) інвестори, які вкладають капітал у валютні цінності з метою одержання процентного доходу;
- г) усі відповіді правильні.

2. Виконати практичні завдання:

ІНФЛЯЦІЯ

Для вимірювання інфляції використовують два види індексів цін:

Індекс Пааше - характеризує інфляційні зміни всіх цін товарів і послуг, що входять до ВВП - **дефлятор ВВП**.

Відношення номінального ВВП до реального показує, як змінився ВВП виключно за рахунок зміни цін.

$$I_n = \frac{\sum p_1 q_1}{\sum p_0 q_1}$$

З наведеної формули індексу Пааше видно, що на цей індекс впливають структурні зрушення у поточному виробництві товарів і послуг (Q_{it}), які компенсують підвищення цін на окремі товари й послуги. Тому дефлятор ВВП недооцінює зростання цін у цілому по економіці. Отже, індекс Пааше розраховується для набору товарів і послуг, що змінюється.

Для фіксованого, незмінного набору споживчих товарів і послуг розраховується індекс споживчих цін і (CPI), або індекс Ласпейреса.

Індекс споживчих цін (індекс інфляції, індекс Ласпейреса) - показник, що характеризує динаміку загального рівня цін на товари та послуги («споживчого кошика»), які придбаває населення для невиробничого споживання. Розраховується за такою формулою:

$$I = \frac{\sum p_1 q_1}{\sum p_0 q_0} = \frac{\text{ціна споживчого кошика у розрахунковому періоді}}{\text{ціна споживчого кошика у базовому періоді}}, \text{ де}$$

p – ціна одиниці товару;

q – кількість товарів у «споживчому кошику».

Відмінності між даними показниками:

- Індекс Пааше крім споживчих цін враховує також і матеріальні блага, які купують підприємства та держава;
- при обчисленні дефлятора ВВП використовують лише вітчизняні товари і послуги, в т.ч. експортовані, а в індекс споживчого кошика входять

також і імпортовані товари;

- індекс споживчих цін обчислюють на підставі незмінного набору товарів, а дефлятор ВВП на підставі різних товарів залежно від зміни структури ВВП.

Обидва індекси призначені для вимірювання вартості життя. На практиці відмінності між ними не дуже значні, обидва відображають однакову тенденцію в динаміці цін. Коли ціни на різні товари змінюються неоднаково, індекс Ласпейреса характеризує більш суттєве зростання вартості життя, ніж індекс Пааше. Це пояснюється тим, що індекс Ласпейреса (розрахований для фіксованого кошика) не може враховувати заміну дорогих товарів на дешевші. А індекс Пааше відображує можливість взаємозаміщення товарів. Існує також **індекс Фішера**, який визначається як середня геометрична значень індексів Ласпейреса і Пааше:

$$IP_{\Phi} = \sqrt{IP * CPI} = \sqrt{\frac{\sum_i P_{it} * Q_{it}}{\sum_i P_{i0} * Q_{it}} * \frac{\sum_i P_{it} * Q_{i0}}{\sum_i P_{i0} * Q_{i0}}}$$

Завдання №1.

Національний банк установив такий курс долара США станом на 08.09.20__ р.: купівля — 27,85 грн, продаж — 28,10 грн. Визначте:

- скільки гривень можна одержати за 800 доларів 10 центів США;
- скільки доларів США можна купити за 120 тис. грн.

Завдання №2.

Національний банк установив такий курс долара США станом на 09.09.20__ р.: купівля — 29,85 грн, продаж — 29,10 грн. Визначте:

- скільки гривень можна одержати за 200 доларів США;
- скільки доларів США можна купити за 2 тис. грн.

Завдання №3.

Національний банк установив такий курс долара США станом на 10.09.20__ р.: купівля — 26,95 грн, продаж — 27,16 грн. Визначте:

- скільки гривень можна одержати за 400 доларів 40 центів США;
- скільки доларів США можна купити за 5 тис. грн.

Завдання №4.

Якщо ціна гривні в доларах США зросла з 0,298 до 0,312 за одну гривню, то як зміниться ціна товару вітчизняного виробництва (в доларах США), що продається в

Україні за 500 грн? Хто більше постраждає від цієї ситуації: експортер (вітчизняний виробник) чи імпортер (зарубіжний виробник)?

Завдання №5.

Комерційний банк установив такий курс долара США: купівля — 28,35 грн, продаж — 28,11 грн. Скільки гривень можна одержати за 540 доларів 95 центів? Скільки доларів можна купити за 35 тис. грн?

Розрахуйте відносну маржу комерційного банку за таким рівнем курсів валют.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Складання есе ключових понять по темі 6.
2. Скласти кросворд із ключових термінів теми 6.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Завдання:

1. Скласти блок-схему за тематикою: «Основні елементи національної валютної системи»
2. Написати реферат на тему: «Валюти світу».

ТЕМА 7. КІЛЬКІСНА ТЕОРІЯ ГРОШЕЙ ТА СУЧАСНИЙ МОНЕТАРИЗМ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

Мета – засвоїти та поглибити теоретичні положення про розвиток теорії грошей, дослідити розвиток кількісної теорії грошей та сучасного монетаризму.

План

1. Обговорення ключових питань щодо існування кількісної теорії грошей та сучасного монетаризму.
2. Розв'язання тестових завдань.
3. Розв'язання практичних завдань.

1. Металістична теорія грошей. Розвиток металістичної теорії грошей. Основні представники металістичної теорії грошей. Меркантилісти як основні представники металістичної теорії грошей. Номіналістична теорія грошей. Основні представники номіналізму. Вартісна теорія грошей у працях англійських вчених. Австрійська та Кейнсіанська школи в номіналізмі. Вклад Дж. Кейнса у вдосконалення теорії і практики застосування кількісної теорії грошей та розбудови кредитно-грошового механізму державного регулювання економіки. Кількісна теорія грошей. Період зародження кількісної теорії грошей. Подальший розвиток кількісної теорії грошей у працях І. Фішера. Математичне рівняння Фішера. Абсолютний рівень цін з позицій кількісної теорії. Вплив неокласиків на розвиток кількісної теорії грошей.

1. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. *Протягом певного періоду для обігу необхідна лише певна, об'єктивно обумовлена маса купівельних і платіжних засобів. Цей постулат дістав назву:*

- а) закон Грешема-Коперніка;
- б) монетарна експансія;
- в) монетарна рестрикція;
- г) рівняння обміну Фішера.

2. Представники якої з вказаних теорій заперечують товарну природу грошей і вважають, що гроші є умовними знаками, які позбавлені внутрішньої вартості?

- а) металістична теорія; б) номіналістична теорія; в) меркантилізм;
- г) неометалізм.

3. Представники якої з вказаних теорій ототожнюють грошовий обіг з товарним обігом і важливу роль у грошовому обігу відводять золоту і сріблу?

- а) металістична теорія; б) номіналістична теорія; в) кейнсіанство;
- г) монетаризм.

4. «Ціни товарів визначаються кількістю платіжних засобів, що перебувають у обігу» – це постулат:

- а) металістичної теорії грошей;
- б) меркантилізму;
- в) кількісної теорії грошей;
- г) неометалізму.

5. Представники кількісної теорії грошей, які вважають, що економічним суб'єктам притаманна здатність до саморегулювання належать до:

- а) кейнсіанців;
- б) меркантилістів;
- в) представників металістичної теорії грошей;
- г) представників теорії раціональних очікувань.

6. Дж. Кейнс виділив для аналізу нагромадження грошей такі мотиви:

- а) узгодження; б) прибутковості; в) обачності;
- г) консолідований; д) трансакційний; е) спекулятивний.

7. Мотив зберігання грошей Дж. Кейнса, який виникає з бажання уникнути втрат капіталу при зберіганні активів у формі облігацій у період очікуваного підвищення норми позикового відсотка:

- а) мотив обачності;
- б) трансакційний мотив;
- в) спекулятивний мотив.

8. Із перерахованих ознак визначити ті, що характеризують кількісну теорію держава не повинна втручатись у процес виробництва;

- б) офіційна економічна політика «знецінення власних грошей»;
- в) головна функція держави — можливість впливу на динаміку цін;
- г) гроші — один з важливих факторів формування інвестиційного попиту;
- д) природа грошей має тісний зв'язок з теорією трудової вартості;
- е) вартість грошей не залежить від їхнього матеріального змісту і визначається лише найменуванням.

9. Монетаристська концепція інфляції стверджує:

- а) купівельна сила грошей і ціни товарів встановлюються на ринку;
- б) співвідношення між наявною грошовою масою та номінальною величиною ринку товарів і послуг прямо пропорційне інфляції;

в) інфляцію необхідно підтримувати в помірних розмірах, оскільки вона зумовлює підйом промислового виробництва.

10. Як називається наукова течія, яка виникла як відповідь на проблему одночасного хронічного безробіття і інфляції?

- а) меркантилізм; б) кейнсіанство; в) монетаризм;
г) кейнсіансько-монетаристський синтез.

2. Виконати практичні завдання:

Завдання №1.

Обсяг грошової маси у державі перебував на рівні 600'000 млн. грошових одиниць. Швидкість обігу грошей становила 2,5. Використовуючи рівняння обміну І.Фішера спрогнозуйте зміну середнього рівня цін в державі якщо внаслідок додаткової емісії обсяг грошової маси зріс на 100%, а швидкість грошей зросла до 5, але у зв'язку з високим рівнем інфляційних очікувань суб'єктів господарювання та нестабільною політичною ситуацією зростання виробництва і реалізації продукції не очікується.

Завдання №2.

Визначте кількість грошей, необхідних як засіб обігу протягом року, якщо відомо, що сума цін за реалізовані товари (послуги, роботи) становить 500 млрд грн. Сума цін товарів (послуг, робіт), які продані протягом року з відтермінуванням платежу, термін оплати яких не настав, — 100 млрд грн. Сума платежів по довгостроковими зобов'язаннями, терміни яких настали, — 90 млрд грн. Сума взаємопогашуваних платежів протягом звітного періоду — 50 млрд грн. Середня кількість обігів грошей за рік — 8.

Завдання №3.

Маса грошей в обігу протягом року становила 1 млн грн, оборотність грошової одиниці — 8 оборотів за рік. Визначте суму цін товарів для реалізації.

Завдання №4.

Визначте середньозважений рівень цін, якщо відомо, що необхідний обсяг грошової маси для обслуговування грошового обігу становить 350 млрд грн, швидкість обігу грошей — 5 оборотів, сума коштів, що перебувають на чекових рахунках, — 56 млрд грн, а швидкість обігу таких коштів удвічі вища. Товарна маса в країні становить 9,24 млрд ум. од.

Завдання №5.

Визначте, як зміниться номінальний ВВП, якщо швидкість обігу грошей становить 6 оборотів і залишається постійною, а грошова пропозиція зросте з 250 до 400 млрд дол. США.

Завдання №6.

Обсяг продукту, вироблений протягом минулого року, становить 750 тис. одиниць, ціна одиниці продукту — 150 грн, фізичні та юридичні особи постійно зберігають у формі грошових залишків 40 % свого номінального доходу. Визначте обсяг додаткового попиту на грошову масу.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Складання есе ключових понять по темі 7.
2. Скласти кросворд із ключових термінів теми 7.
3. Написати реферат на тему: «Марксистська теорія грошей».

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Завдання:

1. Скласти блок-схему за тематикою: «Теорії грошей».
2. Написати реферат на тему: «Монетаризм та його сучасне застосування».

ТЕМА 8. КРЕДИТНА СИСТЕМА

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

Мета – закріплення знань сутності кредиту та його специфічних ознак і набуття студентами навичок розуміння закономірності руху кредиту.

План

1. Обговорення ключових питань щодо функціонування кредитних відносин, ролі кредиту в економіці сутності відсоткового ризику кредиту.
2. Розв'язання тестових завдань.
3. Розв'язання практичних завдань.

1. Сутність кредиту. Еволюція кредиту. Позиковий капітал і кредит. Зв'язок кредиту з іншими економічними категоріями. Кредитні функції. Відсоток за кредит. Економічні границі кредиту. Відсоток в умовах інфляції. Труднощі розвитку банківського кредиту. Еволюція державного і споживчого кредиту. Характер розвитку кредитних відносин у різних моделях економіки. Економічна основа, стадії і закономірності руху кредиту. Характеристика окремих видів кредиту: банківський, державний, комерційний міжнародний, споживчий. Функції та закони кредиту. Види кредиту та їхня класифікація. Характеристика основних видів кредиту. Комерційний кредит. Об'єкт комерційного кредиту і його суб'єкти. Призначення комерційного кредиту. Механізм комерційних кредитних відносин і його характер. Споживчий кредит і його призначення. Механізм споживчого кредитування. Нові види споживчого кредиту: чековий кредит; кредитна картка; ломбарди. Державний кредит і його призначення. Види державного кредиту. Класифікація державних позик, їхня характеристика. Ощадна справа. Банківський кредит. Об'єкт банківського кредиту. Механізм банківського кредитування. Класифікація банківських кредитів. Система банківського кредитування. Принципи банківського кредитування. Вартість кредиту.

2. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Кредит надається на принципах:

а) повернення; б) платності; в) строковості; г) безстроковості.

2. Комерційний кредит — це:

а) позичковий капітал банку у грошовій формі, що передається в тимчасове користування на умовах повернення, строковості, платності;

б) надання позичкових капіталів одних країн іншим у тимчасове користування на засадах оплати та повернення у домовлені строки;

в) товарна форма кредиту, що надається продавцями покупцям у вигляді відстрочування платежу за продані товари, надані послуги.

3. Банківський кредит за строками погашення поділяється на:

- а) середньостроковий;
- б) короткостроковий;
- в) овердрафт;
- г) з регресією платежів;
- д) довгостроковий;
- е) після закінчення обумовленого періоду.

4. Міжбанківський кредит — це кредит, за якого позичальником є:

- а) банк;
- б) підприємство;
- в) приватна особа.

5. Що є джерелом сплати позикового відсотка:

- а) позиковий капітал;
- б) дохід кредитора;
- в) дохід на позиковий капітал;
- г) прибуток позичальника?

6. Функції кредиту:

- а) інформаційна;
- б) грошова (антипаційна);
- в) ревізійна;
- г) перерозподільна;
- д) контрольно-стимулююча.

7. Формами забезпечення кредитів можуть бути:

- а) застава рухомого та нерухомого майна;
- б) цінні папери;
- в) гарантія й поручительство;
- г) усі відповіді правильні.

8. Кредитна система — це:

а) сукупність банків, які здійснюють мобілізацію грошових ресурсів і надають їх у позики;

б) сукупність кредитних відносин у країні;

в) спеціалізовані КФІ, які здійснюють кредитування суб'єктів господарського життя;

г) сукупність кредитних відносин та інститутів, які реалізують ці відносини;

д) НБУ і система комерційних банків.

9. До спеціалізованих небанківських кредитно-фінансових установ відносять:

- а) страхові компанії;
- б) пенсійні фонди;

- в) НБУ;
- г) інвестиційні компанії;
- д) банківські концерни.

10. Принцип побудови банківської системи в Україні є :

- а) однорівневий;
- б) дворівневий;
- в) багаторівневий.

3. Виконати практичні завдання:

Рівень інфляції показує на скільки процентів зросли ціни за певний період, а індекс інфляції показує у скільки разів зросли ціни за певний період.

Індекс інфляції, за певний термін рівний:

Якщо періоди і рівень інфляції рівні, то

$$I_n = (1 + r_1)(1 + r_2)(1 + r_3)$$

Індекс інфляції за весь строк рівний:

$$I_n = (1 + r_n)^n$$

Де I_n - рівень інфляції, n - кількість періодів.

$$\text{Рівень інфляції: } r = I_n - 1$$

Завдання №1.

Яку грошову суму необхідно покласти на депозит терміном 18 місяців, щоб отримати дохід у розмірі 5500 грн при річній відсотковій ставці 10,5 %?

Завдання №2.

Комерційний банк надає кредит 1 млн. грн. під 20% річних за плаваючою відсотковою ставкою. Після трьох місяців ставка становила 22%, а через 8 місяців після надання кредиту вона збільшилась до 24%. Обчисліть, яку суму повинен повернути позичальник через рік після надання йому кредиту.

Завдання №3.

Вкладник поклав 200 000 грн. у комерційний банк під 8,5% річних на 2 роки. Розрахуйте суму вкладу через 2 роки та дохід вкладника, якщо за вкладом нараховуються:

- а) прості відсотки;
- б) складні відсотки.

Завдання №4.

Банк нараховує щоквартально відсотки за вкладами за номінальною ставкою 7 % річних (виплата відсотків та суми депозиту передбачається наприкінці терміну депозиту). Визначте суму відсотків, нарахованих за два роки на суму 140 000 грн. Банк сплачує своїм вкладникам 7,5 % річних і надає позики під 21 % річних.

Завдання №5.

Чому дорівнює плановий банківський прибуток станом на кінець року, якщо відомо, що на початок року банк залучив 16,5 млн грн, нарахування відсотків за вкладками відбувається один раз на півріччя, за кредитами — наприкінці року, а банку вдається залучити до кредитного портфеля 65 % залучених коштів протягом року (умовно вважати, що вклади та позики строком 1 рік з 01.07).

САМОСТІЙНА РОБОТА*Завдання:*

1. Складання есе ключових понять по темі 8.
2. Скласти кросворд із ключових термінів теми 8.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА*Завдання:*

1. Скласти блок-схему за тематикою: «Чинники впливу розміру ставок за кредит»
2. Написати реферат на тему: «Позичковий відсоток: фактори диференціації».

ТЕМА 9. ЦЕНТРАЛЬНИЙ БАНК
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9.

Мета: закріплення теоретичних знань щодо сутнісної характеристики та функцій центральних банків, визначення функціонування та особливостей діяльності НБУ.

План

1. Обговорення ключових питань щодо походження та функцій центральних банків, статусу та організаційної структури Центрального банку України, функцій та завдань Національного банку України.

2. Розв'язання тестових завдань.

3. Розв'язання практичних завдань.

1. Центральні банки, їхнє походження, призначення, функції та операції. Функції центральних банків та їхня характеристика. Побудова, розвиток і діяльність Національного банку України. Функції Національного банку України та їхній аналіз. Грошово-кредитна політика Національного банку України. Правова основа діяльності Національного банку України. Статутний капітал НБУ. Функції Національного банку. Організаційні основи та структура. Стійкість банківської системи та механізм її забезпечення. Критерії стійкості. Поняття та значення стійкості банків. Нагляд і контроль за діяльністю банків. Страхування банківських депозитів та кредитів. Створення банківських резервів.

2. Тестовий контроль:

1. *Функції банківської системи:*

а) контрольна;

- б) перерозподільча;
- в) стабілізаційна;
- г) інформаційна;
- д) трансформаційна.

2. Основні функції ЦБ:

- а) валютне регулювання;
- б) емісійний центр;
- в) виконавець державного бюджету;
- г) банкір уряду;
- д) державний скарбник.

3. Основні функції Центрального банку:

- а) функція «банку банків»;
- б) акумулювання тимчасово вільних коштів юридичних і фізичних осіб;
- в) довірче управління майном клієнтів;
- г) емісійний центр країни;
- д) організатор міжбанківських розрахунків.

4. Національний банк — координуючий і регулюючий центр всієї банківської системи. Мета діяльності Національного банку України:

- а) отримання прибутку;
- б) забезпечення стабільності національної грошової одиниці;
- в) розроблення напрямів грошово-кредитної політики;
- г) розвиток і зміцнення банківської системи України.

5. Купівля-продаж центральним банком цінних паперів здійснюється з метою:

- а) отримання доходу;
- б) виконання функції агента уряду;
- в) оперативного регулювання обсягу грошової маси в обігу;
- г) стратегічного регулювання економіки країни.

6. Регулювання готівкового грошового обігу в Україні полягає в регламентації Національним банком:

- а) безготівкових розрахунків;
- б) касових оборотів комерційних банків;
- в) касових операцій установ банку;
- г) касових операцій підприємств та організацій;
- д) платежів готівкою громадян;
- е) міжбанківських розрахунків.

7. Обслуговуючи внутрішній державний борг уряду, НБУ виконує функції:

- а) емітента державних цінних паперів;
- б) депозитарія державних цінних паперів;
- в) дилера на вторинному ринку державних цінних паперів;
- г) агента уряду з обслуговування емісії державних цінних паперів;
- д) контролюючого органу.

8. Принцип побудови банківської системи в Україні:

- а) однорівневий;
- б) дворівневий;
- в) багаторівневий.

9. Інструменти впливу ЦБ на грошову масу:

- а) операції на відкритому ринку;

- б) готівкова емісія;
- в) норма банківських резервів;
- г) облікова ставка;
- д) всі відповіді вірні;
- е) немає правильної відповіді.

10. Які операції необхідно проводити ЦБ, якщо потрібно збільшити грошову масу в обігу:

- а) продавати державні цінні папери;
- б) купувати державні цінні папери;
- в) підвищити норму обов'язкових резервів;
- г) знизити норму обов'язкових резервів;
- д) підвищити облікову ставку;
- е) знизити облікову ставку.

3. Практичні завдання:

Завдання 1.

Банк видав кредит 800000 грн. на 2 роки, необхідна реальна дохідність операції рівна 15%. Прогнозований рівень інфляції – 1,2% річних.

Визначити:

1. ставку відсотків по кредиту з урахуванням інфляції
2. загальну суму до погашення
3. суму нарахованих відсотків

Завдання 2.

Клієнт банку отримує позику у сумі 30 000 грн., із яких третина надається готівкою, а дві третини - на поточний рахунок. Яким буде максимально можливе збільшення пропозиції грошей, якщо норма резервування становить 28 %.

Завдання 3.

У банку розміщено депозит на суму 12 000 грн. Яким, чином вплине збільшення норми резервування з 4% до 6% на обсяг кредитних ресурсів для перших трьох банків, які використовують кошти цього депозиту, а також на розмір грошової маси в обороті.

Завдання 4.

Місячний рівень інфляції протягом року був дорівнював перші 3 місяці - 3%, наступні 6 місяців 5 %, останні 3 місяці - 12%. Визначити рівень інфляції за рік.

Завдання 5.

Місячний рівень інфляції протягом року був дорівнював перші 3 місяці - 1 % наступні 6 місяців 4,5 %, останні 3 місяці - 11%. Визначити рівень інфляції за рік.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Складання есе ключових понять по темі 9.

2. Скласти кросворд із ключових термінів теми 9.

Есе:

1. Державне регулювання грошової сфери. Центральний банк.
2. Національний банк України.
3. Історія виникнення центральних банків.
4. Інструменти грошово-кредитної політики.
5. Грошово-кредитна політика НБУ.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Завдання:

1. Скласти блок-схему за тематикою: «Хроніка заснування Центральних банків».

2. Написати реферат на тему: «Центральний банк країни (обрати самостійно, наприклад: Швеції, Італії, Угорщини, Японії тощо)».

3. Розрахуйте майбутню вартість депозиту, який у розмірі 2000 дол. був вкладений на 3 роки на умовах 10% річних. Слід розглянути два випадки – якщо відсотки нараховуються один раз на рік і якщо відсотки нараховуються двічі на рік.

Для вирішення цієї задачі слід скористатися формулою визначення майбутньої вартості грошей:

$$FV = PV(1+r)^n$$

де FV – майбутня вартість грошей PV – теперішня вартість грошей
r – річна відсоткова ставка

У даному випадку формула не перераховує відсотки у десяткові дробі, тому слід це зробити самостійно і підставляти у формулу значення відсоткової ставки уже перераховане у десяткові дробі.

n – кількість періодів нарахування відсотків. Якщо відсотки нараховуються щороку, то n – це кількість років, якщо ж відсотки нараховуються двічі на рік, то n – це кількість півріч. Якщо ж відсотки нараховуються, наприклад, щоквартально, то n – це кількість кварталів.

У той же час слід пам'ятати, що річну відсоткову ставку у випадку нарахування відсотків двічі на рік слід поділити навпіл, а у випадку нарахування відсотків щоквартально – річну ставку слід поділити на чотири.

ТЕМА 10. КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10.

Мета: засвоїти сутність, особливості діяльності, функції, надання послуг комерційних банків.

План

1. Обговорення ключових питань щодо функціонування банківської системи, характеристики комерційних банків та операцій по наданню ними фінансових послуг.

2. Розв'язання тестових завдань.

3. Розв'язання практичних завдань.

1. Класифікація і характеристика комерційних банків. Характеристика комерційних банків за формулю власності (акціонерні, кооперативні, державні, муніципальні та ін.). Необхідність об'єднання банків у систему. Економічна сутність банку, визначення сутності банку. Види банків. Групи банків. Поняття про банківську систему. Основи організації банківської системи: принципи побудови, цілі, механізм функціонування. Функції банківської системи. Становлення і динаміка розвитку банківської системи України. Банки другого рівня, їхнє походження, види, правові основи організації. Операції комерційних банків (пасивні, активні, лізингові, трастові, факторингові, торгово-комісійні та ін.),

2. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. За організаційно-правовою формою діяльності КБ поділяються на:

- а) державні;
- б) акціонерні;
- в) приватні;
- г) пайові; д) кооперативні;
- е) змішані.

2. Комерційні банки проводять операції і надають послуги з метою одержання доходу. До складу доходів банку входять:

- а) відсотки за наданими кредитами;
- б) комісія за касові та інші операції;
- в) доходи від здавання майна в оренду;
- в) штрафи, пені та неустойки одержані;
- г) штрафи, пені та неустойки сплачені.

3. Основні групи банківських операцій:

- а) операції з ЦП;
- б) власні операції;
- в) кредитні операції;
- г) депозитні операції;
- д) банківські послуги;
- е) традиційні операції;
- є) пасивні;
- ж) трастові;
- з) активні;
- и) валютні.

4. Міжбанківські асоціативні об'єднання:

- а) концерни; б) спілки;
- в) картелі;
- г) трести;
- д) консорціуми;
- е) асоціації;
- є) синдикати;

- ж) ліги;
- з) корпорації.

5. Рентабельність діяльності банку — це:

- а) відношення прибутку до акціонерного капіталу банку;
- б) відношення сукупних активів до витрат банку;
- в) відсотки і дивіденди за капіталами, розміщеними в цінні папери;
- г) доходи від спекуляції цінними паперами;
- д) відношення маси прибутку до змін в активах частки позичок.

6. Ліквідність банківських активів — це:

- а) здатність банку вчасно і без втрат перетворювати зайняті активи в готівку;
- б) прибуток нерозподілений;
- в) активні і пасивні банківські операції;
- г) відношення маси прибутку до витрат банку.

7. Комерційний банк може активно випускати в обіг безготівкові гроші в межах:

- а) грошей Національного банку, які перебувають у його розпорядженні;
- б) своїх внесків;
- в) свого касового резерву;
- г) свого надлишкового резерву.

8. Основні джерела інформації про стійкість банку:

- а) статистичний звіт;
- б) звіт про фінансові результати;
- в) звіт про прибутки і збитки;
- г) баланс;
- д) звіт про сплату податків.

9. Суб'єкти зовнішнього контролю за діяльністю банку:

- а) відділ внутрішнього банківського аудиту;
- б) незалежні аудиторські фірми;
- в) НБУ;
- г) ревізійні комісії;
- д) ДПА;
- ж) правоохоронні органи;
- з) збори акціонерів (учасників).

10. Яких санкцій вживає НБУ за систематичне порушення КБ його вимог:

- а) стягнення грошового штрафу, фінансове оздоровлення, відкликання ліцензії;
- б) підвищення норми обов'язкових резервів, стягнення штрафу, відкликання ліцензії;
- в) проведення заходів фінансового оздоровлення, застосування санкції у вигляді: штрафу, підвищення норми обов'язкових резервів, призначення тимчасової адміністрації, відкликання ліцензії?

3. ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1.

Вклад у сумі 15 000 грн. розміщений у банку на 3 місяці, зі щомісячним нарахуванням СК відсотків 14 % річних. Місячний рівень інфляції 4 %. Визначити:

1. суму вкладу з відсотками,
2. індекс інфляції за три місяці,
3. суму вкладу з точки зору купівельної спроможності,
4. реальний дохід вкладника з точки зору купівельної спроможності.

Завдання 2.

Вклад у сумі 90 000 грн. розміщений у банку на 8 місяців зі щомісячним нарахуванням відсотків 12 % річних. Місячний рівень інфляції перші 2 місяці становив 1,1 %, а наступні 7 місяців - 1,5 %. Визначити:

1. суму вкладу з відсотками,
2. індекс інфляції
3. суму вкладу з точки зору купівельної спроможності,
4. реальний дохід вкладника з точки зору купівельної спроможності.

Завдання 3.

Клієнт отримав кредит строком на 3 місяці в сумі 36 тис. грн. сума погашення кредиту 37,8 тис. грн. визначити просту процентну ставку банку.

Завдання 4.

Клієнт отримав кредит строком на 90 днів (360 днів у році) в сумі 25 тис. грн. сума погашення кредиту 25,75 тис. грн. визначити просту процентну ставку банку.

Завдання 5.

Через 90 днів згідно договору позичальник повинен сплатити 20 тис. грн. Кредит був виданий під 20 % річних. Визначити суму кредиту, яку отримав позичальник.

Завдання 6.

Через 120 днів згідно договору позичальник повинен сплатити 148 999,86 тис. грн. Кредит був виданий під 17 % річних. Визначити суму кредиту, яку отримав позичальник та суму відсотків, яку він сплатив банку.

Завдання 7.

Банк видав кредит у сумі 50 000 грн. на три квартали по простій ставці, яка в першому кварталі становила 11 %, а в кожному наступному кварталі зростала на 2 процентних пункти.

Визначити нарощену суму погашення кредиту і суму нарахованих відсотків.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Складання есе ключових понять по темі 10.
2. Скласти кросворд із ключових термінів теми 10.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Завдання:

1. Скласти блок-схему за тематикою: «Основні показники ліквідності та прибутковості діяльності банку».

2. Написати реферат на тему: «Діяльність Приватбанку або Укресімбанку (обрати банк самостійно) в Україні».

ТЕМА 11. ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 11

Мета: засвоєння та поглиблення знань щодо теоретичних положень завдань, сутності та інструментів грошово-кредитного регулювання.

План

1. Обговорення ключових питань щодо державного регулювання грошово-кредитної політики, інструментів грошово-кредитної політики, фінансової репресії держави.

2. Розв'язання тестових завдань.

3. Розв'язання практичних завдань.

1. Державне регулювання грошової сфери, основні цілі монетарної політики, класифікація основних цілей грошово-кредитної політики, рестрикційна грошово-кредитна політика, експансіоністська грошово-кредитна політика, селективна грошово-кредитна політика, зміна грошової маси, інвестиції, обсяг виробництва і зайнятість, інструменти грошово-кредитної політики, інструменти прямого та непрямого впливу, стабільність грошової одиниці, рефінансування банків, класифікація кредитів рефінансування.

2. Тестовий контроль:

1. *Платіжна картка, як спеціальний платіжний засіб, використовується для:*

- а) ініціювання готівкового переказу;
- б) отримання готівки в касах банків, банкоматах, в торговців;
- в) здійснення операцій передбачених договором між торговцем і клієнтом;
- г) не має правильної відповіді.

2. *Процедура отримання дозволу на проведення операції із застосуванням платіжної картки:*

- а) авторизація; б) ідентифікація;
- в) персоналізація; г) персоніфікація.

3. *Спосіб нанесення інформації на ембосовані платіжні картки:*

- а) витискання даних; б) випалювання даних;
- в) друкування даних; г) вирізання даних.

4. *Залежно від умов, за якими здійснюються розрахунки за операціями з використанням платіжних карток, виділяють такі картки:*

- а) голд і платинум;
- б) стандартні і бізнес-картки;
- в) дебетові і кредитові;
- г) корпоративні та індивідуальні.

5. Банки, що здійснюють безпосереднє обслуговування рахунків торговців:

- а) банки-емітенти; б) банки-провайдери;
- в) банки-екваєри; г) банки-торговці.

6. Операції, що не відносяться до нефінансових операцій з платіжними картками:

- а) установлення терміну дії платіжної картки;
- б) установлення лімітів платіжної картки;
- в) блокування операцій по картці, внесенням її в СТОП-лист;
- г) не має правильної відповіді.

7. Залежно від технологічної системи проведення операції розрізняють такі операції з пластиковими картками:

- а) операції он-лайн і оф-лайн; б) фінансові і не фінансові;
- в) балансові і позабалансові; г) активні і пасивні операції.

8. Код, що роздруковується у вигляді паперового чека і використовується для попередньої оплати послуг зв'язку:

- а) електронний чек; б) електронний ваучер;
- в) сліпи; г) квитанція.

9. Хто не є учасником національної системи масових електронних платежів:

- а) розрахунковий банк; б) Головний процесинговий центр;
- в) емітенти та еквайри; г) держателі платіжних карток.

10. Основний нормативно-правовий акт, що регулює діяльність НС МЕР:

- а) Закон України «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні»;
- б) Положення про порядок емісії платіжних карток і здійснення операцій з їх застосуванням;
- в) Правила Національної системи масових електронних платежів;
- г) Закон України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрація обтяжень».

Формули нарахування складних відсотків

$$I = P * \left[\left(1 + \frac{i}{100\%} \right)^n - 1 \right]$$

$$I = S - P$$

$$S = P * \left(1 + \frac{i}{100\%} \right)^n$$

Однак відсотки за депозитами, чи кредитами нараховуються, як правило, не раз на рік, а по- півріччях, по-квартально, щомісячно. Нехай відсотки нараховуються m раз на рік за номінальною річною ставкою j , тоді за кожен розрахунковий період відсотки будуть нараховуватися за ставкою j/m . Тоді формула нарахування складних відсотків буде мати такий вигляд:

1. нарощена сума до погашення

$$S = P \left(1 + \frac{\frac{j}{m}}{100\%} \right)^N$$

J – річна номінальна процентна ставка;

m – кількість періодів нарахування у році;

N – загальна кількість періодів нарахування відсотків. $N = n * m$

2. сума нарахованих відсотків

$$I = P \left(\left(1 + \frac{\frac{j}{m}}{100\%} \right)^N - 1 \right)$$

Якщо відсотки нараховуються на одну й ту ж суму з різною частотою (щомісяця, поквартально), річна дохідність вкладу для різних варіантів буде різною. Тому на практиці для порівняння рівня дохідності використовується; показник визначення відносної ефективності - ефективна річна ставка.

Формула визначення ефективної річної процентної ставки

$$i_{\text{еф}} = \left(\left(\left(1 + \frac{\frac{j}{m}}{100\%} \right)^N - 1 \right) * 100\% \right)$$

3. ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання №1.

Депозит у розмірі 20 000 грн. внесений у банк 15.02. і запитаний 10.04. Відсотки нараховувалися за ставкою 8% річних. Визначити суму відсотків, яку повинен виплатити банк по закінченню терміну депозитного договору, використовуючи різні методи нарахування відсотків.

Завдання №2.

Клієнту відкрита кредитна лінія на суму 480 тис. грн., з відсотковою ставкою 12% річних, на строк з 01.05. по 03.10.р. Перший транш у сумі 16 тис. грн. був виданий клієнту 02.05. р., 16.06. р. заборгованість за кредитом була погашена у сумі 12,6 тис. грн. 28.08.р. клієнт повністю використав ліміт, відкритої кредитної лінії. Кредит був погашений клієнтом своєчасно. Розрахувати суму відсотків, яку сплатив клієнт за користування кредитною лінією (англійський метод нарахування відсотків).

Завдання №3.

Банком видано кредит у сумі 20 000 грн. строком на 2 роки за ставкою 20 % річних. Визначити, яку суму відсотків отримає банк, якщо відсотки нараховуються по півріччях, щоквартально.

Завдання №4.

Депозит у сумі 25 000 грн. внесений у банк на строк 2 роки. Визначити суму нарахованих процентів за простою і складною ставками під 10 % річних за умови, що при простій ставці клієнт поповнював депозит на суму 3 000 грн. через кожних півроку.

Завдання №5.

Банк нараховує за депозитом проценти за номінальною складною річною ставкою 16 %. Визначити ефективність вкладів за річною ставкою, якщо відсотки нараховуються щоквартально і по-півріччях.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Складання есе ключових понять по темі 11.
2. Скласти кросворд із ключових термінів теми 11.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Завдання:

1. Скласти блок-схему за тематикою: «Інструменти фінансової репресії».
2. Написати реферат на тему: «Грошово-кредитна політика України».

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНИЙ ВАЛЮТНИЙ ФОНД **ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 12**

Мета - формування системи теоретичних знань і практичних навичок стосовно змісту та загальних закономірностей розвитку міжнародних спеціалізованих фінансово-кредитних установ.

План

1. Обговорення ключових питань функціонування фінансово-кредитних установ, Міжнародного Валютного Фонду, груп світового банку.
2. Розв'язання тестових завдань.
3. Розв'язання практичних завдань.

2. Тестові завдання

1. *Приймання готівки в національній валюті від клієнтів здійснюється через каси банків за такими прибутковими касовими документами:*

- а) Заява на переказ готівки,
- б) Документами установленими відповідною платіжною системою, рахунками про сплату платежів
- в) Прибутковим касовим ордером і заявою на переказ готівки
- г) Лише заявою на переказ готівки
- д) Заявою на переказ готівки, рахунками на сплату платежів, прибутковим касовим ордером, документами установленими відповідною платіжною системою.

2. *Для проведення касового обслуговування банком клієнтів та оброблення готівки функціонує:*

- а) Вечірня каса;
- в) Операційна каса;

- б) Прибуткова каса;
- г) Видаткова каса.

3. *Якщо клієнти здають готівку після закінчення робочого дня її приймають:*

- а) Каси перерахунку;
- в) Розмінні каси;
- б) Вечірні каси;
- г) Операційні каси.

4. *На кого в банку покладено контроль за використанням коштів розміщених в касі, незалежно від джерела їх формування:*

- а) Головного бухгалтера;
- б) Касира;
- в) Бухгалтера-контролера;
- г) Звичайного бухгалтера.

5. *Для забезпечення торгівельного та інших підприємств сфери обслуговування розмінною монетою всіх номіналів, банківські установи можуть створювати:*

- а) Операційні каси;
- б) Каси перерахування;
- в) Видаткові каси;
- г) Розмінні каси.

6. *Оберіть найбільш повне і ґрунтовне визначення «ліміт каси»:*

- а) Гранична норма готівки в касі;
- б) Обмеження щодо суми готівки в касі;
- в) Допустима межа готівки в касі;
- г) Гранична сума готівки, що може зберігатися в касі і встановлюється індивідуально кожним банком.

7. *Банкомат — це:*

- а) Каса, в якій можна отримати готівку;
- б) Пристрій для обробки інформації;
- в) Пристрій сполучений з центральним комп'ютером у системі ON-LINE, що автоматично робить авторизацію і видає готівку;
- г) Електронний термінали.

8. *Інкасування векселів — це:*

- а) надання банком гарантії по сплаті векселя;
- б) прикріплення до векселя додаткового аркушу — алонжу;
- в) призначення платником за векселем будь-якої третьої особи;
- г) виконання банком доручення на отримання платежу за векселем.

9. *До складу кредитних операцій банку з векселями відноситься:*

- а) доміциляція векселів;
- б) врахування векселів;
- в) приймання векселів на інкасо;
- г) рефінансування банку з використанням векселів.

10. *Простий вексель складає:*

- а) кредитор;
- б) боржник;

в) обслуговуючий банк; г) нотаріус.

Формула визначення відсоткової річної ставки з урахуванням інфляції

$$i_r = i_r + \Gamma + i_r * \frac{\Gamma}{100\%}$$

i_r - відсоткова ставка з урахуванням інфляції,

i_r - номінальна річна відсоткова ставка,

Γ - відсоток інфляції.

3. ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання №1.

Кредит в сумі 2 млн. грн. надано банком на 2 роки. Річна складна відсоткова ставка - 8%, рівень інфляції - 20 %. Визначити відсоткову ставку за якою банк надасть кредит, загальну суму погашення кредиту і суму нарахованих відсотків.

Завдання №2.

Кредит в сумі 52 млн. грн. надано банком на 1,5 роки. Річна складна відсоткова ставка – 21,5%, рівень інфляції - 12 %. Визначити відсоткову ставку за якою банк надасть кредит, загальну суму погашення кредиту і суму нарахованих відсотків, якщо відсотки нараховуються щомісячно.

Завдання №3.

Клієнтом запрошується кредит в сумі 500 тис. грн. строком на 200 днів, відсоток інфляції 8%, річна номінальна проста процентна ставка 24%. Визначити відсоткову ставку, за якою банк надасть кредит, загальну суму погашення кредиту, враховуючи, що у році 365 днів.

Завдання №4.

Кредит в сумі 653000 грн. надано банком на рік. Річна складна відсоткова ставка – 20%, рівень інфляції - 15 %. Визначити складну відсоткову ставку, за якою банк надасть кредит, загальну суму погашення кредиту і суму нарахованих відсотків.

Завдання №5.

Грошова маса готівкових та безготівкових грошей базисного року становить 18 500 млн. грн. Валовий національний продукт звітного року дорівнює 149 100 млн. грн.

Розрахуйте швидкість обороту грошей базисного і звітного року, якщо у звітному році грошова маса готівкових та безготівкових грошей зросла на 15%, а валовий національний продукт - на 34 %.

Визначити швидкість одного обороту в днях для базисного та звітного періоду.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Складання есе ключових понять по темі 12.
2. Скласти кросворд із ключових термінів теми 12.

3. Теми рефератів

1. Діяльність МВФ.
2. Міжнародні валютно-фінансові організації.
3. Група світового банку.
4. Азіатський банк розвитку.
5. Європейський банк реконструкції та розвитку.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Завдання:

1. Скласти блок-схему за тематикою: «Характеристика країн – членів Світового банку».

2. Написати реферат на тему: «Африканський банк розвитку».

3. Використовуючи формулу визначення майбутньої вартості розрахуйте яку суму потрібно покласти на депозит на умовах 13% річних щоб через 3 роки отримати 7000 грн.? Відсотки нараховуються один раз на рік.

Для вирішення цієї задачі слід скористатися формулою визначення майбутньої вартості грошей

4. Розрахувати коефіцієнт монетизації ВВП та обсяг платежів, здійснених у формі взаємозаліку протягом року X, якщо обсяг ВВП за цей рік 1316,6 млрд. грн., обсяг грошової маси – 685,5 млрд. грн., кредити були надані у обсязі 131,7 млрд. грн., обсяг повернутих кредитів становив 129,5 млрд. грн., швидкість обігу грошей становила 1,55 оборотів.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Аранчій В. І. Гроші і кредит: навч. посіб. К. : Ліра-К, 2015. 364 с.
2. Бандурка О. М., Глущенко В. В., Глущенко А. С. Гроші та кредит : навч. посіб. Львів : Магнолія, 2015. 368 с.
3. Вовчак О. Д., Бучко І. Є., Костак З. Р. Гроші та кредит : навч. посіб., Київ : Центр учбової літератури, 2019. 424 с.
4. Банківська система : навч. посіб. / М. І. Крупка та ін. ; за ред. М. І. Крупки. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 510 с.
5. Банківська система : підручник / М. І. Крупка та ін. ; за ред. М. І. Крупки. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. 556 с.
6. Гроші та кредит : підручник / М. І. Крупка та ін. ; за ред. М. І. Крупки. Львів : ЛНУ імені Івана Франка. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 420 с.
7. Гроші та кредит : навч.-метод. посіб. для студ., що навчаються за фахом 6.050107 - Економіка підприємства (кредит.-модул. система) / нар. укр. акад., [каф. економіки підприємства ; авт.-сост. Г. Б. Тимохова]. Харків : Вид-во НУА, 2014. 124 с.
8. Гроші та кредит : підручник. Вид. 3-те, переробл. і допов. / за ред. Б. С. Івасіва. Київ : КОНДОР, 2008. 527 с.
9. Гроші та кредит : підручник. Вид. 6-те, переробл. і допов. / за ред. М. І. Савлука. Київ : КНЕУ, 2011. 589 с.

10. Колотуха С. М., Власюк С. А. Гроші та кредит : навч. посіб. Київ : Знання, 2012. 495 с.
11. Коваленко Д. І. Гроші та кредит: теорія і практика: навч. посіб. Вид. 3-те, переробл. і допов. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 352 с.
12. Коваленко Д. І., Венгер В. В. Фінанси, гроші і кредит: теорія і практика : навч. посіб. Київ : „Центр учбової літератури”, 2013. 578 с.
13. Косова Т. Д. Аналіз банківської діяльності : навч. посіб. для студентів. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 486 с.
14. Левченко Л. В. Гроші та кредит : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2011. 224 с.
15. Гроші та кредит : підручник / С. К. Реверчук та ін. Київ : Знання, 2011. 382 с.
16. Тимохова Г. Б. Фінанси, гроші та кредит : навч. посіб. для ст.-ів ВНЗ. Київ : Кондор, 2019. 592 с.
17. Черкашина К. Ф., Сисоєва Л. Ю. Гроші і кредит : в схемах та таблицях: навч. посібн. Київ : ЦП «КОМПРИНТ», 2014. 214 с.
18. Щетинін А. І. Гроші та кредит : підручник. Вид. 4-те, переробл. та допов. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 440 с.

НОРМАТИВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України, прийнята Законом від 28.06.1996 р. № 254к/96- ВР (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 09.09.2021).
2. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення 09.09.2021).
3. Про заставу : Закон України від 2.10.1992 р. № 2654-XII (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12#Text> (дата звернення 09.09.2021).
4. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення 09.09.2021).
5. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text> (дата звернення 09.09.2021).
6. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України від 23.02.2012 р. № 4454-VI (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text> (дата звернення 09.09.2021).
7. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 р. № 2473-VIII (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text> (дата звернення 09.09.2021).

8. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні : Закон України від 05.04.2001 р. № №2346-III (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14#Text> (дата звернення 09.09.2021).
9. При ринки капіталу та організовані товарні ринки Закон України від 23.02.2006 р. № №3480-IV (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text> (дата звернення 09.09.2021).
10. Світовий банк в Україні : веб-сайт. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine> (дата звернення 09.09.2021).
11. Міжнародний валютного фонду (МВФ) : веб-сайт. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/tags/mvf/>

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Президент України. : веб-сайт. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/all> (дата звернення 09.09.2021).
2. Верховна Рада України : веб-сайт. URL: <https://www.rada.gov.ua/> (дата звернення 09.09.2021).
3. Комітет Верховної Ради України з питань бюджету : веб-сайт. URL: <http://budget.rada.gov.ua/> (дата звернення 09.09.2021).
4. Урядовий портал. : веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/> (дата звернення 09.09.2021).
5. Міністерство фінансів України : веб-сайт. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk> (дата звернення 09.09.2021).
6. Державна казначейська служба України : веб-сайт. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua> (дата звернення 09.09.2021).
7. Державна податкова служба України : веб-сайт. URL: <https://tax.gov.ua/> (дата звернення 09.09.2021).
8. Міністерство економіки України : веб-сайт. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> (дата звернення 09.09.2021).
9. Державна служба статистики України. : веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 09.09.2021).
10. Журнал «Урядовий кур'єр: веб-сайт. URL: <http://www.ukurier.gov.ua/> <http://ukurier.gov.ua/uk/> (дата звернення 09.09.2021).
11. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського : веб-сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>. (дата звернення 09.09.2021).
12. Світовий банк в Україні : веб-сайт. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine> (дата звернення 09.09.2021).
13. Міжнародний валютного фонду (МВФ) : веб-сайт. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/tags/mvf/> (дата звернення 09.09.2021).

II – СЕМЕСТР: ФІНАНСИ
ТЕМА 13. СУТНІСТЬ ТА ФУНКЦІЇ ФІНАНСІВ
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 13

Мета: закріплення знань щодо сутності теорії фінансів, функцій та специфічних ознак фінансів.

План

1. Повторення та закріплення лекційного матеріалу щодо базових понять сутності фінансів, їх суспільного призначення, специфічних ознак, функцій та ролі.

2. Розв'язання тестових завдань.

3. Розв'язання практичних завдань.

1. Відмінність категорій фінансів та грошей. Складові фінансових відносин. Об'єкт та предмет фінансів. Фінанси як економічна та історична категорія. Суть фінансових відносин у формуванні системи розподілу ВВП. Характеристика суб'єктів і об'єктів фінансових відносин, існуючих природних протиріч та методів їх подолання. Фінансові категорії і їх взаємозв'язок з іншими економічними категоріями. Призначення і роль фінансів. Основні завдання фінансів і вплив їх виконання на розвиток економіки. Функції фінансів як характеристика їх сутності і призначення. Зміст розподільної функції: характеристика розподілу і перерозподілу створеної вартості, перетворення первинних доходів в доходи кінцевого споживання. Зміст контрольної функції. Взаємозв'язок розподільної та контрольної функцій. Дискусійні питання щодо функцій фінансів. Моделі фінансових відносин. Вплив моделей розподільних відносин на розвиток суспільного виробництва, приріст фінансових ресурсів, забезпеченість відтворювального процесу, структурну перебудову суспільного виробництва, гармонізацію інтересів суб'єктів економіки. Об'єктивні передумови виникнення фінансів, їх специфічні ознаки і необхідність реалізації в умовах товарного виробництва. Етапи еволюції фінансів. Їх особливості, закономірності розвитку та характерні відмінності. Еволюція фінансової системи України.

1. Тестовий контроль:

1. Фінанси являють собою:

- 1) гроші;
- 2) економічні відносини які пов'язані з формуванням, розподілом та використанням фондів грошових коштів;
- 3) економічні відносини, які пов'язані з виробництвом і реалізацією продукції;
- 4) грошові потоки.

2. Фінанси виконують функцію:

- 1) міри вартості;
- 2) розподільчу;
- 3) стимулюючу;
- 4) контрольну.

3. До сфери фінансових відносин належить:

- 1) виплата заробітної платні робітникам;
- 2) сплата податків підприємствами;
- 3) повернення боргу між друзями;
- 4) купівля продуктів у супермаркеті;
- 5) сплата внесків у фонд соціального страхування.

4. Для фінансових відносин характерним є рух коштів, а саме:

- 1) поворотний та сплатний;
- 2) примусовий, обов'язковий, безповоротний та безоплатний;
- 3) безповоротний та сплатний.

5. Фінансові відносини охоплюють:

- 1) сферу матеріального виробництва;
- 2) невиробничу сферу;
- 3) як виробничу, так і невиробничу сфери.

6. Розподільча функція фінансів здійснюється з:

- 1) первинним розподілом ВВП та НД;
- 2) вторинним розподілом (перерозподілом) ВВП та НД;
- 3) розподілом та перерозподілом ВВП та НД через фінансову систему;
- 4) контролем за розподілом ВВП до відповідних фондів.

7. Взаємозв'язок між грошовими та фінансовими відносинами полягає в тому, що:

- 1) фінансові відносини є передумовою виникнення грошових відносин;
- 2) всі грошові відносини є фінансовими;
- 3) всі фінансові відносини є грошовими.

8. Чим відрізняються фінанси від грошей:

- а) змістом;
- б) функціями;
- в) змістом і функціями;
- г) правильної відповіді немає.

9. Функції фінансів — це засіб прояву:

- а) сутності фінансів;
- б) суспільного призначення фінансів;
- в) правильні відповіді а і б;
- г) правильної відповіді немає.

10. Наявність фінансових відносин у державі є:

- а) суб'єктивним фактором;
- б) об'єктивною необхідністю;
- в) правильні відповіді а і б;
- г) правильної відповіді немає.

2. Практичні завдання:

Завдання.

Визначте, де правдиве твердження, а де — ні.

№	Твердження	Так	Ні
1.	Всі фінансові відносини є грошовими, але не всі грошові відносини є фінансовими.		
2.	Фінанси – це сукупність грошових відносин, що виникають у процесі створення валового внутрішнього продукту.		
3.	Фінанси виконують функцію загального еквівалента – товару, який слугує вимірником вартості інших товарів, робіт і послуг.		
4.	Історичний розвиток фінансів відбувається виключно в економічному напрямку і залежить лише від рівня економічного розвитку держави.		
5.	Централізовані та децентралізовані фонди грошових коштів утворюються на основі розподілу валового внутрішнього продукту та національного доходу.		
6.	Матеріальними носіями фінансових відносин виступають фінансові ресурси.		
7.	Розподільча функція фінансів здійснюється через фінансову систему при розподілі та перерозподілі валового внутрішнього продукту та національного доходу		
8.	Контрольна функція фінансів реалізується через контроль за розподілом валового внутрішнього продукту на централізовані фонди грошових коштів.		
9.	За рахунок податків держава утворює фонд грошових коштів, за допомогою якого розширює державний попит і споживання.		
10.	Фінанси відрізняються від грошей за змістом та функціями, які вони здійснюють.		
11.	Фінанси — це гроші, що є в розпорядженні держави, суб'єктів господарювання, домашніх господарств.		
12.	Основною метою фінансових відносин є формування і використання фондів грошових коштів для забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства.		
13.	Об'єктом фінансових відносин є товари і послуги в натуральній формі.		
14.	До централізованих належать грошові фонди суб'єктів господарювання усіх форм власності та рівнів підпорядкування.		
15.	Фінанси як інструмент вартісного розподілу впливають на всі стадії суспільного відтворення: виробництво, розподіл, обмін та споживання.		
16.	Елементом фінансових відносин є гроші.		
17.	За економічною сутністю фінанси є суб'єктивною економічною категорією.		
18.	Фінансові відносини супроводжуються рухом грошових коштів у процесі розподілу та обміну.		
19.	Фінанси, як і кредит, пов'язані тільки з первинним розподілом вартості валового внутрішнього продукту.		
20.	Об'єктами фінансового розподілу є держава, юридичні особи, фізичні особи, міжнародні організації.		

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Складання есе ключових понять по темі 13.
 2. Написати реферат на тему: «Фінансові резерви: сутність та роль».
- Складання есе ключових понять по темі 13. Оформити в таблицю.*

Термін	Визначення
Фінанси	

Фінансова наука, методологія фінансової науки, фінансова теорія, предмет фінансової науки, фінанси, фінансова термінологія, фінансові категорії, фінансові відносини, об'єкти і суб'єкти фінансових відносин, функції фінансів, грошові фонди, фінансове забезпечення, фінансове регулювання, фінансове стимулювання, централізовані грошові фонди, децентралізовані грошові фонди, фінансові ресурси, фінансова система, фінансова інфраструктура, управлінська фінансова інфраструктура, інституційна фінансова інфраструктура, обслуговувальна фінансова інфраструктура.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Завдання:

1. Підготувати міні-довідку та зробити презентацію на тему: «Характеристика країн – членів Світового банку».

Практичні завдання

2. Розрахуйте частку ВВП, яка перерозподіляється через бюджет країн А, В і С, заповніть таблицю і визначте до якої моделі перерозподілу ВВП через бюджет (американської, західноєвропейської чи скандинавської) належать ці країни якщо відомі такі дані.

Країна	ВВП, тис. грн. од.	Зведений бюджет, тис. грн. од.	Відсоток перерозподілу ВВП через зведений бюджет
А	1.431.700.102,0	373.960.236,2	...
В	1.557.673.456,0	899.752.975,0	...
С	2.087.189.655,4	799.346.781,0	...

3.

4. На підставі інформації в таблиці розрахуйте грошові агрегати М1, М2 і М3 :

Показники	млн. грн.
Обсяг готівки в обігу поза депозитних корпорацій (М0)	189 908,7
Переказні депозити в національній валюті	114711,2
Переказні депозити у іноземній валюті та інші депозити	354222,9
Цінні папери, крім акцій	3433,2

Обсяг грошових агрегатів розраховується наступним чином:

$M1 = M0 + \text{переказні депозити в національній валюті}$

$M2 = M1 + \text{переказні депозити в іноземній валюті та інші депозити}$

$M3 = M2 + \text{цінні папери, крім акцій}$

ТЕМА 14. ФІНАНСОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 14

Мета: закріплення знань щодо основ побудови та структури фінансової системи України, з'ясування сутності та видів фінансової політики, фінансових ресурсів, фінансового механізму.

План

1. Повторення та закріплення лекційного матеріалу щодо базових понять сутності фінансової системи та її структури, організаційно-правового забезпечення фінансової політики, її складових.

2. Розв'язання тестових завдань.

3. Розв'язання практичних завдань.

1. Поняття та характеристика фінансової системи ті теоретичні основи її побудови. Структурна побудова її складових елементів, особливості централізованих і децентралізованих ланок фінансової системи. Взаємовідносини між окремими сферами та ланками фінансової системи. Поняття внутрішньої та організаційної будови фінансової системи. Управління фінансовою системою, функції і завдання органів та інститутів фінансового управління, характеристика інфраструктури фінансової системи. Роль фінансової системи у забезпеченні економічного зростання держави. Удосконалення системи управління фінансами.

2. Тестовий контроль:

1. *Нормативно-правове забезпечення у сфері фінансів розробляє:*

- а) Рахункова палата України;
- б) Фонд державного майна України;
- в) Міністерство фінансів України;
- г) Міністерство економічного розвитку і торгівлі України;
- д) усі відповіді (а — г) правильні;
- е) усі відповіді (а — г) неправильні.

2. *Джерелами фінансового права є:*

- а) Конституція України;
- б) Верховна Рада України;
- в) Міністерство фінансів України;
- г) Президент України;
- д) усі відповіді (а — г) правильні;
- е) усі відповіді (а — г) неправильні.

3. *До напрямів фінансової політики належать:*

- а) довго- та короткострокова;
- б) фінансова стратегія і фінансова тактика;
- в) директивна і регульовальна;

- г) фінкальна і монетарна;
- д) усі відповіди (а — г) правильні;
- е) усі відповіди (а — г) неправильні.

4. *Фінансова стратегія держави передбачає:*

- а) розроблення основних напрямів розвитку фінансів;
- б) мобільне перегрупування фінансових ресурсів у зв'язку з виникненням нових економічних проблем;
- в) спрямування фінансових ресурсів на вирішення найбільш гострих поточних проблем;

- г) усі відповіди (а — в) правильні;
- д) усі відповіди (а — в) неправильні.

5. *Вбудованими автоматичними стабілізаторами є:*

- а) грошова допомога з безробіття;
- б) грошова маса;
- в) грошова емісія;
- г) усі відповіди (а — в) правильні;
- д) усі відповіди (а — в) неправильні.

6. *Фінкальна політика включає такі заходи:*

- а) проведення операцій на відкритому ринку;
- б) регулювання платіжного балансу країни;
- в) фінансування бюджетного дефіциту;
- г) формування золото-валютних резервів НБУ;
- д) усі відповіди (а — г) правильні;
- е) усі відповіди (а — г) неправильні.

7. *До важелів бюджетної політики належать:*

- а) облікова ставка;
- б) бюджетні видатки;
- в) валютна інтервенція;
- г) норми обов'язкових резервів;
- д) усі відповіди (а — г) правильні;
- е) усі відповіди (а — г) неправильні.

8. *Фінансова політика суб'єктів господарювання спрямована на управління:*

- а) виробництвом;
- б) основними засобами;
- в) капіталом;
- г) фінансовими менеджерами;
- д) усі відповіди (а — г) правильні;
- е) усі відповіди (а — г) неправильні.

9. *Бюджетна безпека характеризується такими показниками:*

- а) рівень виконання запланованих бюджетних показників;
- б) золото-валютні резерви НБУ;
- в) питома вага державного боргу у ВВП;
- г) купівельна спроможність національної валюти;

- д) усі відповіді (а — г) правильні;
 е) усі відповіді (а — г) неправильні.

10. *Грошова безпека полягає:*

- а) в забезпеченні достатнього обсягу фінансових ресурсів;
 б) у мінімізації дефіциту платіжного балансу;
 в) у досягненні високого рівня капіталізації банків;
 г) у підтримці купівельної спроможності національної грошової одиниці;
 д) усі відповіді (а — г) правильні;
 е) усі відповіді (а — г) неправильні.

3. Практичні завдання:

Завдання.

Визначте, де правдиве твердження, а де — ні.

№	Твердження	Так	Ні
1.	При розподілі державних грошових коштів застосовуються метод фінансування і метод кредитування.		
2.	До методів формування фінансових ресурсів відносять метод встановлення цільового призначення державних фондів грошових коштів; метод визначення порядку використання коштів.		
3.	Предметом фінансового права є суспільні відносини, які виникають у процесі фінансової діяльності держави.		
4.	Автоматична фіскальна політика – це збільшення державних видатків, зниження податків, одночасне поєднування першого та другого.		
5.	Стримуюча фіскальна політика проводиться в період високої інфляції та спрямована на скорочення дефіциту державного бюджету.		
6.	Стимулююча фіскальна політика проводиться в період економічного спаду та безробіття.		
7.	Застосування методів фінансової діяльності держави визначаються уповноваженими фінансовими і кредитними установами.		
8.	Фінансова політика відбиває суб'єктивні дії певних соціальних верств суспільства або окремих груп людей.		
9.	До галузевих принципів фінансової діяльності належать: принцип публічності фінансової діяльності, принципи гласності, плановості, розподілу функцій представницької та виконавчої влади, пріоритетності представницьких органів влади перед виконавчими органами, а також. принцип пріоритетності публічних видатків по відношенню до доходів бюджету та принцип обліку та контролю.		
10.	До загально-правових принципів відносять: законність, верховенство права, суверенітет держави, рівність усіх форм власності, право власності народу.		
11.	Фінансова політика держави — це сукупність юридичних норм, які регулюють фінансові відносини і фінансову діяльність у суспільстві.		
12.	Фінансова політика держави є одним із напрямів її економічної		

	політики.		
13.	Для належного втілення в життя фінансової політики має бути відповідне розроблене й ухвалене фінансове законодавство.		
14.	Ефективна фінансова політика держави завжди має бути спрямованою на стимулювання ділової активності.		
15.	Політика управління активами є одним із напрямів фінансової політики суб'єктів господарювання.		
16.	Дискреційна фіскальна політика означає необхідність ухвалення державою рішень у відповідь на зміни економічної ситуації.		
17.	Податкові пільги становлять одну із загроз фінансовій безпеці держави.		
18.	Переважаючі іноземні інвестиції над внутрішніми інвестиціями становить одну із загроз фінансовій безпеці.		
19.	Безпечним є бюджетний дефіцит, рівень якого нижчий 60 % ВВП.		
20.	Необхідність розроблення заходів із фінансової безпеки зумовлена існуванням невизначеності та ризиків.		

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Складання есе ключових понять по темі 14. Оформити в таблицю.
2. Написати реферати на теми:
 1. Фінансова система України: історичний розвиток.
 2. Правове забезпечення фінансової системи України.
 3. Фінансова політика України: перспективи економічного зросту.
 4. Фінансова криза та шляхи її подолання: зарубіжний досвід.
 5. Бюджетно-податкова політика України.

Складання есе ключових понять по темі 14. Оформити в таблицю.

Термін	Визначення
Фінансова система	

Фінансова система, сфери фінансової системи, ланки фінансової системи, організаційна будова фінансової системи, внутрішня структура фінансової системи, органи управління, централізовані ланки, децентралізовані ланки, інфраструктура фінансової системи, фінансова політика, фінансова стратегія, фінансова тактика, фінансовий механізм, фінансові методи, фінансові важелі, стимули та санкції, фінансове забезпечення, фінансове регулювання, нормативно-правове, організаційне та інформаційне забезпечення, фінансове планування, управління фінансами, фінансовий контроль, фінансове право, фінансове законодавство.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Завдання:

1. Підготувати міні-доповідь та зробити презентацію на тему: «Інвестиційна політика в Україні».

Розв'язати практичні завдання:

2. Розрахувати обсяг дотації вирівнювання, яка надається з міського бюджету міста Х бюджету села Y, якщо кількість населення міста Х становить 255,775 (тис. чол.), а кількість населення села Y - 2,663 (тис. чол.), прогнозний індекс відносної податкоспроможності бюджету цього села - 0,04525, прогнозний обсяг доходів (кошика доходів) зведеного бюджету міста - 430 866 тис. грн., розрахунковий показник обсягу видатків на утримання органів місцевого самоврядування становить 130 тис. грн., розрахунковий показник обсягу видатків на культуру – 98,5 тис. грн., розрахунковий показник обсягу нерозподілених видатків 1,5 тис. грн.

Для розв'язання даного завдання слід використати наступні формули:

Обсяг дотації вирівнювання (T_i) розраховується за формулою,

$$T_i = (V_i - D_i)$$

де V_i - розрахунковий показник обсягу видатків населеного пункту,

а D_i – обсяг доходів, закріплений за бюджетом населеного пункту.

Для пошуку обсягу доходів, закріплених за бюджетом населеного пункту D_i слід скористатися формулою розрахунку прогнозного обсягу закріплених за бюджетом населеного пункту (RD_{izak}), і потім використати отримане значення для розрахунку обсягу дотації.

$$RD_{izak} = (Kip1 \times N_i \times D_{prohn}) / N_u \quad \text{де}$$

RD_{izak} - прогнозний обсяг закріплених за бюджетом села доходів бюджету

$Kip1$ – прогнозний індекс відносної податкоспроможності бюджету села на відповідний рік,

N_u - чисельність наявного населення міста Х за відповідний рік

N_i – чисельність наявного населення села Y за відповідний рік

D_{prohn} - прогнозний обсяг доходів зведеного бюджету міста Х, врахований під час визначення обсягу міжбюджетного трансферту між державним бюджетом та зведеним бюджетом міста Х на плановий бюджетний період без урахування обсягу податку з доходів фізичних осіб, що утримується з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержуваних військовослужбовцями та особами рядового і начальницького складу.

Розрахунковий показник обсягу видатків бюджету села (V_i), який використовується для розрахунку суми трансферту, слід розрахувати за формулою, що враховує основні видатки цього населеного пункту:

$$V_i = V_{yi} + V_{ki} + V_{hi},$$

де V_{yi} - розрахунковий показник обсягу видатків на утримання органів місцевого самоврядування;

V_{ki} - розрахунковий показник обсягу видатків на культуру;

V_{hi} - розрахунковий показник обсягу нерозподілених видатків.

3. На підставі даних із таблиці розрахуйте обсяг резервів депозитних корпорацій:

Показники	млн. грн.
Грошовий агрегат (М 2)	658'842,8
Переказні депозити в національній валюті	114'711,2
Переказні депозити в іноземній валюті та інші депозити	354'222,9
Грошова база	239'900

Резерви депозитних корпорацій складаються з їх резервів на коррахунках у НБУ та готівки у касах:

$$R = M_k + M_{рез}$$

де R – резерви депозитних корпорацій

M_k — обсяг готівки в касах банків;

$M_{рез}$ — обсяг резервів на кореспондентських рахунках банків у центральному банку.

Для розрахунку резервів депозитних корпорацій скористатися формулою розрахунку обсягу грошової бази:

$$Гб = M_o + M_k + M_{рез}$$

де $Гб$ – грошова база

M_o — обсяг готівки в обігу поза депозитними корпораціями;

M_k — обсяг готівки в касах банків;

$M_{рез}$ — обсяг резервів на кореспондентських рахунках банків у центральному банку.

Таким чином, $R = M_{рез} + M_k = Гб - M_o$

Для розрахунку обсягу агрегата M_0 слід скористатися формулами:

$$M_1 = M_0 + \text{переказні депозити в національній валюті}$$

$$M_2 = M_1 + \text{переказні депозити в іноземній валюті та інші депозити}$$

Тому $M_0 = M_2 - \text{переказні депозити в іноземній валюті та інші депозити} - \text{переказні депозити в національній валюті}$

ТЕМА 15. ФІНАНСИ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 15

Мета: засвоєння теоретичних основ організаційно-правових норм та взаємозв'язків суб'єктів господарювання різних форм власності фінансових відносин.

План

1. Повторення та закріплення лекційного матеріалу щодо базових понять сутності та функції фінансів суб'єктів господарювання, фінансових ресурсів суб'єктів господарювання, фінансової політики на підприємствах різних форм власності.

2. Розв'язання тестових завдань.

3. Розв'язання практичних завдань.

1. Сутність фінансів підприємств, їх функції та основи організації. Характеристика грошових потоків на підприємстві і процес формування фінансового результату. Фінансові ресурси підприємств, їх склад і класифікація, джерела утворення і напрями використання. Класифікація доходів та витрат підприємства. Поняття фінансового лівереджу (важеля). Оборотні кошти підприємств: економічна суть, джерела утворення, сфера застосування. Основні засоби виробництва, їх вартісна оцінка, порядок відтворення, економічне значення амортизаційних відрахувань. Виручка від реалізації продукції, робіт і послуг, її утворення і розподіл. Характеристика результату фінансової діяльності. Балансовий і чистий прибуток. Фактори формування прибутку: обсяги виробництва, ціна, собівартість. Розподіл прибутку. Фонди грошових коштів, що формуються за рахунок прибутку: фонд нагромадження, фонд споживання, резервний фонд. Принципи організації фінансової діяльності підприємств, форми організації бізнесу. Особливості фінансових відносин на підприємствах різних форм власності й господарювання. Фінансова діяльність підприємства. Зміст і організація фінансової роботи.

2. Тестовий контроль:

1. Поділ капіталу підприємства на основний та оборотний здійснюється за такими критеріями:

- а) залежно від видів діяльності;
- б) залежно від права власності;
- в) залежно від участі в процесі виробництва й особливостей перенесення власної вартості на продукцію, що виготовляється;
- г) залежно від джерел формування;
- д) усі відповіді (а — г) правильні;
- е) усі відповіді (а — г) неправильні.

2. До основних принципів організації фінансової діяльності суб'єктів підприємництва належать:

- а) саморегулювання господарської та фінансової діяльності;
- б) самоокупність і самофінансування;
- в) розмежування джерел формування капіталу на власні й позичені;
- г) наявність фінансових резервів;
- д) усі відповіді (а — г) правильні;
- е) усі відповіді (а — г) неправильні.

3. Власні фінансові ресурси суб'єкта господарювання включають:

- а) кошти засновників;

- б) амортизаційні відрахування;
- в) частину прибутку від звичайної діяльності;
- г) кошти від реалізації основних фондів та нематеріальних активів;
- д) усі відповіді (а — г) правильні;
- е) усі відповіді (а — г) неправильні.

4. *Боргове фінансування підприємств може здійснюватися за рахунок:*

- а) коштів від продажу корпоративних облігацій;
- б) банківських кредитів;
- в) державного кредиту;
- г) допомоги від вищих органів на умовах повернення;
- д) усі відповіді (а — г) правильні;
- е) усі відповіді (а — г) неправильні.

5. Які з перелічених нижче відносин не входять до складу фінансів підприємств:

- а) між підприємством та його робітниками;
- б) між підприємством та державою;
- в) між робітниками підприємства та торговельними організаціями;
- г) між підприємствами?

6. *Фінанси підприємства – це:*

- а) кошти, які зберігаються в касі бухгалтерії підприємства;
- б) кошти, що знаходяться на рахунку підприємства в банку;
- в) економічні відносини, пов'язані з рухом грошових потоків,

формуванням розподілом і використанням доходів і грошових фондів суб'єктів господарювання у процесі відтворення.

7. *За яким критерієм поділяють капітал на основний і оборотний?*

- а) за величиною вартості його структурних елементів;
- б) за формою участі у процесі виробництва і особливостями перенесення власної вартості на продукцію, що виробляється;
- в) за сферою функціонування.

8. *Яким чином підприємства відшкодовують вартість, що втрачають засоби праці внаслідок зношування:*

- а) відрахуванням відповідної суми з отриманого доходу;
- б) через амортизацію шляхом створення амортизаційного фонду;
- в) відрахуванням відповідної суми з отриманого прибутку.

9. *У чому виявляються відмінності обороту основних виробничих та оборотних виробничих фондів?*

- а) основні виробничі фонди обертаються за один виробничий цикл, а оборотні – за декілька;
- б) основні виробничі фонди обертаються за декілька виробничих циклів, а оборотні – за один;

в) пасивна частина основних виробничих фондів обертається за декілька виробничих циклів, а їхня активна частина та оборотні фонди – за один цикл.

10. *Суб'єкти якого об'єднання підприємств та організацій втрачають свою юридичну та господарську самостійність:*

- 1) асоціації;
- 2) концерну;
- 3) консорціуму.

3. Практичні завдання

Завдання 1.

Статутний фонд ПАТ „Пролісок” становить 650 тис. грн. Серед акцій прості та 10 % привілейованих з фіксованою доходністю 25 % річних. Номінальна ціна акції – 50 грн. За результатами роботи за рік підприємство отримало чистий прибуток у розмірі 20 тис. грн. На загальних зборах акціонерів було вирішено 100 % прибутку спрямовувати на виплату дивідендів. Визначте розмір дивідендів на кожну акцію.

Завдання 2.

По закінченню звітного року фірма мала на поточному рахунку 39,5 тис. грн. грошові кошти в касі склали 3.5 тис. грн. Вартість необоротних активів становила 405 тис. грн., у тому числі нарахована амортизація дорівнювала 22,37 тис. грн. Вартість виробничих запасів – 15 тис. грн., готової продукції – 26,5 тис. грн. Дебіторська заборгованість складала 26,0 тис. грн., кредиторська – 21,1 тис. грн. Заборгованість акціонерам по виплаті дивідендів – 1,2 тис. грн. Внески власників фірми у статутний фонд – 381 тис. грн., короткостроковий банківський кредит – 80 тис. грн., сума нерозподіленого прибутку – 9,83 тис. грн. Складіть бухгалтерський баланс фірми на кінець звітного року, визначте співвідношення між власним та позичковим капіталом.

Завдання 3.

Визначте суму податку на прибуток, відрахованого до бюджету торговельного підприємства, якщо прибуток від звичайної діяльності до 318 оподаткування за підсумками 1 кварталу 2021 р. – 250 тис. грн., сума, пільг – 35 тис. грн.

Завдання 4.

За підсумками 1 кварталу 2021 р. чиста виручка від реалізації продукції промислового підприємства складає 64 200 тис. грн., собівартість реалізованої продукції – 32 620 тис. грн., адміністративні витрати – 8 840 тис. грн., витрати на збут – 6 000 тис. грн., інші витрати – 1 000 тис. грн. Визначте загальний прибуток підприємства від реалізації продукції, прибуток від операційної діяльності, чистий прибуток.

Завдання 5.

Загальна кількість акцій підприємства становить 500'000 шт., 50'000 з них – привілейовані, а решта – прості. Чистий прибуток підприємства за звітний період становив 55 млн. грн. За привілейованими акціями дивіденди виплачується у сумі 90 грн. на 1 акцію. Ціна простої акції на ринку становить 320 грн., а привілейованої – 450 грн. Прийміть рішення щодо перспективності інвестицій у прості або привілейовані акції цього підприємства якщо Вам стало відомо, що наступного року може відбутися зниження чистого прибутку підприємства на 10%, і ринкові ціни акцій поки-

що залишаються незмінними. Підтвердить Ваше рішення розрахунками дивідендної віддачі простих і привілейованих акцій. Відомо, що дохідність привілейованих акцій залишиться незмінною

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Складання есе ключових понять по темі 15.
2. Написати реферат на тему: «Інвестиційна діяльність: зарубіжний досвід».

Складання есе ключових понять по темі 15. Оформити в таблицю.

Термін	Визначення
Фінанси	

Суб'єкт господарювання; підприємство; господарське товариство; акціонерне товариство; корпорація; приватний підприємець; капітал; статутний капітал; акціонерний капітал; резервний капітал; основний капітал; оборотний капітал; амортизація, інвестиції; фінанси суб'єктів господарювання; фінансові ресурси суб'єктів господарювання; прибуток від звичайної діяльності; чистий прибуток, доходи, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування, витрати, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування, виручка від реалізації, використання прибутку, резервний фонд, нерозподілений прибуток, грошові кошти, кругообіг коштів підприємства, організація фінансів підприємств.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Завдання:

1. Підготувати міні-довідку та зробити презентацію на тему: «Кредитування підприємств різних форм власності».

2. Практичні завдання:

На підставі даних із таблиці розрахуйте обсяг резервів депозитних корпорацій:

Показники	млн. грн.
Грошовий агрегат (М 0)	189 908,7
Переказні депозити в національній валюті	114'711,2
Переказні депозити в іноземній валюті та інші депозити	354'222,9
Грошова база	239'900

Скористатися формулою розрахунку коефіцієнта мультиплікації:

$$mm = (M0 + D) / (M0 + R)$$

де $M0$ — обсяг готівки в обороті поза банками;

D — обсяг грошей в депозитах комерційних банків;

R — сума резервів комерційних банків (гроші на коррахунках та в касах банків).

Для розрахунку резервів депозитних корпорацій скористатися формулою розрахунку обсягу грошової бази:

$$Гб = Mo + Mk + Mрез$$

де $Гб$ — грошова база

Mo — обсяг готівки в обігу поза депозитними корпораціями;

Mk — обсяг готівки в касах банків;

$Mрез$ — обсяг резервів на кореспондентських рахунках банків у центральному банку.

Таким чином, $R = Mрез + Mk = Гб - Mo$

Для розрахунку обсягу агрегата $M0$ слід скористатися формулами:

$M1 = M0 +$ переказні депозити в національній валюті

$M2 = M1 +$ переказні депозити в іноземній валюті та інші депозити

Тому $M0 = M2 -$ переказні депозити в іноземній валюті та інші депозити – переказні депозити в національній валюті

ТЕМА 16. БЮДЖЕТНА СИСТЕМА

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 16

Мета: закріплення знань щодо сутності побудови бюджетної системи України, формування її структури.

План

1. Повторення та закріплення лекційного матеріалу щодо базових понять структури та принципів побудови бюджетної системи України, міжбюджетних відносин та системи бюджетного вимірювання.

2. Розв'язання тестових завдань.

3. Розв'язання практичних завдань.

1. Бюджет як економіко-правова категорія. Місце і значення бюджету в загальній системі фінансових відносин. Розподільча і контрольна функції бюджету. Роль бюджетного планування в діяльності держави. Бюджетна система, основи її побудови та принципи організації. Характеристика бюджетної системи за структурною побудовою та призначенням її складових елементів. Міжбюджетні відносини. Розподіл доходів і витрат між ланками бюджетної системи. Поняття закріплених і регульованих доходів. Субсидії, субвенції, дотації, їх значення у збалансуванні бюджетів різних рівнів. Бюджетний процес. Поняття бюджетного процесу, його основні елементи. Організація бюджетного планування. Порядок складання, розгляду й

затвердження проектів державного і місцевих бюджетів. Проблеми бюджетного планування і бюджетного регулювання та шляхи їх вирішення. Практика виконання доходної і видаткової частини державного і місцевих бюджетів України. Бюджетні права державних органів законодавчої і виконавчої влади. Концепції побудови бюджетної політики. Характеристика бюджетної політики в Україні, економічна необхідність забезпечення збалансованого бюджету

2. Тестовий контроль:

1. Державний бюджет – це:

- а) система економічних відносин, що складаються в суспільстві в процесі формування, розподілу та використання централізованого фонду грошових коштів держави;
- б) грошові відносини, що виникають між державою та юридичними особами в зв'язку зі створенням централізованих фондів;
- в) план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення функцій, які здійснюються органами державної влади протягом бюджетного періоду.

2. Державний бюджет України, як фінансовий план держави, затверджується:

- а) постановою Кабінету Міністрів;
- б) Указом Президента;
- в) Верховною Радою і має силу закону;
- г) розпорядженням Національного банку.

3. Під бюджетною системою розуміють сукупність:

- а) бюджетних відносин;
- б) бюджетів;
- в) бюджетних установ.

4. Сукупність показників усіх бюджетів, що входять до складу бюджетної системи – це:

- а) бюджетний устрій;
- б) зведений бюджет;
- в) бюджетна система;
- г) бюджетний механізм.

5. Принцип самостійності бюджетів полягають в тому, що:

- а) кожен вид бюджету самостійно визначає потребу в доходах, які йому виділяються бюджетом вищого рівня;
- б) кожен вид бюджету має свої джерела доходів і визначає напрямки видатків;
- в) повноваження на здійснення витрат бюджету повинні відповідати обсягу надходжень до бюджету;
- г) максимально можливе наближення надання суспільних послуг до їх безпосереднього споживання.

6. Бюджет існує:

- а) тільки у держави;
- б) у держави та підприємств реального сектора економіки;
- в) у всіх економічних суб'єктів;
- г) у важливих державних структурах.

7. В унітарних державах бюджетна система має характер:

- а) багаторівневий;
- б) трьохрівневий;
- в) дворівневий;
- г) однорівневий.

8. Зазначте функцію не властиву Державному бюджету України:

- а) державний бюджет використовується для сплати видатків, пов'язаних з обороною країни;
- б) з державного бюджету виплачується заробітна платня робітникам промислових підприємств;
- в) з державного бюджету виплачується заробітна платня службовцям державного апарату.

9. Зведений бюджет України:

- а) затверджується Верховною Радою України;
- б) затверджується Кабінетом Міністрів України;
- в) не затверджується, використовується для аналізу та визначення засад державного регулювання.

10. Відповідно до Бюджетного Кодексу України проект бюджету розробляє...

- а) Міністерство фінансів;
- б) Комітет Верховної Ради з питань бюджету;
- в) Міністерство економічного розвитку та торгівлі;
- г) Кабінет Міністрів.

3. Практичні завдання

Завдання 1. На підставі даних про Зведений, Державний та місцеві бюджети України за два роки, наведених у таблиці:

1. Розрахуйте відносні показники, які дозволять визначити процент виконання плану. Результати занесіть у таблицю.
2. Розрахуйте величину міжбюджетних трансфертів.
3. Зробіть висновки про структурні зрушення у складі бюджетів і найбільш вагомих показниках бюджетів в абсолютних та відносних величинах.
4. Для ілюстрації структури та структурних зрушень побудуйте секторальні діаграми.

Видатки Зведеного, Державного та місцевих бюджетів України

РОКИ	1-й рік			2-й рік		
ВИДАТКИ	План, млн. грн.	Факт, млн. грн.	Виконан- ня, %	План, млн. грн.	Факт, млн. грн.	Виконан- ня, %
Зведений бюджет, у т. ч.:	358 622,2	307 312,2	?	388 214,8	377 842,8	?
– загальний фонд	251 759,3	240 059,4	?	306 283,8	299 414,7	?
– спеціальний фонд	106 862,9	67 252,8	?	81 931,0	78 428,1	?
Державний бюджет (без урахування міжбюджетних трансфертів), у т. ч.:	221 100,9	180 176,6	?	227 333,9	225 822,5	?
– загальний фонд	137 098,2	131 270,6	?	166 765,1	165 939,8	?
– спеціальний фонд	84 002,7	48 906,0	?	60 568,9	59 882,8	?

Місцеві бюджети (без урахування міжбюджетних трансфертів), у т. ч.:	137 521,3	127 135,6	?	160 880,8	152 020,3	?
– загальний фонд	114 661,1	108 788,8	?	139 518,7	133 474,9	?
– спеціальний фонд	22 860,2	18 346,8	?	21 362,1	18 545,4	?
Державний бюджет (з урахуванням міжбюджетних трансфертів), у т. ч.:	284 664,7	242 356,7	?	307 748,2	303 588,7	?
– загальний фонд	194 378,7	187 760,0	?	240 987,3	238 314,9	?
– спеціальний фонд	90 286,0	54 596,7	?	66 760,9	65 273,8	?
Міжбюджетні трансферти, разом	?	?	?	?	?	?

Завдання 2.

На підставі наведених у таблиці даних про видатки державного бюджету у розрізі функціональної класифікації видатків та кредитування бюджету потрібно:

1. Розрахувати загальну суму видатків.
2. Визначити структуру фактичних видатків державного бюджету за результатами року, зробити висновки.
3. Побудувати діаграми щодо структури фактичних видатків державного бюджету для першого та другого років.

Видатки Державного бюджету України у розрізі функціональної класифікації видатків та кредитування бюджету

РОКИ	1-й рік			2-й рік		
ВИДАТКИ	План, млн. грн.	Факт, млн. грн.	Виконан- ня, %	План, млн. грн.	Факт, млн. грн.	Виконан- ня, %
Загальнодержавні функції, з них:	51 760,4	24 868,2	?	56 683,5	34 694,3	?
обслуговування боргу	14 227,3	9 038,7	?	14 202,9	15 539,0	?
Оборона	12 255,8	9 654,4	?	12 012,9	11 347,1	?
Громадський порядок, безпека та судова влада	23 651,5	24 164,1	?	26 140,0	28 570,7	?
Охорона навколишнього природного середовища	1 492,2	1 824,3	?	2 002,6	2 292,7	?
Житлово-комунальне господарство	101,9	247,9	?	49,0	844,4	?

Охорона здоров'я	6 738,3	7 530,5	?	7 418,4	8 759,0	?
Духовний та фізичний розвиток	2 335,8	3 216,2	?	2 615,7	5 165,5	?
Освіта	25 153,2	23 925,1	?	27 091,4	28 807,5	?
Соціальний захист та соціальне забезпечення	53 646,5	51 512,3	?	70 199,9	69 311,3	?
<i>з них: соціальний захист пенсіонерів</i>	<i>48 966,6</i>	<i>47 912,8</i>	<i>?</i>	<i>64 770,9</i>	<i>64 086,5</i>	<i>?</i>
Економічна діяльність, у т. ч.:	35 537,6	33 233,6	?	23 120,6	36 030,0	?
<i>сільське господарство, лісове господарство та мисливство, рибне господарство</i>	<i>5 811,7</i>	<i>6 173,5</i>	<i>?</i>	<i>5 277,2</i>	<i>7 208,3</i>	<i>?</i>
<i>паливно-енергетичний комплекс</i>	<i>6 181,9</i>	<i>11 884,2</i>	<i>?</i>	<i>6 188,9</i>	<i>12 024,4</i>	<i>?</i>
<i>транспорт</i>	<i>11 497,4</i>	<i>11 627,8</i>	<i>?</i>	<i>7 640,8</i>	<i>12 608,4</i>	<i>?</i>
<i>інші видатки на економічну діяльність</i>	<i>12 046,5</i>	<i>3 548,2</i>	<i>?</i>	<i>4 013,6</i>	<i>4 188,8</i>	<i>?</i>
Міжбюджетні трансферти	61 483,2	62 180,1	?	80 414,2	77 766,2	?
Усього видатків	?	?	100,0	?	?	100,0

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Складання есе ключових понять по темі 16. Оформити в таблицю.
2. Написати реферат на тему: «Бюджетний механізм, його складові елементи».

Складання есе ключових понять по темі 16. Оформити в таблицю.

Термін	Визначення
Фінанси	

Бюджет держави, бюджетна політика, бюджетна стратегія, бюджетна тактика, бюджетний механізм, бюджетний устрій, бюджетна система, міжбюджетні трансферти, бюджетні права, бюджетний регламент, бюджетний процес, бюджетне планування, виконання бюджету, бюджетна звітність, бюджетне прогнозування, бюджетне регулювання, бюджетний розпис.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Завдання:

1. Підготувати міні-доповідь та зробити презентацію на тему: «Основи державного фінансового контролю в бюджетній сфері України».

Розв'язати практичне завдання:

2. Розрахуйте агрегований показник індексу споживчих цін за регіоном згідно запропонованих даних. Приклад умовний, до споживчого кошика входять лише п'ять товарів

Товари, що ходять до споживчого кошику регіону	Питома вага товару у споживчому кошику, частка від цілого	Значення індексу, %
Молоко	0,334	103,4
Хліб	0,245	102,5
М'ясо	0,176	105,8
Картопля	0,211	101,2
Масло	0,034	106,8
Всього	1,000	

ТЕМА 17. БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 17

Мета: закріплення знань щодо аналізу моделі перерозподілу ВВП через бюджет, динаміки обсягів і структури доходів і видатків Державного (Зведеного) бюджету України.

План

1. Повторення та закріплення лекційного матеріалу щодо базових понять бюджетного фонду, дефіциту бюджету, розрахунку та регулюванні бюджетного дефіциту.

2. Розв'язання тестових завдань.

3. Розв'язання практичних завдань.

1. Бюджетний дефіцит. Поняття і причини виникнення. Види та наслідки бюджетного дефіциту. Необхідність скорочення і можливі джерела покриття. Економічна сутність доходів і видатків бюджету, їх структура за напрямками формування. Форми і методи залучення коштів у бюджет, характеристика джерел їх утворення. Класифікація бюджетних доходів і витрат. Характеристика доходної частини державного бюджету України за обсягом і структурою. Податкові та неподаткові надходження, їх склад і структура, офіційні трансфери. Видатки державного бюджету, їх класифікація. Основні напрями використання бюджетних коштів. Функціональна, відомча, економічна та програмна структури видатків. Поточні та капітальні видатки. Характеристика видаткової частини державного бюджету України, достатності передбачених в ній коштів на розвиток соціальної сфери (культуру, науку, освіту, медицину), виробничі потреби, оборону і державне управління.

2. Тестовий контроль:

1. Дефіцит державного бюджету утворюється, коли:

а) витрати держави зменшуються;

б) сума податкових надходжень скорочується;

в) сума витрат держави перевищує суму податкових надходжень.

2. *Профіцит бюджету – це:*

а) перевищення доходів держави над її видатками;

б) збільшення видатків держави;

в) перевищення видатків держави над її доходами.

3. *Для покриття дефіциту Держбюджету використовується кредит:*

а) державний; б) банківський; в) комерційний.

4. *Видами бюджетного дефіциту є:*

а) податковий; б) фіскальний; в) циклічний та структурний;

г) внутрішній.

5. *Державний бюджет стає дефіцитним, якщо:*

а) постійні доходи бюджету держави переважають над його видатками;

б) спостерігається зменшення податкових надходжень до бюджету при збільшенні видатків держави;

в) зростають видатки бюджету;

г) видатки бюджету підлягають секвеструванню.

6. Специфічними ознаками бюджетних відносин є:

а) розподільний характер;

б) формування та використання централізованого фонду грошових коштів держави;

в) вартісне вираження відносин; г) всеохопний характер;

д) усі відповіді (а — г) правильні; е) усі відповіді (а — г) неправильні.

7. До поточних бюджетних видатків відносять:

а) оплата праці; б) закупівля предметів і матеріалів;

в) оплата транспортних і комунальних послуг;

г) виплата пенсії; д) виплата допомоги;

е) усі відповіді (а — д) правильні; є) усі відповіді (а — д) неправильні.

8. Який принцип бюджетної системи передбачає, що розподіл видатків між бюджетами ґрунтується на максимально можливому наближенні надання гарантованих суспільних послуг до їх безпосереднього споживача:

а) справедливості; б) підпорядкованості; в) субсидіарності;

г) усі відповіді (а — в) правильні; д) усі відповіді (а — в) неправильні.

9. Згідно з Бюджетним кодексом України видатки бюджету класифікуються за:

а) функціями, з виконанням яких пов'язані видатки;

б) ознакою головного розпорядника бюджетних коштів;

в) бюджетними програмами; г) відповіді (а, б) правильні;

д) усі відповіді (а — в) правильні; е) усі відповіді (а — в) неправильні.

10. Передання зобов'язань за раніше випущеною позикою на нову позику з метою продовження терміну позики — це:

а) конверсія; б) уніфікація; в) консолідація;

г) усі відповіді (а — в) правильні; д) усі відповіді (а — в) неправильні.

3. Практичні завдання

Завдання №1

Визначити річний ФЗП педагогічного персоналу загальноосвітньої школи на підставі даних з тарифікаційного списку:

Групи класів	Середньорічна кількість класів	Кількість педагогічних ставок на один клас	Середня зарплата вчителя, (грн.)	Середній розмір доплати за перевірку зошитів на один клас, (грн.)
1-4	4,6	1,2	2156,7	204,3
5-9	7,3	2,1	2334,45	229,7
10-11	3,4	2,3	2512,2	273,6

Завдання №2. Визначити річний ФЗП педагогічного персоналу загальноосвітньої школи на підставі даних з тарифікаційного списку:

Групи класів	Середньорічна кількість класів	Кількість педагогічних ставок на один клас	Середня зарплата вчителя, (грн.)	Середній розмір доплати за перевірку зошитів на один клас, (грн.)
1-4	5,3	1,25	1894	157,6
5-9	8,4	2,15	2067	216,3
10-11	2,7	2,35	2237	218,7

Завдання №3

Визначити витрати на харчування та придбання медикаментів у лікарні, якщо відомо:

- кількість ліжок на початок планового року – 186;
- з 1.07 планового року кількість ліжок зменшиться на 44;
- з 1.09 планового року кількість ліжок збільшиться на 36;
- кількість днів функціонування одного ліжка на рік – 334;
- норма видатків на харчування на одно ліжку в день – 35,80 грн.;
- норма видатків на медикаменти на одно ліжку в день – 44,20 грн.

Завдання №4

Визначити витрати на харчування та придбання медикаментів у лікарні, якщо відомо:

- кількість ліжок на початок планового року – 186;
- з 1.07 планового року кількість ліжок зменшиться на 32;
- з 1.09 планового року кількість ліжок збільшиться на 38;
- кількість днів функціонування одного ліжка на рік – 310;
- норма видатків на харчування на одно ліжку в день – 21,13 грн.;
- норма видатків на медикаменти на одно ліжку в день – 22,47 грн.

Завдання №5

Визначити розмір стипендіального фонду інституту, якщо:

- кількість студентів денного відділення на початок року – 1352;
- випуск студентів – 262;
- плановий прийом студентів – 210;
- плановий відсів – 3%;

- середній % студентів, які отримують стипендію – 55%;
- розмір стипендії на одного студента в місяць – 1300 грн.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Складання есе ключових понять по темі 17. Оформити в таблицю.
2. Написати реферат на тему: «Бюджет – основний фінансовий план держави».

Складання есе ключових понять по темі 17. Оформити в таблицю.

Термін	Визначення
Фінанси	

Доходи бюджету, державні доходи, видатки державного бюджету, державні видатки, профіцит бюджету, стійкий дефіцит, тимчасовий бюджетний дефіцит, бюджетний секвестр, сеньйораж, бюджет держави, бюджетна політика, бюджетна стратегія, бюджетна тактика, бюджетний механізм, бюджетний устрій, бюджетна система, міжбюджетні трансферти, бюджетні права, бюджетний регламент, бюджетний процес, бюджетне планування, виконання бюджету, бюджетна звітність, бюджетне прогнозування, бюджетне регулювання, бюджетний розпис.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Завдання:

Підготувати міні-доповідь та зробити презентацію на тему: «Видатки бюджету на соціальний захист населення».

Виконати практичне завдання.

На підставі даних, наведених в таблиці:

1) проаналізуйте видатки державного бюджету на державне управління за поточний та попередній роки, їх структуру, визначте відхилення, результати розрахунків запишіть у таблицю;

2) побудуйте структурну діаграму за результатами дослідження складу видатків;

3) складіть довідку про стан фінансування державного управління.

Показники	Бюджет поточного року порівняно з бюджетом попереднього року				Загальна сума видатків, %		
	Бюджет поточного року, млн. грн.	Бюджет попереднього року, млн. грн.	Номінальна зміна, млн. грн.	Зміна, %	Бюджет поточного року	Бюджет попереднього року	Відхилення
Всього видатків	33170,0	31154,6	2015,4	6,5	—	—	—
Державне управління у тому числі:	2968,0	2649,5	318,5	12,0	8,9	8,5	+0,45

функціонування законодавчої влади	141,5	136,6	4,9	3,6	0,4	0,4	0
функціонування виконавчої влади	166,9	145,4	21,5	14,8	0,5	0,5	0
- утримання Президента України та його апарату	10,4	8,2	2,2	27,0	0,03	0,01	+0,02
- утримання фінансових та фіскальних органів	1204,8	824,3	380,5	46,2	3,6	2,6	+1,0
- загальне планування і статистичні служби	92,3	86,6	5,7	6,6	0,3	0,3	0
Інші видатки на загальнодержавне управління	1352,1	1448,4	-96,3	-6,6	4,0	4,6	-0,6

ТЕМА 18. ПОДАТКОВА СИСТЕМА

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 18

Мета: закріплення знань щодо сутності та функцій податків, елементів оподаткування та функціонування податкової політики та системи в Україні.

План

1. Повторення та закріплення лекційного матеріалу щодо базових понять сутності оподаткування в Україні.

2. Розв'язання тестових завдань.

3. Розв'язання практичних завдань.

1. Виникнення податків. Економічна необхідність і сутність податків, основні форми платежів до бюджету. Функції податків і їх роль у забезпеченні збалансованості фінансових потоків і створенні умов для розвитку економіки. Елементи оподаткування та класифікація податків. Прямі і непрямі податки, їх принципова відмінність і роль у формуванні податкового навантаження на суб'єкти економіки. Податкова система України: структурна побудова і етапи становлення, основні вимоги до функціонування. Склад та принципи побудови. Характеристика основних форм оподаткування і спрямованості їх дії. Непряме оподаткування: закордонний досвід застосування податку на споживання (ПДВ, податку з продажу та податку з реалізації). Економічні наслідки для економіки України використання податку на додану вартість. Пряме оподаткування. Характеристика податку на прибуток та прибуткового податку з громадян: порядок та процедура їх визначення в Україні і за кордоном, наслідки дії. Податки, регулюючі рух товарів: акцизний податок, мито. Порядок оподаткування, призначення, досвід застосування. Податкова служба, її роль,

функції, права та обов'язки. Напрями реформування податкової системи України.

2. Тестовий контроль:

1. Джерело сплати податку – це:

- а) фонд, явище чи предмет, з якого сплачується податок;
- б) одиниця, яка покладається в основу виміру об'єкта оподаткування;
- в) явище, предмет чи процес, внаслідок наявності яких сплачується податок;
- г) законодавчо встановлені умови пониження податкового тиску.

2. Який із елементів оподаткування забезпечує найбільшу можливість реалізації регулюючої функції податків:

- а) визначення джерела сплати;
- б) визначення об'єкта оподаткування;
- в) встановлення величини ставок податків;
- г) встановлення термінів сплати податків;
- д) надання податкових пільг.

3. Реалізація якої з перелічених функцій податків забезпечує фінансування державних витрат:

- а) фіскальна;
- б) соціальна;
- в) регулююча;
- г) контролююча.

4. Які з перелічених принципів відносяться до принципів побудови системи оподаткування в Україні:

- а) принцип соціальної справедливості;
- б) принцип нарахування та відповідності доходів та витрат;
- в) принцип доступності;
- г) принцип послідовності.

5. Основні риси податків:

- а) справляються на умовах безповоротності;
- б) мають односторонній характер встановлення;
- в) мають цільове призначення;
- г) базуються на актах вищої юридичної сили.

6. Що таке податки:

- а) грошові кошти, які надходять до бюджету;
- б) обов'язкові платежі юридичних і фізичних осіб сплачувані до бюджету;
- в) надходження в бюджет належних сум.

7. Для чого існують податки?

- а) для забезпечення виконання державою її функцій;
- б) для забезпечення коштами дохідної частини бюджету;
- в) для соціального забезпечення громадян.

8. За економічним змістом податки – це:

- а) фінансові відносини між державою і платниками податків з метою створення загальнодержавного централізованого фонду грошових коштів;
- б) фінансові відносини між бюджетом і платниками податків;

в) фінансові відносини між державою і юридичними особами з метою наповнення доходів бюджету.

9. Об'єкт оподаткування – це:

а) фізична або юридична особа, на яку законом покладено обов'язок сплачувати податок;

б) предмет, який підлягає оподаткуванню;

в) доходи, які підлягають оподаткуванню.

10. Суб'єкт податку – це:

а) фізична або юридична особа, на яку законом покладено обов'язок сплачувати податок;

б) предмет, який підлягає оподаткуванню;

в) суб'єкти підприємницької діяльності, які мають взаємовідносини з бюджетом.

3. Практичні завдання.

Завдання 1.

Одеський лікєро-горілочний завод в січні поточного року реалізував 7600 л. горілки, що містить 40 відсотків спирту, та 2800 л. коньяку з змістом спирту – 45%. Необхідно розрахувати суму акцизного податку.

Завдання 2.

Приватним підприємством «Електа» 6 січня поточного року ввезені для подальшої реалізації столові набори, які були придбані у Туреччині в кількості 3000 одиниць.

Вартість одиниці виробу склала 5 доларів США (згідно з митною декларацією). У січні було реалізовано всі ввезені набори на суму 700 000 грн. Необхідно розрахувати суму ПДВ, яка підлягає сплаті до бюджету.

Примітка:

1. При обчисленні митної вартості в українських гривнях курс НБУ становить 27 грн.

2. Сума мита під час проходження митних процедур склала 1%

Завдання 3.

Підприємство ввозить на митну територію України алкогольні вироби: коньяк «REMY MARTIN» 500 пляшок (об'єм 0,7л) вміст спирту 47%; шампанське «Dom Pérignon» 1000 пляшок (об'єм 0,7л); вермут «Cinzano» 1000 пляшок (об'єм 0,5л). Контрактна вартість алкогольних виробів становить 40 000 доларів США. Розрахувати непрямі податки, які повинно сплатити підприємство при перетинанні кордону вказаною продукцією.

Примітка: курс НБУ становить 27 грн., ставка мита -- 1%.

Завдання 4.

Приватним підприємством «ODIN» 5 січня поточного року ввезені для подальшої реалізації мопеди (об'єм двигуна 120 куб.см.), які були придбані у Угорщини в кількості 1000 одиниць. Вартість одиниці виробу склала 150 Євро (згідно з митною декларацією). У січні було реалізовано всі мопеди по ціні 600 Євро. Необхідно розрахувати всі непрямі податки, які підприємство повинно сплати при ввезенні на митну територію України та розрахувати

суму ПДВ, яка підлягає сплаті до бюджету за підсумками звітнього періоду.

Примітка:

1. При обчисленні митної вартості в українських гривнях курс НБУ становить 30 грн. за 1 Євро.

2. Сума мита під час проходження митних процедур склала 1%

3. Вказані в завданні суми не включають податок на додану вартість.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Складання есе ключових понять по темі 18. Оформити в таблицю.

2. Написати реферат на тему: «Законодавство України про державне та місцеве оподаткування».

Складання есе ключових понять по темі 18. Оформити в таблицю.

Термін	Визначення
Фінанси	

База оподаткування, загальнодержавні податки, майнові податки, місцеві податки і збори, непрямі податки, прямі податки, об'єкт оподаткування, платник податку, носій податку, одиниця оподаткування, податки, податки на споживання, податкова політика, податкова робота, податкова система, податковий звіт, податковий період, податкові пільги, прямі податки, система оподаткування, ставка податку, суб'єкт податку.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Завдання:

Підготувати міні-доповідь та зробити презентацію на тему: «Заробітна плата в Україні».

ТЕМА 19. МІСЦЕВІ ФІНАНСИ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 19

Мета: засвоєння та поглиблення теоретичних знань щодо сутності та складу місцевих фінансів, специфіку формування доходів та видатків місцевих бюджетів, бюджетного федералізму.

План

1. Повторення та закріплення лекційного матеріалу щодо базових понять теорії та практики організації міжбюджетних відносин в Україні.

2. Розв'язання тестових завдань.

3. Розв'язання практичних завдань.

1. Сутність місцевих фінансів, їх склад і роль в реалізації політики зміцнення економічної самостійності регіонів. Фінансові ресурси місцевого самоврядування: економічна база (природні ресурси, муніципальна власність, місцеве господарство) та канали поповнення (податкові надходження). Місцеві бюджети та їх роль у бюджетній системі держави. Структура доходів та видатків місцевих бюджетів. Загальнодержавні податки і збори, закріплені

за місцевими бюджетами. Роль місцевих податків і зборів у формуванні доходів місцевих бюджетів. Характеристика неподаткових надходжень у місцеві бюджети. Проблеми достатності доходів місцевих бюджетів і способи їх розв'язання. Міжбюджетні трансферти, їх види. Видатки місцевих бюджетів, методи їх планування і соціально-економічна спрямованість. Обов'язкові та факультативні видатки. Розподіл видатків за рівнями бюджетної системи. Позички місцевих рад, бюджет розвитку місцевих бюджетів. Позабюджетні кошти і валютні надходження, джерела формування і напрями використання, значення у вирішенні завдань розвитку регіонів. Фінансове забезпечення підприємств комунальної власності.

2. Тестовий контроль:

1. На основі чого визначаються мінімальні розміри місцевих бюджетів:

- а) закріплених на постійній основі доходів місцевих бюджетів;
- б) нормативів бюджетної забезпеченості на одного жителя;
- в) власних доходів місцевих бюджетів.

2. Спеціальний фонд місцевих бюджетів – це:

- а) кошти, спрямовані на реалізацію програм соціального розвитку;
- б) класичний випадок закріплення джерела доходів за статтею видатків, якщо певні види доходів призначаються для фінансування певних видів видатків;
- в) фінансування установ і закладів виробничої та соціальної інфраструктур, що утримуються за рахунок бюджетних асигнувань, а також фінансування заходів щодо соціального захисту населення.

3. У чому полягає сутність поняття «бюджетне регулювання»:

- а) повноваженні, яке надане розпоряднику бюджетних коштів відповідно до бюджетного призначення;
- б) збалансуванні бюджетів, що входять до складу бюджетної системи;
- в) сукупності усіх юридичних норм, які визначають бюджетний устрій країни.

4. Міжбюджетні трансферти – це:

- а) кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету іншому;
- б) різновид довготермінового кредиту, що погашається клієнтом у розстрочку;
- в) розмір витрат на розрахункову одиницю.

5. Органи місцевого самоврядування можуть створювати підприємства, фірми та компанії засновані як комунальна власність у формі:

- а) унітарних підприємств;
- б) товариств з обмеженою відповідальністю;
- в) акціонерних товариств;
- г) всі відповіді правильні.

6. Субсидія – це:

- а) форма перерозподілу і використання фінансових ресурсів;

б) форма фінансової допомоги держави місцевим органам влади, що надається з метою забезпечення виконання наперед визначених завдань або цільових програм;

в) вид допомоги у грошовій або натуральній формі, що надається із коштів Державного чи місцевого бюджетів.

7. Факультативні витрати місцевих органів влади – це:

а) витрати, які здійснюють місцеві органи влади в обов'язковому порядку за переліком, визначеним законодавством;

б) витрати, що здійснюють місцеві органи влади на власний розсуд, на основі рішень, прийнятих їхніми представницькими зібраннями;

в) витрати, які здійснюють місцеві органи влади в процесі надання нематеріальних послуг.

8. Що є причиною виникнення місцевих фінансів:

а) поява держави;

б) наявність територіальних колективів, відокремлення функцій і завдань, покладених на їхні органи влади;

в) поява товарно-грошових відносин.

9. У чому полягає сутність місцевих бюджетів:

а) балансові розрахунки доходів і витрат, що мобілізуються й витрачаються на відповідній території;

б) головний централізований фонд грошових коштів держави;

г) кошти підприємств і населення.

10. Бюджет розвитку є складовою:

а) загального фонду місцевого бюджету;

б) спеціального фонду місцевого бюджету;

в) фонду нагромадження;

г) поточного бюджету

3. Практичні завдання.

Задача 1.

Обсяг місцевих бюджетів на 20__ р. склав більш 17 млрд. грн., при плані на 20__ р. – 12,5 млрд. грн. Це складає 33,8 % від обсягу видаткової частини зведеного бюджету або 36 % від загального фонду бюджету. Визначити відсоток виконання місцевих бюджетів за поточний рік, обсяг видаткової частини зведеного бюджету та загальний фонд бюджету.

Задача 2.

Бюджет міста з районним поділом складає 108 932,0 тис. грн. Доходи I-го району складають 25,6 %; II-го – 32,2 %; III-го – 25,0 %; IV-го – ?

Знайдіть суму доходів бюджету кожного району міста.

Задача 3.

У звітному році місцевий бюджет Харківської області отримав надходжень за рахунок:

– податку на доходи фізичних осіб – 547 216 тис. грн.;

– плати за землю – 73 103 тис. грн.;

– місцевих податків і зборів – 40 784 тис. грн.;

- єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва – 13 783 тис. грн.;
- доходів від майна, що належить місцевій владі – 15 893 тис. грн.;
- доходів від господарської діяльності підприємств комунальної власності – 548 423 тис. грн.

Всього доходи місцевого бюджету Харківської області за звітний рік склали – 11 13 786 тис. грн.

Визначте структуру доходів місцевого бюджету Харківської області в звітному році та надходження за рахунок інших доходів. Яка частка доходів надійшла за рахунок податкових надходжень, а яка за рахунок неподаткових?

Задача 4.

Загальна площа житлових будинків комунальної власності районів міста та ЖКГ, які перебувають на обслуговуванні, становить 36 385,7 тис. кв. м, у тому числі площа будинків не обладнаних ліфтами становить 27 298,3 тис. кв. м. Тарифи по квартирній платі в будинках не обладнаних ліфтами встановлені в розмірі 0,22 грн. без ПДВ за 1 кв. м, а в будинках обладнаних ліфтами – на 7 копійок більше. Визначити очікувані доходи з квартирної плати на плановий рік.

Задача 5.

У періоді, що передує плановому, ДКП «Київелектротранс» перевезе 428 000 тис. пасажирів, у тому числі 207 000 тис. пасажирів платно і 221 000 тис. пасажирів, які користуються правом безкоштовного проїзду. При цьому по абонентних талонах буде перевезено 80 000 тис. пасажирів, від яких буде одержано 24,0 млн грн доходів, а по проїзних квитках буде перевезено 127 000 тис. пасажирів, від яких буде одержано 14,0 млн грн. У плановому періоді кількість пасажироперевезень збільшиться на 4,91 %. Визначити доходи ДКП «Київелектротранс» у плановому періоді та втрати від безплатного перевезення пасажирів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Складання есе ключових понять по темі 19. Оформити в таблицю.
2. Написати реферат на тему: «Моделі міжбюджетних відносин».

Термін	Визначення
Фінанси	

Місцеві фінанси, місцеві фінансові ресурси, місцеві бюджети, місцеві податки і збори, власні доходи, закріплені доходи, видатки місцевих бюджетів, бюджетні трансферти.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Завдання:

Підготувати міні-доповідь та зробити презентацію на тему: «Зміцнення ролі місцевих фінансів: власні пропозиції».

ТЕМА 20. ДЕРЖАВНИЙ КРЕДИТ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 20

Мета: засвоєння теоретичних знань щодо сутності державного кредиту та класифікації державних позик.

План

1. Повторення та закріплення лекційного матеріалу щодо базових понять сутності, економічної природи, ролі державного кредиту, форм державного кредиту, класифікації державних позик, управління державних боргом.

2. Розв'язання тестових завдань.

3. Розв'язання практичних завдань.

1. Економічна сутність державного кредиту, його роль у формуванні додаткових фінансових ресурсів держави і покритті бюджетного дефіциту. Відмінність державного кредиту від банківського. Форми державного кредиту. Класифікація державних позик. Внутрішній і зовнішній державний кредит, розвиток міжнародного і умовного (гарантованого) державного кредиту. Форми внутрішнього державного кредиту. Класифікація державних внутрішніх позик. Обертання частки вкладів у державний кредит. Гарантовані позики як форма умовного державного кредиту. Державний борг, економічна сутність, причини виникнення і наслідки зростання. Капітальний і поточний державний борг, джерела його погашення. Боргова залежність держави, її критичний рівень. Вплив державного боргу на фінансовий стан держави. Характеристика темпів зростання зовнішнього і внутрішнього боргу України і сучасна концепція управління державним боргом.

2. Тестовий контроль:

1. *Дефіцит державного бюджету утворюється, коли:*

- а) витрати держави зменшуються;
- б) сума податкових надходжень скорочується;
- в) сума витрат держави перевищує суму податкових надходжень;
- г) немає правильної відповіді.

2. *Випуск облігацій внутрішньої державної позики здійснює:*

- а) Міністерство фінансів України;
- б) Національний банк України;
- в) Державне казначейство України.
- г) усі відповіді правильні.

3. *До державних боргових зобов'язань належить:*

- а) облігація, казначейський вексель;
- б) приватизаційне боргове зобов'язання і житловий чек;
- в) усі відповіді правильні;
- г) немає правильної відповіді.

4. *Джерелом покриття державного боргу є:*

- а) видатки бюджету, державні позики;
- б) доходи бюджету, державні кредити;
- в) усі відповіді правильні;

г) немає правильної відповіді.

5. *Управління державним внутрішнім боргом України здійснює:*

а) Міністерство фінансів України;

б) Національний банк України;

в) Кабінет Міністрів України;

г) Президент України.

6. *Державний борг є:*

а) внутрішній;

б) зовнішній та внутрішній;

в) інвестиційний;

г) комерційний.

7. *У державному кредиті:*

а) держава — позичальник, а юридичні та фізичні особи — кредитори;

б) держава — кредитор, а юридичні та фізичні особи — позичальники;

в) держава, юридичні та фізичні особи можуть бути як кредиторами, так і позичальниками;

г) немає правильної відповіді.

8. *Які основні причини існування державного кредиту*

а) потреба держави у нарощуванні прибутків;

б) виплата додаткових пенсій;

в) бюджетний дефіцит;

г) бюджетний дефіцит, постійно зростаючі потреби держави, потреби у виконанні державою своїх функцій.

9. *Зовнішній державний кредит — це кредит, наданий:*

а) підприємством підприємству;

б) банком банку;

в) урядом однієї держави урядові іншої держави;

г) усі відповіді правильні.

10. *У яких випадках ощадна справа належить до державного кредиту:*

а) при виплаті пенсій населенню;

б) при реалізації лотерей;

в) у випадку, якщо залучені кошти населення спрямовуються до бюджету і на придбання державних цінних паперів;

г) при здійсненні будь-яких операцій ощадним банком.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Складання есе ключових понять по темі 20. Оформити в таблицю.

2. Написати реферат на тему: «Оцінка боргової безпеки держава: модель Світового банку».

Складання есе ключових понять по темі 20. Оформити в таблицю.

Термін	Визначення
Фінанси	

Державний кредит, державні позики, облігації державних позик, казначейські зобов'язання, державний борг, поточний державний борг, капітальний державний борг, внутрішній державний борг, зовнішній державний борг, управління державним кредитом, управління державним боргом, конверсія державного боргу, консолідація державних позик, уніфікація державних позик, відстрочка погашення державного боргу, анулювання боргів, рефінансування державного боргу, коефіцієнт обслуговування державного боргу, ефективність державних кредитних операцій.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Завдання:

Підготувати міні-доповідь та зробити презентацію на тему: «Соціально-економічні наслідки державного боргу в Україні».

Практичні завдання:

1. Державну валютну облігаційну позику надано в таких сумах: 100 млн дол. США на 100 тис. облігацій; 415 млн дол. США на 41,5 тис. облігацій; 7370 млн дол. США на 73,7 тис. облігацій. Визначте номінальну вартість облігації.

2. Визначте поточний річний дохід за облігацією номіналом 10000 грн при 10% річних.

3. Власник облігації номіналом 1000 грн при 20 % річних продав цінний папір через 146 днів після «процентного» дня. Визначте, який купонний дохід одержить продавець.

4. Державну облігацію можна погасити за 25000 грн через 10 років, коли настане термін її погашення. Розрахуйте нинішню вартість облігації, якщо дисконтна ставка подібних цінних паперів на біржі — 10 %.

Сучасна вартість облігації (P) розраховується за формулою:

$$P = S / (1 + n \times i)$$

де S — майбутня вартість облігації; n — кількість років; i — дисконтна ставка.

5. Використовуючі табличні дані:

- 1) проведіть необхідні розрахунки;
- 2) заповніть відповідні графи;
- 3) визначте частку внутрішнього та зовнішнього державного боргу країни;
- 4) побудуйте діаграму;
- 5) зробіть висновки.

Динаміка державного боргу країни, млрд. дол. США

Показники	Роки				Відхилення відносно попереднього року			Частка, %			
	20__	20__	20__	20__	3/2	4/3	5/4	20__	20__	20__	20__
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Державний борг, усього	10,9	15,8	17,3	26,4	+4,9	+1,5	+9,1	100	100	100	100
У тому числі:	3,7	4,4	5,5	7,2	+0,7	+1,1	+1,7	33,9	27,8	31,8	27,3
- внутрішній											
- зовнішній	7,2	11,4	11,8	19,2	+4,2	+0,4	+7,4	66,1	72,2	68,2	72,7

ТЕМА 21. ФОНДИ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ЦІЛЬОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 21

Мета: закріплення знань щодо призначення і ролі цільових фондів фінансових ресурсів.

План

1. Повторення та закріплення лекційного матеріалу щодо базових понять характеристики і функціонування цільових фондів фінансових ресурсів, недержавних фінансових фондів.

2. Розв'язання тестових завдань.

3. Розв'язання практичних завдань.

1. Необхідність створення та призначення системи фондів цільового призначення. Їх класифікація. Принципи організації державних цільових фондів. Загальнодержавні соціальні фонди ті їх призначення для забезпечення системи соціального страхування.

Пенсійний фонд, Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві, Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. Повноваження та функції фондів. Джерела формування доходів та напрями використання коштів. Пенсійна реформа в Україні. Тимчасові загальнодержавні фонди цільового призначення. Цільові фонди місцевих органів влади.

2. Тестовий контроль:

1. Кошти державних цільових фондів обслуговуються:

- органами Державної казначейської служби України;
- Міністерством доходів і зборів;
- Пенсійним фондом;
- фондами соціального страхування.

2. У відсотках до якого показника здійснюється відрахування підприємств до Пенсійного фонду:

- а) валового доходу підприємства;
- б) фонду заробітної плати;
- в) прибутку;
- г) собівартості продукції.

3. *Кошти Пенсійного фонду України використовуються на:*

- а) фінансування розвитку медицини;
- б) соціально-культурні цілі;
- в) фінансування державних та регіональних програм соціальної підтримки пенсіонерів;
- г) підтримку інвалідів та ветеранів.

4. *Право створювати цільові фонди мають:*

- а) загальнодержавні органи влади;
- б) місцеві органи влади;
- в) правильні відповіді 1 і 2;
- г) правильної відповіді немає.

5. *Позабюджетні фонди:*

а) кошти держави, що мають цільове призначення і не включаються до Державного бюджету, знаходяться в розпорядженні центральних і місцевих органів влади і є складовою фінансових ресурсів місцевого рівня;

б) особлива форма організації фінансових відносин, яка характеризується виключно добровільними знаходженнями коштів для створення фондів і використання наявних коштів на благодійні цілі;

- в) фінансові ресурси місцевих органів влади;
- г) спеціальний фонд бюджетних установ.

6. *Величина ресурсів пенсійного забезпечення визначається наступними причинами:*

- а) демографічними, економічними;
- б) соціальними;
- в) політичними;
- г) географічними.

7. *Цільові фонди створюються шляхом:*

- а) виділення коштів з бюджету;
- б) створення власних джерел доходів;
- в) правильні відповіді 1 і 2;
- г) правильної відповіді немає.

8. *Цільові фонди, що входять до складу Державного бюджету України:*

- а) Пенсійний фонд;
- б) Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності;
- в) Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття;
- г) Фонд соціального захисту інвалідів.

9. *Демографічні причини визначення величини ресурсів пенсійного забезпечення:*

- а) середня тривалість життя і її динаміка;

- б) кількість осіб пенсійного віку;
- в) чисельність працездатного населення та ін.;
- г) всі відповіді правильні.

10. Економічні причини визначення величини ресурсів пенсійного забезпечення:

- а) економічний стан країни в цілому;
- б) співвідношення рівнів заробітної плати і пенсії;
- в) надбавки за стаж, умови роботи та ін;
- г) всі відповіді правильні.

3. Практичні завдання

Задача 1.

У зв'язку зі скороченням 01 вересня 20__ року з роботи було звільнено трьох осіб: Іваненка К.О., Петрусенка Г.Т. та Сидоренка Ж.Д., що мають страховий стаж відповідно 3, 7 і 12 років. Їх загальна заробітна плата протягом березня-серпня 20__ року становила: Іваненка К.О. - 7150 грн; Петрусенка Г.Т. - 10190 грн; Сидоренка Ж.Д. - 9230 грн. Визначте розмір допомоги по безробіттю, якщо його розрахунок здійснюється у відсотках до середньої заробітної плати (доходу), визначеної відповідно до порядку обчислення середньої заробітної плати (доходу) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, залежно від страхового стажу:

- до 2 років — 50 %;
- від 2 до 6 років — 55 %;
- від 6 до 10 років — 60 %;
- понад 10 років — 70 %.

Допомога по безробіттю виплачується залежно від тривалості безробіття у відсотках до визначеного розміру:

- перші 90 календарних днів — 100 %;
- протягом наступних 90 календарних днів — 80 %;
- надалі — 70 %.

Задача 2.

На підставі даних таблиці:

1. Визначити суму доходів та видатків позабюджетних фондів в звітному та попередньому роках.

2. Визначити структуру надходжень до позабюджетних фондів України в звітному та попередньому роках.

3. Визначити структуру видатків позабюджетних фондів в звітному та попередньому роках.

4. Визначити залишок коштів позабюджетних фондів в попередньому та звітному роках.

Фінансова діяльність позабюджетних фондів України, тис. грн.

Показники	Попередній рік	Звітний рік
Залишок коштів на початок звітного періоду	353 751	389 302
НАДХОДЖЕННЯ		
• З бюджетів України	1 242 348	2 539 052
• Від підприємств та організацій	114 205 584	129 834 497
У тому числі:		
– України	11 359 534	12 861 283
– країн СНД	424	120
– інших країни	60 626	122 094
• Від громадян	31 668	38 560
У тому числі:		
– України	30 911	26 064
– країн СНД	4	27
– інших країни	753	12 469
• Доходи від комерційної діяльності	8 719	897
• Кредити, отримані від банків та інших фінансових установ	300 575	50 000
• Відсотки отримані за даними кредитами	347	1363
• Інші надходження	680 556	190 097
ВИТРАТИ		
• На основний вид діяльності	13 089 524	14 153 346
• На утримання апарату управління фонду	109 725	198 750
• Платежі до бюджетів України	2 579	7 990
• Відсотки, сплачені за отримані кредити	15 236	6 317
• На фінансування державних закладів	1 682	1 464
• Капітальні вкладення на капітальний ремонт	40 426	46 367
• На інші цілі	431 215	224 399
Залишок коштів на кінець звітного періоду		

Задача 3.

Застрахована особа була відсутня на роботі через тимчасову непрацездатність з 9 по 28 вересня 20__ року. Її заробітна плата, з якої сплачено страхові внески складала:

- в березні — 9540 грн;
- в квітні — 9800 грн;
- в травні — 9870 грн;
- в червні — 9820 грн;
- в липні — 9820 грн;
- в серпні — 9870 грн.

Розрахуйте розмір допомоги у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, сплаченої за рахунок роботодавця та Фонду соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності. Страховий стаж працівника становить 7 років. Відсоток соціальної допомоги залежить від стажу:

- до 5 років — 60 %;
- від 5 до 8 років — 80 %;
- понад 8 років — 100 %.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Складання есе ключових понять по темі 21. Оформити в таблицю.
2. Написати реферат на тему: «Особливості управління соціальними позабюджетними фондами».

Складання есе ключових понять по темі 21. Оформити в таблицю.

Термін	Визначення
Фінанси	

Державний цільовий фонд, позабюджетний соціальний фонд загальнообов'язкове державне соціальне страхування, страховий внесок, обов'язковий збір, солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, недержавне пенсійне забезпечення, пенсія, соціальна виплата.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Завдання:

Підготувати міні-доповідь та зробити презентацію на тему: «Формування і використання фінансових ресурсів фондів державного соціального страхування в Україні за останні 5 роки».

Обов'язково побудувати динаміку зросту або зниження показників за останні роки.

ТЕМА 22. ФІНАНСИ ДОМОГОСПОДАРСТВ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 22

Мета: засвоїти та поглибити знання щодо основних характеристик домогосподарств у сучасних умовах; їх ролі в економічному кругообігу

ресурсів; сутність фінансів домогосподарств, особливості формування їх доходів та витрат, формування заощаджень і факторів, що на них впливають.

План

1. Повторення та закріплення лекційного матеріалу щодо базових понять формування фінансів домогосподарства та керування ними.

2. Розв'язання тестових завдань.

3. Розв'язання практичних завдань.

1. Сутність фінансів домогосподарств (населення), характеристика суб'єктів відповідних фінансових відносин, перелік сімейних грошових фондів цільового призначення. Особливості реалізації фінансових відносин в сфері фінансів населення, характеристика важелів впливу держави на рівень доходів. Структура фінансових ресурсів населення, порядок їх утворення, співвідношення оплачуваних і неоплачуваних робіт в сім'ї. Характеристика доходної частини бюджету домогосподарств, номінальні і реальні доходи, мінімальний споживчий бюджет. Характеристика витратної частини бюджету домогосподарств, структура витрат, можливості утворення збережень.

2. Тестовий контроль:

1. До сукупних доходів домогосподарств належать:

а) грошові доходи домогосподарств у вигляді оплати праці, доходів від підприємницької діяльності та самозайнятості;

б) усі грошові та негрошові доходи домогосподарств, отримані незалежно від джерел їх надходження;

в) суми грошових і натуральних надходжень, одержані членами домогосподарства.

2. До складу грошових доходів домогосподарств входять:

а) грошові доходи домогосподарств у вигляді оплати праці; доходів від підприємницької діяльності та само зайнятості; доходів від власності та ін.;

б) усі грошові та негрошові доходи домогосподарств, отримані незалежно від джерел їх надходження;

в) суми грошових та натуральних надходжень, одержані членами домогосподарства.

3. Сукупні витрати домогосподарств включають:

а) витрати на купівлю продуктів харчування, непродовольчих товарів, на оплату послуг, тощо;

б) усі грошові та натуральні витрати, здійснені членами домогосподарства;

в) витрати на оплату послуг, пов'язані з веденням особистого підсобного господарства, витрати на купівлю нерухомості, придбання акцій, сертифікатів, валюти, приріст вкладів до банківських установ, аліменти, податки, збори, внески та ін.

4. До грошових витрат домогосподарств належать:

а) витрати на купівлю продуктів харчування та непродовольчих товарів;

б) усі грошові та натуральні витрати, здійснені членами домогосподарства;

в) витрати на оплату послуг і витрати, пов'язані з веденням особистого підсобного господарства;

г) витрати на купівлю продуктів харчування, непродовольчих товарів, на оплату послуг, витрати на купівлю нерухомості, будівництво, придбання акцій, сертифікатів, валюти, приріст вкладів до банківських установ, аліменти, податки, збори, внески та ін.

5. Прожитковий мінімум – це:

а) вартість грошових і натуральних соціальних допомог, субсидій, пенсій, стипендій, грошових допомог від родичів та інших осіб;

б) вартість грошової допомоги та подарованих домогосподарством родичам та іншим особам продуктів харчування, отриманих з особистого підсобного господарства;

в) вартісна величина достатнього для нормального функціонування організму людини набору продуктів харчування, а також мінімальної сукупності непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості.

6. Які розрізняють фінанси домогосподарств за соціальною значущістю:

а) фінанси життєзабезпечення, фінанси професійного й соціального розвитку, фінанси поліпшення умов життя й середовища перебування, фінанси соціальних пріоритетів;

б) фінанси однаків, фінанси родин, домогосподарств (часткових і повних), фінанси великих родин;

в) оплата найманої праці, доходи від особистого підсобного господарства та промислів, доходи від надання послуг, соціальні трансферти.

7. Фінанси домогосподарств за складом груп, у яких формуються фінансові потоки, поділяються на:

а) фінанси життєзабезпечення, фінанси професійного й соціального розвитку, фінанси поліпшення умов життя й середовища перебування, фінанси соціальних пріоритетів;

б) фінанси однаків, фінанси родин, домогосподарств (часткових і повних), фінанси великих родин;

в) оплата найманої праці, доходи від особистого підсобного господарства та промислів, доходи від надання послуг, соціальні трансферти.

8. Які фонди домогосподарств вирізняють за цільовим призначенням і функціями:

а) незафіксовані, фізично обмежені та зафіксовані;

б) оплата найманої праці, доходи від особистого підсобного господарства та промислів, доходи від надання послуг, соціальні трансферти;

в) фонди життєзабезпечення, фонди розвитку та навчання, фонди відновлення, фонди поліпшення середовища перебування; фонди формування й підтримки іміджу; резервні фонди?

9. Домогосподарство – це:

а) сукупність грошових і не грошових доходів та витрат населення;

б) сукупність осіб, які спільно проживають в одному житловому приміщенні, забезпечують себе всім необхідним для життя, ведуть спільне господарство, повністю або частково об'єднують і витрачають кошти;

в) доходи населення від заробітної плати, продажу власного капіталу, землі, продукції підсобних господарств, відсотки на капітал, цінні папери тощо;

г) витрати населення на купівлю продуктів харчування, непродовольчих товарів, оплату послуг.

10. Фінанси домогосподарств – це:

а) соціально-економічні грошові відносини, пов'язані з формуванням і використанням централізованих та децентралізованих фондів фінансових ресурсів;

б) соціально-економічні грошові відносини щодо формування та використання доходів і видатків державних та місцевих фінансів;

в) соціально-економічні грошові відносини, пов'язані з формуванням і використанням фондів фінансових ресурсів населення з метою задоволення особистих потреб громадян;

г) соціально-економічні грошові відносини з приводу формування та використання позабюджетних цільових фондів.

3. Практичні завдання:

Завдання 1.

Співробітник виробничої компанії вирішив взяти кредит для придбання автомобіля 55000 грн. Банківські умови кредитування передбачають надання позики на п'ятирічний термін під 12,5% річних. Альтернативним варіантом для позичальника є отримання необхідних коштів в борг в кредитній спілці, за умови, що через 5 років необхідно повернути 100000 грн. Який варіант позики особі доцільно обрати, за умови нарахування відсотків за складним методом?

Завдання 2.

Студентка на честь вступу до навчального закладу отримала в подарунок від батьків дисконтну облігацію на суму 25000 грн. За цим типом облігації жодні виплати грошових коштів не здійснюються аж до настання строку погашення. При цьому власниця помилково вважає, що вже володіє сумою в 25000 грн. Якою є реальна теперішня вартість облігації, якщо ставка дисконту становить 8% річних (складні відсотки), а строк погашення настане не раніше ніж через 5 років?

Завдання 3.

Пенсіонерка має намір відкладати по 1000 грн. з пенсії щорічно протягом наступних п'яти років. Яка сума коштів накопичиться на її рахунку до кінця визначеного періоду, якщо відсоткова ставка по депозиту становить 14,5% річних?

Завдання 4.

Визначте, як суму грошей потрібно розмістити на рахунку накопичувального фонду, за яким нараховується 12% річних для того, щоб

згодом отримувати виплати в сумі по 5000 грн. в рік протягом наступних трьох років.

Завдання 5.

Провести аналіз ефективності збереження вартості грошових коштів на основі конверсійних операцій і депозитних вкладів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Складання есе ключових понять по темі 22. Оформити в таблицю.
2. Написати реферат на тему: «Заощадження населення в небанківських фінансово-кредитних установах».

Складання есе ключових понять по темі 22. Оформити в таблицю.

Термін	Визначення
Фінанси	

Домогосподарство, фінанси домогосподарств, доходи домогосподарств, витрати домогосподарств, сукупні ресурси домогосподарств, прожитковий мінімум, заощадження, організовані заощадження, неорганізовані грошові заощадження.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Завдання:

Підготувати міні-доповідь та зробити презентацію на тему: «Доходи і видатки домогосподарства: зарубіжний досвід».

Практичне завдання.

Визначте, де правдиве твердження, а де – ні.

№	Твердження	Так	Ні
1.	Фінанси населення відносяться до централізованих фінансів.		
2.	Для підтримки рівня поточного споживання населення формує накопичувальні фонди грошових коштів		
3.	Для визначення суми грошових і натуральних доходів населення за всіма джерелами їх надходження використовується показник реальних доходів.		
4.	Для подальшого інвестування населення формує резервні фонди грошових коштів.		
5.	До непрацездатного населення належать: інваліди, неповнолітні діти і пенсіонери.		
6.	Сукупність створених населенням цільових грошових фондів являє собою фінансові ресурси населення.		
7.	Найбільш численною ланкою фінансів населення виступають фінанси населення, зайнятого в державному і недержавному секторі економіки на умовах найму.		
8.	Фінанси населення – це сукупність грошових відносин, що		

	виникають з приводу формування і використання населенням цільових грошових фондів для забезпечення своєї життєдіяльності.		
9.	Суб'єктом фінансових відносин в фінансах населення виступає все населення, об'єднане в сім'ї з метою ведення спільного господарства.		
10.	Для здійснення капітальних витрат населення формує страхові фонди грошових коштів.		
11.	Реальні обсяги споживання населенням товарів і послуг визначаються такими факторами, як рівень цін і наявні доходи.		
12.	Поняття «домогосподарство» і «сім'я» є тотожними.		
13.	Одним з способів фінансування потреби у житлі є іпотечні кредити.		
14.	Доходи фізичних осіб оподатковуються за ставкою 15 %.		
15.	Найбільшу потребу у кредитних ресурсах відчують молоді сім'ї та сім'ї з дітьми.		
16.	Прожитковий мінімум – це величина, яку держава гарантує як фінансове забезпечення громадянина.		
17.	Сукупні доходи населення складаються виключно із грошових доходів.		
18.	Наявні доходи, розраховуються шляхом виключення із суми сукупних доходів податків та обов'язкових платежів.		
19.	На сьогодні в Україні функціонує лише солідарна система пенсійного забезпечення.		
20.	Характерною особливістю відносин в сфері фінансів населення є те, що вони найменше регламентовані державою.		

ТЕМА 23. МІЖНАРОДНІ ФІНАНСИ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 23

Мета: вивчення сутності та елементів системи міжнародних фінансів, характеристики світового фінансового ринку та його сегментів, використання основних фінансових інструментів, визначення ролі України у світовій фінансовій сфері, окреслення проблеми заборгованості в системі міжнародних фінансів.

План

1. Повторення та закріплення лекційного матеріалу щодо базових понять сутності та функцій міжнародних фінансів, міжнародної фінансової політики, міжнародного фінансового ринку та його структури.

2. Розв'язання тестових завдань.

3. Розв'язання практичних завдань.

1. Характеристика сфери міжнародних фінансів, її економічна природа та призначення. Суб'єкти міжнародних фінансових відносин, порядок утворення фондів міжнародних організацій. Організаційна структура міжнародних фінансів, характеристика найбільш впливових фінансових

організацій, Критерії Європейського Союзу; Міжнародні фінансові інститути, мета їх утворення, роль і значення в реалізації міждержавних стосунків. Глобалізація економічних відносин, причини і задачі розширення інтеграційних зв'язків, позитивні і негативні наслідки глобалізації фінансових ринків.

2. Тестовий контроль:

1. Короткостроковий ринок, на якому фінансові посередники (банки) зводять між собою кредиторів і позичальників, — це ринок:

- а) міжнародний;
- б) фінансовий;
- в) міжнародний грошовий;
- г) грошовий.

2. Дії, спрямовані на вирішення певного завдання з організації та управління грошовими відносинами, що виникають під час формування та використання відповідних коштів, — це операції:

- а) фінансові;
- б) економічні;
- в) грошові;
- г) кредитні.

3. Різноманітні фінансові активи, до яких належать національні гроші, іноземна валюта, цінні папери, дорогоцінні метали, нерухомість охоплюють:

- а) суб'єкти економічних операцій;
- б) суб'єкти фінансових операцій;
- в) об'єкти фінансових операцій;
- г) об'єкти господарських операцій.

4. Вирізняють такі види фінансових операцій:

- а) операції з переказу грошей;
- б) інвестиційні операції;
- в) спекулятивні операції та операції з капіталом;
- г) операції з переказу грошей, інвестиційні операції, спекулятивні операції та операції з капіталом.

5. Яка функція міжнародних фінансів базується на тому, що міжнародні фінанси відображають рух суспільного продукту в грошовій, тобто універсальній (зіставляваній), формі (це дає можливість здійснювати у будь-який час, на будь-якому етапі облік та аналіз руху світового суспільного продукту в грошовій формі):

- а) інформаційна;
- б) організаційна;
- в) контрольна;
- г) аналітична.

6. Міжнародна фінансова політика держави має базуватися:

- а) на аналітичних даних фахівців у цій галузі;
- б) вимогах поточного і стратегічного соціально-економічного розвитку країни;

в) наукових концепціях у галузі міжнародних фінансів;
 г) наукових концепціях у цій галузі, аналізі попередньої практики та вимогах поточного і стратегічного соціально-економічного розвитку як окремої країни, так і всього світу.

7. *Сукупність заходів і рекомендацій держави у галузі міжнародних фінансів — це:*

- а) фінансова функція держави;
- б) державна політика;
- в) міжнародна фінансова політика;
- г) функція держави.

8. *Що таке знецінення курсу у національній валюті у формі зниження її курсу (ціни) відносно іноземних валют, міжнародних розрахункових грошових одиниць (раніше — золота):*

- а) ревальвація;
- б) валютна інтервенція;
- в) девальвація;
- г) політика валютних обмежень.

9. *Що відображає можливість обміну (конверсії) валюти однієї країни на валюти інших країн за діючим валютним курсом:*

- а) конвертованість валют;
- б) валютні обмеження;
- в) оборотність валют;
- г) правильні відповіді а і в.

10. *Зворотне котирування — це:*

- а) вартість одиниці національної валюти, що виражається в іноземній валюті;
- б) курс, згідно з яким банк-резидент купує іноземну валюту за національну;
- в) обмінний курс продажу чи купівлі, що використовується у валютних операціях;
- г) усі відповіді правильні.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Складання есе ключових понять по темі 23. Оформити в таблицю.
2. Написати реферат на тему: «Еволюція міжнародних фінансів».

Складання есе ключових понять по темі 23. Оформити в таблицю.

Термін	Визначення
Фінанси	

Міжнародні фінанси, фінанси міжнародних організацій, міжнародні фінансові інститути, міжнародний фінансовий ринок, міжнародний валютний ринок, міжнародний ринок кредитних ресурсів, міжнародний ринок цінних

паперів, єврооблігації, євроакції, євровекселі, бюджет ООН, бюджет ЄС, Міжнародний валютний фонд, група Світового банку, Міжнародний банк реконструкції і розвитку, Міжнародна фінансова корпорація, Банк міжнародних розрахунків, Європейський центральний банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк, Лондонський і Паризький клуби кредиторів.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Завдання:

Підготувати міні-доповідь та зробити презентацію на тему: «Діяльність Міжнародного валютного фонду: кредитування, регулювання міжнародних валютних відносин, постійний нагляд за світовою економікою».

Практичне завдання:

До кожного терміну доберіть єдиний правильний варіант визначення.

Терміни	Визначення
А) Міжнародні фінанси	1. Кредити що, надаються Міжнародним валютним фондом на три роки визначеними порціями для забезпечення рівноваги платіжного балансу країн
Б) Світова фінансово-валютна система	2. Економічні відносини у грошовій формі, що виникають у процесі перерозподілу національних продуктів під час руху товарів, послуг і капіталів на світовому ринку
В) Розширені кредити	3. Відкриття кредитної лінії для країни-члена МВФ
Г) Кредити стендбай	4. Форма організації фінансово-валютних відносин, які обслуговують міжнародний рух капіталу і факторів виробництва або які функціонують самостійно, що закріплено в міжнародних угодах
Д) Резервна частка	5. Перевищення величини квоти держави-члена МВФ над сумою в національній валюті даної країни, яка знаходиться на рахунку Фонду
Ж) Спеціальні права запозичення	6. Операція, що здійснюється на банківському ринку у вигляді міжбанківських угод терміном до 1 року з фіксованими датами виконання в один, два, три, шість і 12 місяців
З) Форвард	7. Середньо та довгострокові синдиговані міжнародні позики, що надаються великими комерційними банками за рахунок ресурсів євровалютного ринку
К) Ф'ючерс	8. Головний резервний актив та міжнародний засіб розрахунків і платежу Міжнародного валютного фонду
Л) Іноземні інвестиції	9. Сукупність усіх видів майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти інвестування окремої країни іноземними інвесторами з метою отримання прибутку
М) Єврокредити	10. Операція, що реалізується на товарній чи фондовій

	біржі з метою отримання різниці в цінах (курсах) активів на момент закінчення угоди.
--	--

ТЕМА 24. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 24

Мета: вивчення об'єктивних передумов та складових фінансової безпеки держави й основних напрямів політики її забезпечення в сучасних умовах .

План

1. Повторення та закріплення лекційного матеріалу щодо базових понять сутності, місця, складових, загальної характеристики, механізму та системи забезпечення фінансової безпеки.

2. Розв'язання тестових завдань.

3. Розв'язання практичних завдань.

1. Фінансова безпека держави як складова загальнооекономічної безпеки держави. Поняття фінансової безпеки, її сутність та складові. Бюджетна та податкова безпеки на сучасному етапі. Їх місце у складі фінансової безпеки держави. Грошово-кредитна політика як складова фінансової безпеки держави. Показники оцінки стану фінансової безпеки країни. Система забезпечення фінансової безпеки держави.

2. Тестовий контроль:

1. Індикаторами боргової безпеки є:

- а) платіжний баланс; б) рівень інфляції;
- в) обсяги внутрішніх та зовнішніх боргів держави.

2. Рівень фінансової безпеки характеризують:

- а) коефіцієнти; б) індикатори;
- в) показники.

3. Порогові значення індикаторів фінансової безпеки визначаються:

- а) експериментально на основі досвіду;
- б) з урахуванням граничних критеріїв, установлених для країн кандидатів на вступ до ЄС;

в) як співвідношення значень індикаторів попереднього року до значень поточного року;

г) варіанти відповіді а) і б) правильні.

4. Що сприятиме забезпеченню податкової безпеки України:

- а) оптимальне співвідношення прямих і непрямих податків;
- б) упорядкування податкових пільг;
- в) обґрунтування системи диференційованих ставок податків;
- г) значне зростання прямих податків;
- д) збільшення ставки непрямих податків;
- е) варіанти відповіді а – с правильні;
- ж) варіанти відповіді б), д) і е) правильні.

5. Критерієм безпечності внутрішніх та зовнішніх державних боргів є:

- а) здатність держави погашати борги;
- б) спроможність держави погашати й обслуговувати їх;

в) надмірне збільшення соціальних видатків порівняно із темпами зростання ВВП.

6. Кому належить право встановлювати в Україні валютний коридор або режим плаваючого курсу:

- а) Міжнародному валютному фонду; б) Національному банку України;
в) Міжнародному банку реконструкції та розвитку.

7. У чому полягає сутність валютного регулювання

- а) контролі за дотриманням валютного законодавства;
б) регламентації державою міжнародних розрахунків і порядку здійснення валютних операцій;

в) всі варіанти відповіді правильні

8. Співвідношення між сумою платежів, здійснених певною країною за кордоном, і сумою надходжень до цієї країни з-за кордону за певний період (рік, квартал, місяць) – це:

- а) торговельний баланс; б) баланс руху капіталів;
в) платіжний баланс.

9. У чому полягає сутність можливого мінімального та максимального відхилення офіційного курсу національної грошової одиниці до іноземних валют:

- а) платіжному балансі; б) валютному коридорі;
в) валютному регулюванні

10. Внутрішнє позичання здійснюється в Україні через:

- а) облігації внутрішньої позики; б) банківські кредити;
в) всі варіанти відповіді правильні.

Практичні завдання. До кожного терміну доберіть єдиний правильний варіант визначення.

Терміни	Визначення
А) Валютний коридор	1. Елемент, що відображає процес або стан фінансової безпеки, його якісні та кількісні характеристики
Б) Індикатор безпеки	2. Підвищення загального рівня цін в економіці, спричинене зменшенням купівельної спроможності грошей, унаслідок переповнення каналів обігу надлишковою кількістю паперових грошей, незабезпечених відповідним зростанням товарної маси
В) Інвестиційна безпека держави	3. Можливе мінімальне та максимальне відхилення офіційного курсу національної грошової одиниці до іноземних валют
Г) Бюджетний дефіцит	4. Співвідношення між сумою платежів, здійснених певною країною за кордоном, і сумою надходжень до цієї країни з-за кордону за певний період
Д) Платіжний баланс	5. Рівень співвідношення між розміром інвестицій країни за кордон та отриманими інвестиціями, що задовольняє

	потреби внутрішньої економіки та підтримує позитивний платіжний баланс держави
Ж) Бюджетна безпека	6. Сукупність політичних, правових, економічних і соціальних умов, що забезпечують та сприяють інвестиційній діяльності вітчизняних і закордонних інвесторів
К) Фінансова безпека держави	7. Спроможність бюджетної системи забезпечити платоспроможність держави під час збалансування доходів і видатків та ефективне використання бюджетних коштів у процесі виконання функцій державного регулювання економічного розвитку
Л) Боргова безпека	8. Ступінь захищеності фінансових інтересів держави, стан фінансової, грошово-кредитної, бюджетної, податкової, валютної, банківської, інвестиційної, митно-тарифної, розрахункової та фондової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів
М) Валютне регулювання	9. Забезпеченість держави достатніми валютними коштами, підтримування стабільності внутрішньої та зовнішньої купівельної спроможності грошової одиниці, накопичення необхідного обсягу валютних резервів, виконання міжнародних зобов'язань; стан курсоутворення, направлений на розвиток вітчизняного експорту та приплив іноземних інвестицій
Н) Валютна безпека держави	10. Рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованостей з урахуванням вартості їх обслуговування й ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень й оптимального співвідношення між ними, достатній для вирішення нагальних соціально-економічних потреб, що не загрожує втратою суверенітету та руйнуванням вітчизняної фінансової системи
О) Інвестиційний клімат	11. Регламентація державою міжнародних розрахунків і порядку проведення валютних операцій; економічна потреба, зумовлена міжнародною економічною інтеграцією та співпрацею між країнами на світовому ринку
П) Інфляція	12. Перевищення видатків бюджету над його доходами

САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання:

1. Складання есе ключових понять по темі 24. Оформити в таблицю.
2. Написати реферат на тему: «Механізм інвестиційної безпеки: суть, функції та форми прояву».

Складання есе ключових понять по темі 24. Оформити в таблицю.

Термін	Визначення
Фінанси	

Національна безпека, економічна безпека, забезпечення економічної безпеки, критерії стану економічної безпеки, фінансова безпека, загроза безпеці, індикатор безпеки, порогові значення індикатора безпеки, механізм забезпечення фінансової безпеки, моніторинг соціально-економічних процесів, фінансова безпека людини і домогосподарства, фінансова безпека підприємств, бюджетна безпека, податкова безпека, боргова безпека, валютна безпека, безпека банківської системи, грошово-кредитна безпека, інвестиційна безпека, безпека страхового ринку, безпека фондового ринку, регіональна фінансова безпека, міжнародна фінансова безпека.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Завдання:

Підготувати міні-доповідь та зробити презентацію на тему: «Становлення і розвиток правового регламентування економічної безпеки в Україні».

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Андрейків Т. Я., Сороківська М. В. Фінанси держави : навч. посіб. Львів, 2016. 251 с.
2. Баранова В. Г., Волохова І. С., Хомутенко В. П. Фінанси : навч. посібн. : Київ : Ліра-К, 2017. 727 с.
3. Голюк В. Я. Фінанси, гроші та кредит : навч. посіб. Київ, 2017. 340 с.
4. Коваленко Д. І., Венгер В. В. Фінанси, гроші і кредит: теорія і практика : навч. посіб. Київ : „Центр учбової літератури”, 2013. 578 с.
5. Мельник П. І. Фінанси підприємств у ринкових умовах : навч. посібн. Чернівці : ЧНТУ, 2015. 217 с.
6. Непочатенко О. О., Бондаренко Н. В., Непочатенко О. А. Фінанси підприємств у схемах і таблицях : навч. посіб. Умань, 2015. 382 с.
7. Романенко О. Р. Фінанси : підручник. Вид. 3-те, переробл. і допов. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 312 с.
8. Стойко О. Я., Дема Д. І. Фінанси : навч. посібн. Київ : Алерта, 2014. 432 с.
9. Теорія фінансів : підручник. За ред. Федосова В. М., Юрія С. І. Київ : ЦУЛ, 2010. 576 с.
10. Фінанси: навч. посіб. / за ред. Меглаперідзе А. С. Київ : ЦУЛ, 2013. 420 с.
11. Фінанси (державні, корпоративні, міжнародні) : підручник для студентів ВНЗ / за ред. Онищенко В. О. Полтав. нац. техн. ун-т ім. Ю. Кондратюка. Київ : Центр учб. літ., 2016. 599 с.

12. Фінанси: підручник. За ред. Лютого І. О. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ : Ліра-К, 2017. 727 с.
13. Фінанси: практикум для студентів усіх напрямів підготовки (крім 6508, 6508/1): навч.-метод. посіб. / О. Р. Романенко та ін. Київ : КНЕУ, 2015. 162 с.
14. Фесенко І. А., Алфьорова І. Є. Фінанси: навч. посіб. Алчевськ, 2012. 334 с.
15. Фінанси, гроші та кредит : підручник для студентів екон. спец. ВНЗ / О. О. Непочатенко та ін.; Уман. нац. ун-т садівництва. Умань : Сочінський, 2014. 482 с.
16. Фінанси: навч. посіб. За ред. С. А. Кузнецова. Дніпропетр. ун-т ім. А. Нобеля. Дніпропетровськ, 2014. 383 с.
17. Фінанси : навч. посіб.: практикум / І. І. Пилипенко та ін. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2013. 307 с.
18. Фінанси: навчальний посібник. А. С. Крутова та ін. Харків : Видавництво «Лідер», 2013. 560 с.
19. Чуй І. Р., Сороківська М. В. Фінанси: навч. посіб. для самост. вивч. Львів, 2014. 175 с.
20. Шпильовий В. А., Бутенко О. І., Щербатих Д. В. Фінанси: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Черкаси, 2014. 166 с.

НОРМАТИВНА ЛІТЕРАТУРА

21. Конституція України, прийнята Законом від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 09.09.2021).
22. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення 09.09.2021).
23. Про заставу : Закон України від 2.10.1992 р. № 2654-XII (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12#Text> (дата звернення 09.09.2021).
24. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення 09.09.2021).
25. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text> (дата звернення 09.09.2021).
26. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України від 23.02.2012 р. № 4454-VI (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text> (дата звернення 09.09.2021).

27. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 р. № 2473-VIII (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text> (дата звернення 09.09.2021).

28. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні : Закон України від 05.04.2001 р. № №2346-III (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14#Text> (дата звернення 09.09.2021).

29. При ринки капіталу та організовані товарні ринки Закон України від 23.02.2006 р. № №3480-IV (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text> (дата звернення 09.09.2021).

30. Світовий банк в Україні : веб-сайт. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine> (дата звернення 09.09.2021).

31. Міжнародний валютного фонду (МВФ) : веб-сайт. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/tags/mvf/>

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

32. Президент України. : веб-сайт. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/all> (дата звернення 09.09.2021).

33. Верховна Рада України : веб-сайт. URL: <https://www.rada.gov.ua/> (дата звернення 09.09.2021).

34. Комітет Верховної Ради України з питань бюджету : веб-сайт. URL: <http://budget.rada.gov.ua/> (дата звернення 09.09.2021).

35. Урядовий портал. : веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/> (дата звернення 09.09.2021).

36. Міністерство фінансів України : веб-сайт. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk> (дата звернення 09.09.2021).

37. Державна казначейська служба України : веб-сайт. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua> (дата звернення 09.09.2021).

38. Державна податкова служба України : веб-сайт. URL: <https://tax.gov.ua/> (дата звернення 09.09.2021).

39. Міністерство економіки України : веб-сайт. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> (дата звернення 09.09.2021).

40. Державна служба статистики України. : веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 09.09.2021).

41. Журнал «Урядовий кур'єр» веб-сайт. URL: <http://www.ukurier.gov.ua/http://ukurier.gov.ua/uk/> (дата звернення 09.09.2021).

42. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського : веб-сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>. (дата звернення 09.09.2021).

43. Світовий банк в Україні : веб-сайт. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine> (дата звернення 09.09.2021).

44. Міжнародний валютного фонду (МВФ) : веб-сайт. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/tags/mvf/> (дата звернення 09.09.2021).